

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

οι γυναίκες επιστρέφουν — ελευθερη
ραδιοφωνια — ποιος θα μας γλυτώσε
απο... μας — η των ονοματων επισκε-
ψης — καιγομαι... στις ινδιες — show
business του αρκα —
λατινοαμερικανικη λογοτεχνια — το αν-
θρωπιστικο περιεχομενο της τεχνης.

«ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΠΩΛΕΙΟΝ»
THE OLD CURIOSITY SHOP

* ΟΘΕΛΛΟΥ 1 πλησίον Πύλης Αμμοχώστου
ΤΗΛ.: 438052

ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

**ΚΑΦΕ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ
Η ΠΙΑΤΣΑ**

Δντία της πράσινης γραμμής στη πλατεία της Λαϊκής γειτονιάς Σερβιρούμε

- Όλα τα είδη σφραγισμένων φανήτα του φούρνου σαλατίς φρουτα διαφόρων ειδών κακολατα ποτα
- Τιμές πραγματικής λαϊκής γειτονιάς

Ταβέρνα Αξιοθέα

Οδός Αξιοθέας - 9 τηλ. 430787 Αγίος Κασσιανός.

- Περάστε τη δραβυά σας στο κλασσικό παραδοσιακό δρομάκο με τα γεράνια

Μαζί με τ' όμορφο και δροσερό υπάρχει και η αντίστοιχη κουζίνα ποιότητας

- Επίσης Σουβλάκια σιεφταλιό ττικ αγουέι με δέκα (10) σελίνια τη πίττα.

*Κιόσκι
Σημαιορτεος
τηλ 453208
τραγουδιάν:
Συλλογισ - καυχη*

**ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
ΚΑΡΚΩΤΗΣ**

Στα Ολοδουλιδη (δίπλα στο παλαιο δημαρχείο) τηλ. 465329 465085

- Το πρώτο γραφείο μεταφορών της Δευκωσίας με την ανάλογη πείρα, γρήγορη εξυπηρέτηση τζιαι ζαμηλες τιμες

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Μ + Γ Περικλέους

Πειραιώς - 19 τηλ. 475

Μεταφέρω, κουβαλώ που μιτσιών ως μιάλο, σε

Φκιερώνω τζιαι βάθρους

ετέ βή

**εστιατοριο
ματθαίος**

δίπλα από τη Φανερωμένη και τη Τζαμούδα

- Ανοίγουμε στις 4.00 το πρωί και κλείνουμε στις 17.00 μ.μ.
- Σερβιρούμε όλων των ειδών σουπές και προγεύματα από το πρωί και όλα τα είδη κυπριακών φαγητών στη διάρκεια της ημέρας.
- Τραπεζάκια έξω στην πλατεία ούλλα.

**Αγγειοπλασείο
Αγγειοπωλείο**

Γ Κοντού στη Λαϊκή γειτονιά, τηλ. 456977.

- Όλα τα προϊόντα μας κατασκευάζονται από μας.
- Μια αντιπροσωπική συλλογή της κυπριακής αγγειοπλαστικής η οποία ενσωματώνει πνεύμα έρευνας και ανανέωσης με σεβασμό της παράδοσης.

**ΜΑΕΙΡΚΟ
ΠΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ**

Γερασίου 10 τηλ. 476420

Απεναντι που το παρκε του παλαιου δημαρχιου

Μαίρκο για οσοις βασιουν τζιαι για οσοις εββασιουν

Οτι φαι πεθιμο ο καθινας

**ΓΙΑΝΝΗΣ
ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ**

Λιόδρας 52-54 Τηλ. 450762

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους
- Μεταξοτυπία σπέσαλ
- Το γοργόν και χάριν έχει και οποιος βιάζεται ακοντάφτει.

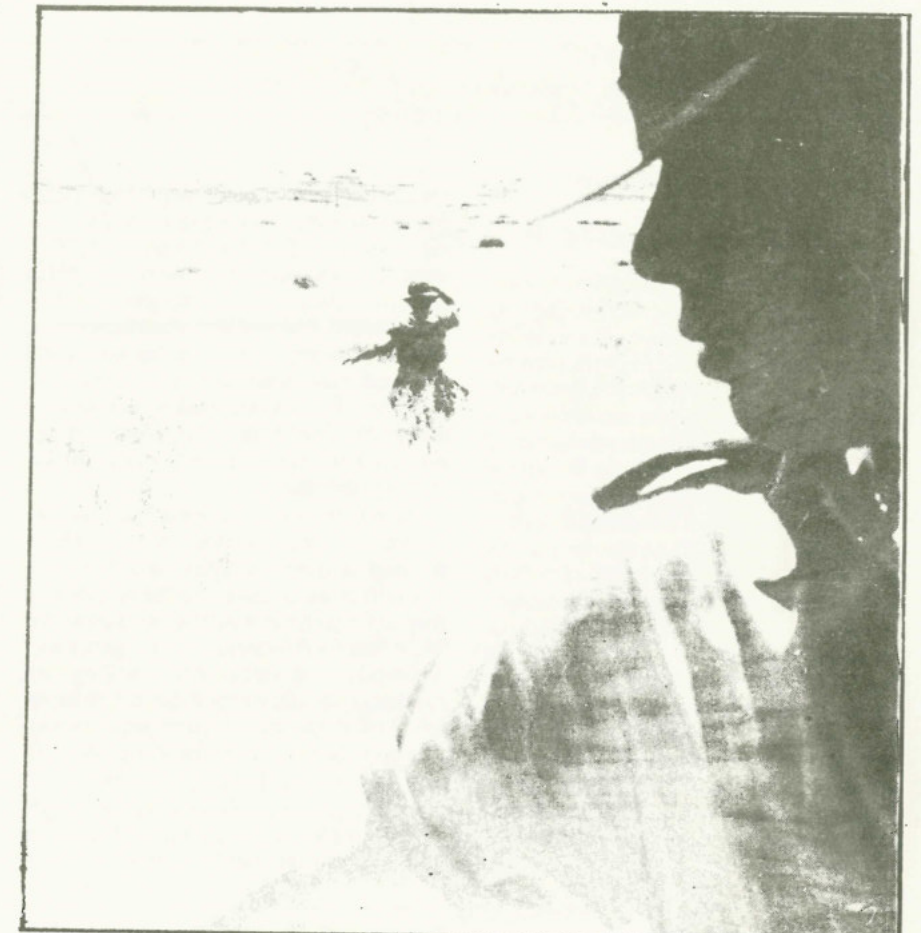
**οι γυναίκες επιστρέφουν
Για μια Κύπρο
λευτέρα
κι' ενιαία**

Η ανοιχτή συγκέντρωση της 7ης Οκτωβρίου στη Πύλη Αμμοχώστου της Κίνησης «Οι Γυναίκες Επιστρέφουν» επανέφερε την πορεία της 14ης Ιούνη προς τα κατεχόμενα στην επικαιρότητα. Όχι σαν μια πράξη που έγινε και τέλειωσε αλλά σαν μια ανασκόπηση και μια προετοιμασία της ερχόμενης πορείας που θα πραγματοποιηθεί όπως ανακοινώθηκε πριν από το τέλος, αυτού του χρόνου. Την κύρια άποψη της Κίνησης δημοσιεύουμε δίπλα, μιας κι' όπως προσέξαμε οι εφημερίδες δημοσίευσαν μόνο αποσπάσματα.

Τα κύρια σημεία που συζητήθηκαν ήταν δύο. Το ένα αφορούσε το τρόπο λειτουργίας της Κίνησης και το άλλο το ζήτημα της στράτευσης των γυναικών και γενικότερα τον μη ειρηνικό τρόπο λύσης του «Κυπριακού».

Το ζήτημα του πολέμου και της γυναικείας στράτευσης (υποχρεωτικής) είναι μεγάλο ζήτημα και θ' ασχοληθώ μ' αυτό σ' άλλες στήλες. Εδώ αναφέρω μόνο ότι είναι δυνατόν η «δυναμική» πορεία να είναι θετική αλλά και αρνητική. Στη Κύπρο οι «αγωνιστικές» καταστάσεις τα καταφέρναν όσο χειρότερα γίνονταν και πρακτικά και «ηθικά». Αφού ο πόλεμος είναι συνέχεια της πολιτικής τουλάχιστον θα πρέπει να αναφέρει κανείς και το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα λειτουργήσει η στράτευση όπως επίσης και τις κοινωνικές επιπτώσεις. Για παράδειγμα μέσα σε μια κατάσταση απείρωσ πιο εύκολη η ίδρυση της κυπριακής εθνοφρουράς και ο εξοπλισμός της είχαν σαν κύριο αποτέλεσμα την επιτυχία του πραξικοπήματος το 1974 ενώ η τουρκική εισβολή έγινε σχεδόν ανερόχλητα. Ο μωρός βλέπει σ' αυτά τα πράγματα ένα παραπάτημα της ιστορίας κι' αντί να το εξετάσει σαν ένα αποτέλεσμα της, το παραπέμπει στο υποσυνείδητο του και το απωθεί. Το μεγάλο πρόβλημα είναι ότι δεν επιτρέπεται για την Κύπρο άλλο παραπάτημα. Στον απλοϊκό τρόπο με τον οποίο προτείνονται τελευταία οι εξοπλισμοί, η στράτευση των πάντων κ.λ.π. βλέπω την Κερύνεια να απομακρύνεται προς τη Σμύρνη. Κι' αυτό δεν είναι ασυνείδητο σ' όλους, αλλά ασφαλώς υπάρχει και ο πανικός (τι κακός σύμβουλος!) και η σύγχυση που διασπείρουν οι πολιτικές ηγεσίες. Κατά τα άλλα κι' εγώ πιστεύω ότι ειρηνικός δρόμος δεν υπάρχει. Μένω όμως μετέωρη ανάμεσα σ' αυτή μου τη δήλωση και τη διαπίστωση, ότι μια «αγωνιστικότητα» εκπορεύεται εξ Αθηνών με μοναδικό στόχο, τα κοντοπρόθεσμα συμφέροντα του ελληνικού κράτους στις ενδονατοϊκές του αντιθέσεις. (Το πολύ-πολύ την διπλή ένωση).

Εν πάση περιπτώσει οι πορείες της Κίνησης «οι γυναίκες επιστρέφουν» δεν μπορεί παρά να συνεισφέρουν τα μέγιστα τόσο στη διατήρηση του κυπριακού προβλήματος ζωντανού όσο και στη «διαφώτιση» (τι όρος!) στο εξωτερικό. Επιπλέον αυτές οι πορείες της Κίνησης δεν μπορούν να παραλληλίζονται με τις παράλληλες προς τη πράσινη γραμμή πορείες. Και διότι προέρχονται από μια μη ελεγχόμενη κίνηση (πόσες πορείες ως τώρα στόχευαν ουσιαστικά στη

κομματική προβολή) και διότι είναι κάθετες προς τη γραμμή αντιπαράθεσης. Η πορεία της Κίνησης αμφισβήτησε αυτή την γραμμή, οι άλλες την αποδέχτηκαν από μία άποψη. Η πορεία των γυναικών αν μεγαλώσει μπορεί να αναδειχθεί στη πιο δυναμική ενέργεια από το 76 τουλάχιστον.

Έρχομαι τώρα στο ζήτημα του τρόπου λειτουργίας της Κίνησης. Ειπώθηκε, όχι πάντα ξεκάθαρα, ότι η Κίνηση δεν λειτουργεί δημοκρατικά. Δώθηκαν κάποιες απαντήσεις που σχετίζονται με το μυστικό τρόπο που ξεκίνησε η Κίνηση, τις πολλές δουλειές, κ.λ.π. Προσωπικά πιστεύω ότι ένας ακόμη λόγος είναι η σχετικά ελλειπής πλατφόρμα. Μια ξεκάθαρη πλατφόρμα μπορεί να επιτρέψει μια δημοκρατικότερη λειτουργία. Εν πάση περιπτώσει δηλώθηκε ότι οι συζητήσεις θα είναι ανοιχτές εδώ και στο εξής κι' ότι το μόνο μυστικό θα είναι το σημείο προσπέλασης.

Μια άλλη παρατήρηση που έγινε είναι ότι όταν γίνουν αρκετές πορείες σαν αυτή της 14ης του Ιούνη θα πάψουν να σημαίνουν οτιδήποτε όπως και οι υπόλοιπες «παράλληλες» προς τη πράσινη γραμμή πορείες. Αυτό το σημείο είναι τουλάχιστον αφελές. Αν οι πορείες της Κίνησης καταλήγουν όπως τη πρώτη μέσα στη νεκρή ζώνη, ασφαλώς θα είναι λιγότερη η σημασία τους παρόλο που κι έτσι θα είναι μια συνεχής παρενόχληση στον Ο.Η.Ε. Αν όμως κάποιες καταφέρουν να περάσουν μέσα στα κατεχόμενα αυτό είναι σημαντικότερο γιατί θα σημαίνουν μια έμπρακτη αμφισβήτηση της κατοχής. Κι' οπωσδήποτε αν γίνεται συχνά το αποτέλεσμα θα είναι εντονότερο. Όμως πρόκειται για πολύ σημαντική δουλειά που θέλει πολλή προετοιμασία. Πιστεύω ότι για κάθε είδους δράσης η προετοιμασία είναι ανάλογη του στόχου της. Υποθέτω ότι η δεύτερη πορεία σχεδιάζεται για φέτος έτσι που να βοηθηθεί από το προεκλογικό κλίμα. Αυτό είναι ίσως ένα θετικό στοιχείο

όμως μου φαίνεται δύσκολο ν' αρκέσουν αυτοί οι λίγοι μήνες για να γίνει πράγματι μια πορεία με πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες από την προηγούμενη.

Οι βιντεοταινίες της 1ης πορείας και η εμπειρία της διοργάνωσης της, είναι ένα θαυμάσιο εργαλείο για την προετοιμασία της επομένης. Πιστεύω ότι η εκδήλωση τη Πύλης, πρέπει να επαναληφθεί σ' όλες τις πόλεις και σ' όλες τις χώρες από τις οποίες είναι πιθανόν να έλθουν γυναίκες για την πορεία. Στη 1η πορεία προσκαλέστηκαν μόνο μερικές προσωπικότητες από τη δυτική Ευρώπη οι οποίες χρησίμευσαν στο να πάρει το θέμα μεγαλύτερη δημοσιότητα όπως επίσης χρηοίμευσαν και σαν προστατευτική ασπίδα. Πιστεύω ότι σ' αυτό τον τομέα υπάρχουν πραγματικά μεγάλες δυνατότητες. Με μια κατάλληλη δουλειά προετοιμασίας ανάμεσα στις γυναικείες οργανώσεις τα ειρηνιστικά κινήματα, τα κινήματα αλληλεγγύης προς τον «τρίτο» κόσμο κ.λ.π. είναι δυνατόν να ρθούν εκατοντάδες γυναίκες στη πορεία. Και αυτή η δουλειά έρχεται σε ρήξη με την ούτε καλούμενη διαφωτιστική εκστρατεία που γίνεται από την κυβέρνηση και φυσικά μένει στα δικά της πολιτικά πλαίσια και (ουσιαστικά) δεν βγαίνει έξω από τα παραδεδεγμένα διπλωματικά κανάλια. Η Κίνηση «οι γυναίκες επιστρέφουν» είναι μια μαζική οργάνωση και μπορεί να απευθυνθεί στις αντίστοιχες, συγγενικές της οργανώσεις του εξωτερικού. Είναι καιρός η συμπάρταση προς την Κύπρο να ξεφύγει από τους λίγους συνδέσμους φοιτητών και τις λίγες επιτροπές συμπάρτασης των κοινοβουλίων και να φτάσει στο λαό της Ευρώπης τουλάχιστον. Λαμβανομένης υπόψη της πολιτικής συγκυρίας σε σχέση με την ΕΟΚ, είναι δυνατόν οι λαοί της Ευρώπης να μας προσφέρουν μια πολύτιμη συμπάρταση.

K.A.

Αρχιεπισκόπου Φιλοθέου 8
μεταξύ Εναλλάξ και Ορφεία
Τηλέφωνο 437418 - Λευκωσία

στο ποδι

υποκλοπές τηλεφωνημάτων

Για τον περασμένο μήνα ο Αλέκος Ζαφειρίου και Στέφανος Σπύργος, υπακόμοι από κάποιους, ζών ένδειξη απόδειξη ανέφερε το γεγονός ότι στη διάρκεια τηλεφωνικής συνομιλίας με ένα φίλο του, άκουσε, μαγνητοφωνημένα προφανώς, μέσα από το τηλέφωνο όσα πριν λίγο είχε πει. Το πρόσωπο ακόνδιλο με τις παρακαλούθησεις των τηλεφώνων του ΚΚΕ και της ΕΑΡ στην Ελλάδα επανέφερε το θέμα στην επικαιρότητα με τρόπο θεοσομικό. (Τότε προσωπικά δεν είχα αντίρρηση, διότι λόγω έλλειψης τεχνικών γνώσεων πάνω στο θέμα, δεν ήξερα τι μπορεί να σημαίνει ομοιοσπαστική ή επανάληψη αυτή των μαγνητοφωνημένων συνομιλιών). Με βάση τον θόρυβο που δημιουργήθηκε στην Ελλάδα πάνω στο θέμα, μάθαμε ότι το γεγονός δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά υποκλοπή τηλεφωνημάτων από την ΚΥΠ σε συνεργασία μάλλον με την Τηλεφωνική Υπηρεσία. Η παραδοσιακή υποκλοπή τηλεφωνημάτων σε συνδυασμό πλέον με την ανάπτυξη της πληροφορικής αποκτά νέες διαστάσεις και ασφαλώς δίνει νέες δυνατότητες στην ανάπτυξη της αυταρχικότητας των κρατών. Σ' όσα αφορά την Κύπρο οι νέες αυτές επιδόσεις μου θυμίζουν

την κάθοδο των Αλεξάνη και Πολίτη, ειδικών και των δύο στην ασυνώνυμη των πολιτών (διάβαζε εσωτερικού εχθρού). Επίσης στην υπόθεση της διοίκησης, αν θυμόμαστε, στο σπίτι ενός από τους ήρωες της υπόθεσης είχαν ανακαλυφθεί διάφορα κατασκευαστικά εργαλεία. Σύμφωνα με τις αποκαλύψεις της εποχής ο ιδιοκτήτης τους τα παρουσίασε στο Υπουργείο Εσωτερικών προτείνοντας τους να τ' αγοράσουν. Το Υπουργείο αρνήθηκε τότε (αν το πιστεύουμε). Όμως ποιός έμπορος θα παρουσίαζε κάτι προς πώληση σε κάποιον που δεν είχε εκδηλώσει κάποιο ενδιαφέρον.

Λοιπόν το ζήτημα της παρακολούθησης των πολιτών από τους υπερεγκεφάλους της ΚΥΠ και τη με την βοήθεια κομπιούτερ είναι θέμα που πρέπει να απασχολήσει πρώτα, πρώτα τους πολίτες φυσικά και τους συνδέσμους και τους εφορούς, όπως αυτούς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δημοκρατικών ελευθεριών, τους καταναλωτές, τον δικηγορικό σύνδεσμο κ.λπ. αλλά και την Βουλή, που θα πρέπει (ειδικά στη Κύπρο όπου το κράτος χαιρεί των γνωστών υπερεξουσιών) να ζητήσει να περάσει η ΚΥΠ κάτω από τον έλεγχο δικής της επιτροπής.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι οι διάφοροι υποψήφιοι των προεδρικών εκλογών αγρόν ηγόρασαν επί του θέματος. Δεν το θεωρούν σοβαρό;

της κυπρου το βασιλειο

Ο τραγικός ήρωας έχει την τύχη και και τη δύναμη να αγωνίζεται ενάντια στη μοίρα του, και συνάμα, τη δυστυχία να μη μπορεί να τη νικήσει, να την αλλάξει. Κι' όταν στην έννοια τούτη προστίθεται αριστουργηματικά μια μικρή, πικρή δόση αυτειρωνείας, μια διάσταση κωμικής αφέλειας που δεν είναι παρά πείσμα κυπριακό, γίνεται που αντιμάχεται την τραγικότητα της ιστορίας, τότε μιλούμε για τομή, γι' ανανέωση της έννοιας του τραγικού ήρωα, τουλάχιστον όπως μας παραδίδεται από την κλασική Γραμματεία.

Το έργο του Γιώργου Νεοφύτου — το σενάριο εννοώ — είναι έργο οριστικό στην ανάμειξη πορείας της δημιουργίας ο' αυτό τον τόπο. Με κύριο άξονα την τραγική διάσταση της ιστορίας της Κύπρου ο συγγραφέας δημιούργησε μια συγκλονιστική σύγχρονη επεξεύρωση που δεν κουράζει, δεν απωθεί, δε χλωαίνει. Μόνο σε διαπερνά και καρφώνει στα έγκατα της ψυχής και στην καρδιά μιας συνείδησης σωράντα πλάγιασμένης.

Το δίδυμο Νεοφύτου - Σιαφάκη θα μιμορούσε να γεννήσει ένα αριστούργημα για το πανελλήνιο. Ίσως υπάρχει ακόμα καιρός με διαφορετικούς όρους ηθικούς με μερικές μικρές αναπροσαρμογές στο σενάριο.

Γ.Η.

MARIANNA ECONOMOU ΧΟΡΟΘΕΑΤΡΟ

Το Χοροθέατρο με την έναρξη μαθημάτων του την 1η του Οκτώβρη θα προσφέρει ένα νέο πιο εμπλουτισμένο πρόγραμμα διδασκαλίας Σοφορού Χορού με ειδικευμένα προσόντα χοροπαικτών που θα διδάξει εκτός του

- * Δημιουργικό για παιδιά
- * Σύγχρονης Τεχνικής και Κινησιολογίας
- και
- * Κλασικό Μικρόκοσμο (Ρωσικό + Αγγλικό Σύστημα)
- * Μουσική - Ρυθμός - Κίνηση (Σύστημα Μαρίας Κινηγού)
- * Jazz
- * Θεατρικό Εργαστήριο
- * Γυμναστική για κυρίες (πρωινό)

Εγγραφές από 15 Σεπτεμβρίου
 Δευτέρα - Τετάρτη - Πέμπτη - 4-7 - 2488ατε 19-12.30 μ.μ.
 Γενία Αχιλλέως/Βασίλειος Παύλου, Τηλ. 02-426153-498482
 Καλλιμασιά - Λευκωσία

νιοβρης - 1987
 τευχας 27ο
 τιμη: £1.00

- * διευθύνεται από ανιταχτική επιτροπή
- * υπεύθυνος για το νόμο, κωστής σκηνικής
- * τεχνική επιμέλεια: κουλα γεωργίου
- * για το υπογραμμένο περιεχόμενο ευθυνονται οι συγγραφείς τους

Φωτογραφία εξωφύλλου: υπάκουσα από προέβραση στο χώρο, στο φωτογράφο Ασημάκης, του Πάμη Μεταξά.

Το περιοδικό κυκλοφορεί από την Παιδεία, το Υπουργείο Παιδείας, Μέγας Στβ Γιάλλο, Λευκωσία
 Τηλ. 421278

περιεχόμενα

* ανιταχτικός ανιταχτικός... κωστής σκηνικής	1
* ελευθερή ελευθερία	4
* κοινός ελευθερικός ελευθερικός... τουρκικός... στο λονδίνο: η απόψη της μαρούλας... ελευθερία	8
* κωστής... στις νύχτες... ελευθερία	8
* ποιος θα μας γλυτώσει από... μας	10
κωστής σταύρου	10
* για το ζήτημα ελευθερίας... ελευθερίας	13
* η των ονομάτων ελευθερίας... ελευθερίας	14
* προστασία του αειμαί... στην ελευθερία για προστασία του περιβάλλοντος: δε κοινός... ελευθερίας	16
* μεσοκοινωνική συνδικαλιστική και ιστορική... ελευθερίας	18
γάννη σκηνής	18
* χριστιανική... κατά τη χώρα από το... ελευθερίας	18
κωστή σκηνικής	18
* για την... ελευθερίας	22
πρό το γραμματικό... ελευθερίας	22
* ελευθερίας	26
ελευθερίας... ελευθερίας	26
* το ανθρωπιστικό περιεχόμενο της τέχνης:	30
γ. ελευθερίας	30
* στοιχεία για τη λατινοαμερικανική λογοτεχνία	34
Α. κουλάκη	34
* μαρούλα:	38
δημήτρης της ούλας... ελευθερίας	38

κοινές εκδηλώσεις ελληνοκυπρίων — τουρκοκυπρίων στο Λονδίνο: η αποψη της μαρουλας ευγενίου

Η Μαρούλα Ευγενίου σύντροφος στη ζωή και συνεργασίας στο θέατρο του Γιώργου Ευγενίου. Η Μαρούλα γεννήθηκε στο Βαρώσι και μεγάλωσε στη Κερύνεια. Μετανάστευσε στο Λονδίνο το 1954 για να γλυτώσει όπως λέει από την ασφυκτική τότε (με διαφορετικό τρόπο τώρα) ατμόσφαιρα της μικρής πόλης, χωρίς ποτέ να μετανοιώσει. Φυσικά αγαπούμε τον τόπο μας προσθέτει μ' ένα τρόπο πολλές φορές οδυνηρό. (Εδώ θυμάμαι τους δυο σίχους του Ηλία Κωνσταντινίου «Κύπρος σ' αγαπά γι' αυτό φεύγω — Κύπρος σ' αγαπά γι' αυτό μένω». Βρίσκεται στη Κύπρο μαζί με τον Γιώργο συνοδευόμενος μια ομάδα ηλικιωμένων - μεταναστών από το Λονδίνο. Εδώ χρειάζεται να θυμηθούμε ότι το θέατρο Τέχνης είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια θεατρική ομάδα και μια θεατρική στέγη και μοιάζει περισσότερο με κοινοτικό κέντρο των Κυπρίων του Λονδίνου. Έτσι άλλωστε πρέπει να είναι το θέατρο μου λέει (κι' εδώ όσοι από τους αναγνώστες θέλουν περισσότερες πληροφορίες μπορούν ν' ανατρέξουν στο τεύχος του Εντός, Νο 15.

Συνάντησα την Μαρούλα στο ΡΙΚ τυχαία, όπου ευκαιρίας δοθείσης πήρε δυο από τα μέλη της ομάδας της για μια συνέντευξη. Πάνω στην κουβέντα, της έδειξα το προηγούμενο «Εντός» με την συνέντευξη της Αγδίν Μεχμέτ Αλί και την πρόταση που σκεφτόταν για τις κοινές εκδηλώσεις Ελλήνων και Τούρκων Κυπρίων στο Λονδίνο (που αναφέρονται στη συνέντευξη). Η απάντησή ήταν: «μα έλαβα μέρος και ενώ σ' αυτές τις εκδηλώσεις». Μας δόθηκε λοιπόν η ευκαιρία να ακούσουμε και την άποψη μιας Ελληνοκυπρίας (που δεν μπορεί να επισκεφτεί την

Κερύνεια της) γι' αυτές τις εκδηλώσεις.

— Λοιπόν στην πρώτη κοινή εκδήλωση Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής γυναικείας ποιήσεως προσκαλέστηκα από την φίλη μου την Αγδίν και διάβασα μερικά ποιήματα κι' ένα γράμμα της

Παιονίδου. Για μένα δεν ήταν μια μεγάλη έκπληξη διότι έχω ούτως ή άλλως συχνή επαφή με Τουρκοκυπρίες. Κάπου όμως με συνεπήρε η έκπληξη και η συγκίνηση της Filiz και της Nesli για παράδειγμα που για πρώτη φορά συναντούσαν Ελληνοκύπρι-

ες. Από κει πήρα ένα κομματάκι πράσινης κορδέλλας (αυτήν που ανσφέρι και η Αγδίν) και την κράτησα για ενθύμιο.

Μετά όταν εκάμουμε την εκδήλωση στο θέατρο Τέχνης οι κοπέλλες απάγγελαν στα Τούρκικα. Πολλοί Ελληνοκύπριοι δεν καταλάβαιναν Τούρκικα όμως η αίσθησή που εξέπεμπαν ήταν τόσο και φυσικά το κοινό τόσο δεχτικό (γι' αυτό κι' ήλθε) που αποκαστάθηκε μια χωρίς όρια επικοινωνία πάνω από τη γλώσσα. Η εκδήλωση αυτή έγινε μέσα στα πλαίσια της «Κυπριακής Εβδομάδας» που οργανώσαμε σαν θέατρο Τέχνης μεταξύ 15 και 20 του Ιούλη φέτος. Σ' αυτή την εβδομάδα ανεβάσαμε σε θεατρική μορφή την 9η Ιουλίου του Σ. Μιχαηλίδη σε συνδυασμό με παρουσίαση διαφανειών της παλιάς επαρχίας και σημερινές. Ο Γιώργος πιστεύει ότι η 9η Ιουλίου λέει πολλά πράγματα που έχουν σχέση με το σήμερα. Γ.χ. μεταξύ των Τούρκων υπήρχαν οι άνθρωποι που ήταν υπέρ της συνύπαρξης όπως και τώρα. Ένα τέτοιο πρόσωπο είναι ο Κιόργιου αυτού του ποιητή. Είναι μια παρουσίαση αντίθετη πιστεύω με τις συνηθισμένες, που δίνουν την έμφαση στην αντίθεση Ελλήνων και Τούρκων. Επίσης ανεβάσαμε τον «Μιανόλη» του Γιώργου Νεοφύτου σε διασκευή στην Κυπριακή διά-

λεκτο. Επίσης είχαμε μια δημόσια συζήτηση μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων για το θέμα της ταυτότητάς μας. Επίσης ανεβάσαμε ένα έργο για νέους που ονομάζονταν Graeglant με θέμα πως βλέπουν τον εαυτό τους και το χώρο τους οι γεννημένοι στην Αγγλία Κυπρίοι. Έτσι τελευταία βραδιά είχαμε μουσική και χορό διαφορετικό μόνο Ελληνικής

Μια τυχαία συνάντηση με την Μαρούλα Ευγενίου του θεάτρου Τέχνης του Λονδίνου μας έδωσε την ευκαιρία να δούμε με μια κοινή οπτική συνέντευξη που δημοσιεύουμε στο προηγούμενο τεύχος με την Αγδίν Mehmet Ali.

Έχουμε έτοιμη και την άποψη μιας Ελληνοκυπρίας που συμμετείχε στις κοινές εκδηλώσεις Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου στο Λονδίνο.

μουσικής γιατί αυτή την αρχή-στρα είχαμε, και ήταν συγκινητικό να βλέπεις τους Τ/Κυπρίους να χορεύουν μαζί μας.

Μέσω από αυτές τις συναντήσεις η σου έμεινε στην καρδιά.

— Το σημαντικό και συγκλονιστικό ήταν η εικόνα μου μ' αυτές τις αγαστές μερ Τουρκοκυπρίας και Τουρκοκυπρίους. Ειδικά με την Filiz ίσως γιατί αυτή ζει στο τόπο που έμεινα εγώ κάποτε την Κερύνεια, και γω ζω στον τόπο (όταν έρχομαι στην Κύ-

προ) που ζούσε αυτή κάποτε, την Λεμεσό. Μετά από την βραδιά ποιήσεως γυναικών μας κάλεσαν για φαγητό. Στο τραπέζι καθόμουν απέναντι από την Filiz, που δεν ήξερε περισσότερο από δυο αγγλικά γι' αυτό και μόλις που μιλούσαμε λίγο με την βοήθεια μεταφραστή. Σε κάποια στιγμή σηκώθηκε η Filiz και έδωσε για δέκα λεπτά επισημόφροντας μου πρόσπερε δυο μικρές σελίδες από το σημειωματάριο της και μου τις έδωσε. "This is for you". Το κείμενο είναι αυτό που βλέ-

πετε ίσως αναγνώστες μου κοιτάζοντάς το τελευταίο δίπλο).

Στο μέλλον, τι λογαριάζετε μετά την εμπειρία σας αυτή.

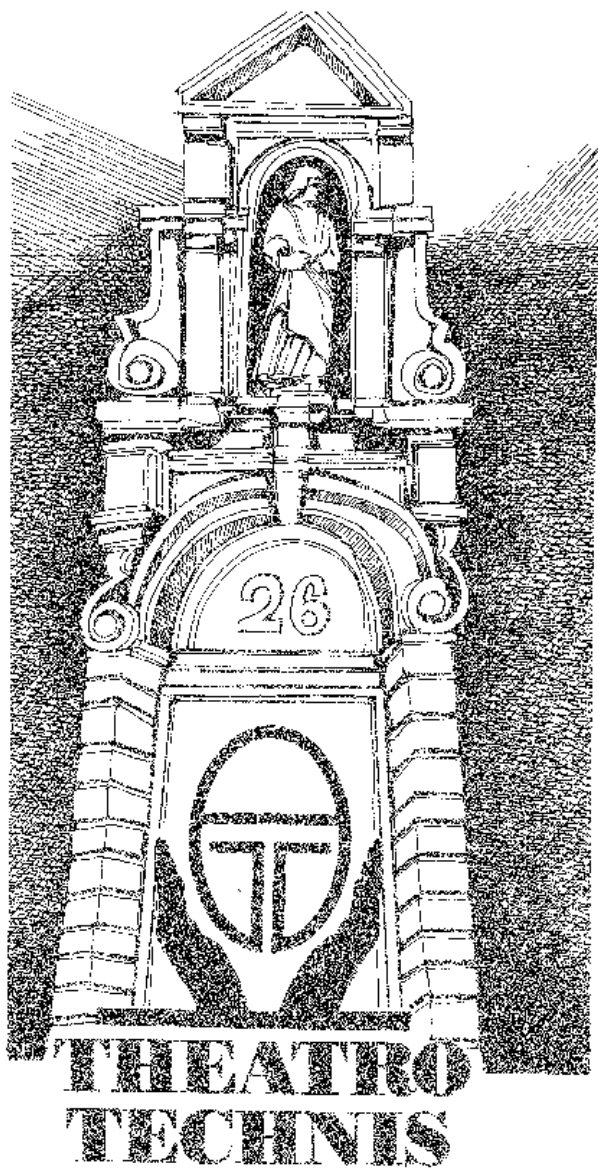
— Αισιολόγος θα συνεχίσουμε. Αυτό δεν ήταν παρά η αρχή, έπειτα και καθυστερημένη, που μας έδωσε όμως διυγνάρια και αποφασιστικότητα για να συνεχίσουμε στον ίδιο δρόμο.

— Αν μου επιτρέψετε μια παρατήρηση, δυστυχώς μόνο εσείς οι Κύπριοι του Λονδίνου έχετε τη δυνατότητα της διακοινωνικής επαφής και διότι μπορείτε να βρισκόσαστε με-

ταξύ σας και διότι μπορείτε να ξεφύγετε από το κλίμα της εθνικιστικής πολυιδρόμησης που τελευταία παρατηρούμε στη Κύπρο.

Εγώ πιστεύω ότι δεν έχει σημασία σε ποια φυλή ανήκει ο άλλος ή η γλώσσα μιλά. Μαζί μ' αυτούς τους ανθρώπους μιλούσαμε και καταλούβινα ο ένας τον άλλο. Βασικά επιδιώκουμε αυτή την επικοινωνία σαν μέσο κοινωνική ανάγκη την οποία ασφαλώς προσιτά να πληρώ-

14/10/87

Αυτή η ομορφιά είναι για μένα μια κοινή γλώσσα
των παλιών αγάπων σε μένα και τον
ΜΑΡΟΥΛΑ

Τι είναι λοιπόν η πόλη Μαρουλα,
ανατριχίλων από σου και χωρισμός.
Καθώς χυμώδεις σταφύλιες γλυκοκίτρινες
πέφτουν από τα πόδια σου
και τον παλιό σου το παλιό κι η χάρη
Είνα πρώτη ένα (ήνα σου) (ήνα κι) / είνες σε
Είναξο πρώτα το δέντρο σου, Μαρουλίε,
και σε να γίνει δέντρο από το χωριό
κι όλες γριόμας σου και τα φίλα
του είπα φίλα του Κερύνας για διαφορετικό σου
στο Σπυριδίου είναι τον φίλα κι οι δέν

Filiz Naldovan
and Athens
(Μαρίνα Κίριας Χιλιανίδης)

This poem is created through a unique language which is shared by me and....

MARULLA

what is that sorrow Marulla
settled on you like separations

where as when you laugh
wine sweet grapes fall from your eyes
and your child's joy
is a flowing stream from your temples

take off your sorrow Marulla
let me put it on to separations
and when I return back let me kiss
every stone of Kyrenia for you
to that part where we both live

Filiz Naldovan

2 July 1987 - London

Translation: Lydin Mehmet Kili
8 July 1987
London

Καίγομαι... στις Ινδίες

Έλενα Τουμαζή

Αιτός που θυσιάζεται είναι ένας.
Αιτοί που κερδίζουν είναι πολλοί.
Με μια εξίσωση, μια φράση που ισχύει από καταβολής κόσμου.
Ξαν βάση του πολιτιστικού προσώπου κάθε κοινωνίας.
Ξαν κινήτρια δύναμη κάθε ιστορικής εξέλιξης... Μα ναι!
Τα τελευταία χρόνια είμαστε μάρτυρες μιας σειράς φόνων γυναικών στην Κύπρο.
Ποιός όμως έπιπσε να αναλύσει το πραγματικό νόημα αυτών των φρικιαστικών πράξεων.
Οι φρονιάδες προκαλούν το έλεος είναι αλήθεια. Μας χρησιμεύουν σε πολλά
πράγματα σαν διέξοδο της ονείρας μας κρυφής βίας.
Μα το θύμα είναι αυτό που χάνει τη ζωή...
Αυτό, που χάνει ο φονιάς, είναι το νόημα.
Οι φονιάς τρελαίνονται. Το θύμα πεθαίνει.
Το θύμα πληρώνει με το σώμα του, το κενό μέσα στο μυαλό του θύτη.
Σίγουρα δεν υπάρχει πιο τραγικό αν στον κόσμο από το θύτη, μα και πιο
τυπικό του πολιτισμού μας

***

Διαβάζω στην εφημερίδα. Θυσίασαν κοριτσάκι ηλικίας ενός έτους στη διάρκεια
τελετής γονιμότητας, στις Ινδίες! Σήμερα!
Και πιο κάτω, πάλι στις Ινδίες: Χιλιάδες μέλη μιας κάστης πολεμιστών,
συγκοιμήθηκαν για να τιμήσουν μια δεκαοκτάχρονη χήρα που κήκε ζωντανή
στην πυρά του νεκρού συζύγου της!
Τι σημαίνουν ολ' αυτά, σήμερα, στις κατά τα άλλα ελκυστικές Ινδίες;
(Ελκυστικές για τη μυθική τους υπόσταση)

***

Αυτές τις μέρες, ανακαλύφθηκε στη Κισσόνεργα, το αρχαιότερο
αγαλματάκι που χρησιμοποιεί σε τελετές γονιμότητας στους Κύπριους, στα 3.000 π.Χ..
Μια γυναίκα σε στάση τοκετού...
Ο μύθος της εγκατάλειψης της Αριάδνης στην Κύπρο έγκυος από το Θηρέα και του
θανάτου της στη γάμπα μαζί με το παιδί, συμπληρώνεται με την εγκαθίδρυση
τελετών γονιμότητας - μίμηση της γέννας από νέους άνδρες - από το Θηρέα...
Διονυσιακών τελετών με δυο λόγια!
Την δε Αριάδνη μαθαίνουμε ότι την σκότωσε στη γάμπα η ίδια η Άρτεμις
κατά παράκληση του Διόνυσου, για να την τιμωρήσει για την σεξουαλικότητά
της! Ναι, το πρώτο σχήμα του φόνου!
Ο φόνος σαν πρώτη τελετή γονιμότητας!
Ο φόνος μιας γυναίκας δίνει το νόημα σε όλους τους άνδρες και στις υπόλοιπες
γυναίκες που μιμούνται όχι για τη γυναίκα, αλλά τους άνδρες που σκοτώνουν
τη γυναίκα... Γιατί Γιστί έτσι νοσηματοδοτείται παράδοξα η ζωή τους.
Έτσι νοσηματοδοτείται και προχωρά η ιστορία!
Το νόημα «γεννιέται» από αυτή τη μίμηση, από αυτό το φόνος.
Ο Πολιτισμός, σαν νόημα πάνω στη φύση, στη γέννηση, στο θάνατο, και φυσικά
προπαντός πάνω στη σεξουαλικότητα της γυναίκας σαν όντος καταγωγικού, σα μένος.
Η μάνα. Το σώμα των ηδονών... Η αρχή... Η πρώτη θεότητα. Η θεότητα ζωής. Η θεότητα γη!
Η γυναίκα που γεννά.
«Γυναίκα σε στάση τοκετού»... Αλλά είναι ήδη αγαλμα! Είναι ήδη σύμβολο.

Είναι πολιτισμός, αντικείμενο πολιτιστικής χρήσης, εργαλείο, μέσον.
Η ίδια η γυναίκα που γεννά, η γυναίκα σάρκα, σώμα, ζωή, η πραγματική
γυναίκα, δεν είναι ορατή. Αντίθετα, ασκείται επάνω της η πιο φρικιαστική
πολιτιστική βία...
Ένα κοριτσάκι ενός έτους, ένα νεαρό θηλυκό ζώο του ανδρόπινου γένους
ΘΥΣΙΑΖΕΤΑΙ σε τελετή γονιμότητας.
ΣΗΜΕΡΑ. Στις «υψηλές πολιτιστικά» Ινδίες!
Όπως τις θέλει ο θάνατος ρομαντισμός των συγχρόνων μας.
Τέτοιες θυσίες στα μέρη μας συνέβαιναν στην εποχή του τρωικού πολέμου
και πάλι σαν κάτι έκτακτο... Η Ιφιγένεια...
Που «αυταθυσιάστηκε» για τον πατέρα της και για τους Έλληνες!
Όπως τη νεαρή ινδή σύζυγο που αποθαύθηκε από τους Ινδούς πολεμιστές
- όπως τότε από τους Έλληνες πολεμιστές - επειδή κήκε ζωντανή στη πυρά.
Όχι για να σώσει μια εκστρατεία, αλλά για να σώσει την ίδια την ουσία
της πολιτιστικής τάξης αυτής της κάστης. Την τάξη του ΠΟΛΕΜΟΥ.
Ολ' αυτά είναι αποκαλυπτικά για τον τρόπο που λειτουργούν και τώρα οι
ανδρόπινες κοινωνίες και για τα πραγματικά αίτια του τραγικού και της
πολιτικής βίας...
Στις Ινδίες, στις Φιλιππίνες και σ' ένα σωρό άλλες ανατολικές χώρες αποκαλούν
όλες ανεξαρτέτως τις γυναίκες ανεξαρτήτως ηλικίας, ακόμη και τα ερέβη
με το όνομα «μάμα». Καταλαβαίνετε... Γι' αυτό η θυσία ενός τριετούς πλάσματος
όπως ένα θηλυκό παιδάκι ενός έτους, είναι η κατ' εξοχήν θυσία, για να
εμπροσθή η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΡΩΝ, ΜΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ, αφού
όλοι ζούμε κάτω από τον ίδιο πολιτιστικό μανδύα... Χαρακτηριστικό είναι
ότι η δεκαοκτάχρονη ινδή, θυσιάστηκε με τη θέλησή της!

***

Προχθές, περνώντας δίπλα από τον κήπο της Αρμενίου, εκεί που φωτογραφίζονται
εν στολή γάμου τα νιόπαντρα ζευγαράκια, άκουσα μια μαθήτριά μου να λέει
σε μια φίλη της... «κοίταξέ τους τι πλάκα έχουν» και η άλλη να απαντά «να,
ακόμα μια που κρεμιμάζεται»
Τρόπος του λέγειν θα μου πείτε, ή ότι λέγεται και για τους άντρες... Ίσως...
Όμως μου φάνηκε πολύ συγγενικό και με την Ιφιγένεια και με την Αριάδνη και
με τη νεαρή ινδή.
Ότι δηλαδή ακόμη ζούμε σε μια τάξη πραγμάτων που αυτό που είναι νόμιμο
και ιερό είναι αυτό που «καίει» την γυναικεία επιθυμία, ή αν θέλετε, που την
παγιδεύει σ' ένα σύστημα ιδιοκτησίας.
Συ μάνα. Όχι σαν γυναίκα.
Η πια το αντίστροφο. Ξαν πιο φαιλό από τους φαλλούς. Για αυτές που είναι
καταφερτζούδες και επιδιώνουν. Κάτι σαν τους Εβραίους. Που γίνονται θειαικό-
τεροι του βασιλέως, σ' ένα εχθρικό περιβάλλον. Το θύμα που μιμείται το θύτη
πιο αποτελεσματικά από τον ίδιο το θύτη...
Η αθωότητα είναι σίγουρα ο μεγαλύτερος εχθρός της βίας.
Γι' αυτό και η θυσία του αναίσχιο κοριτσιού, είναι η πιο μεγάλη ύβρις
του «πολιτισμού» έναντι της ζωής... Η πιο μεγάλη του κατάκτηση!
Τύφλα νάχει η σταύρωση του Χριστού, μπρος σ' αυτή την πολιτισμική βαρβαρότητα
της γεμάτης ομορφιά σύγχρονης Ινδίας!...

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

σας συμφέρει και ... μας συμφέρει

Όνομα _____
Διεύθυνση _____
Τηλ: _____

510 για 12 τεύχη

ποιος θα μας γλυτώσει... απο μας!

Κώστας Σπυριδιώτης

Το 1974 έδειξε έμπρακτα ότι το Ζυρικό κατασκεύασμα ήταν στη πράξη ένα καθεστώς συνιδιοκτησίας της Κύπρου από την Ελλάδα την Τουρκία και την Αγγλία. Ανάμεσα στα λίγα περιθώρια που άφησε, αναπήχθηκε ισότιμα ένα ισχυρό ανεξαρτησιακό κίνημα που όμως παρά την λυσία υποστήριξη δεν κατάφερε να αντισταθεί στις σχεδόν σύγχρονες εισβολές από την Τουρκία και την Ελλάδα. Η πρώτη ιστόστα τα κατάφερε καλύτερα και στον στρατιωτικό τομέα και στον πολιτικό όπου παρουσίασε την εισβολή-κατοχή σαν ειρηνευτική επεξεύριση της τότε σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης και ως αναγκείο μέτρο προστασίας των Τουρκοκυπρίων από τον Ελληνικό επεκτατισμό της στρατιωτικής τότε κυβέρνησης.

Από το 63 και έπειτα, μετά τις πρώτες διακοινωνικές διαμάχες η Κύπρος άρχισε να γίνεται θεατρο συνεχών εξοπλισμών και έμμελης στρατιωτικής «βοήθειας» από τις εθνικές μητροπόλεις προς τις κινδυνεύουσες κοινότητες, οι οποίες κάθε φορά την δεχόντουσαν με δάφνες και σπασματολισμούς. Οι μητροπολιτικές ενισχύσεις και οι ντόπιοι στρατοί όχι μόνον μεταφέραν την στρατιωτική εξουσία των μητροπολιτικών αρχουσών τάξεων αλλά επιπλέον διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο στην ιδεολογική και πολιτική συγκρότηση ντόπιων φορέων των συμφερόντων των μητροπολιτικών κρατιοτών. (Ο στρατός είναι σχολείο καθώς λέει). Κι' είναι ασφαλώς ένα καλό παράδειγμα η εθνοσφουρά πριν το 74 που στελεχωμένοι σχεδόν αποκλειστικά από ακροδεξιούς δόκιμους αξιωματικούς και υπεξωμοτικούς παρά την αντίθεση και του λαού και της κυβέρνησης. Ουσιαστικά ο ελληνοκυπριακός στρατός από την ίδρυσή του έφευγε σε πέρας δύο μόνον αποστολών: πκ εκκαθαρίσεις της Κοφίνου και το προδικόπημα. Ατύχη στον μοναδικό στόχο που δικαιολογούσε την ύπαρξη του: την επιστροφή της τουρκικής εισβολής. Κι' αυτά τα ιστορικά γεγονότα δεν δικαιούμεστε να τα ξεχνούμε κι' ούτε να τα καλύπτουμε πίσω από ιδεολογήματα. Αντίθετα μόνο λαμβάνοντας αυτά υπόψη μπορούμε να κρίσουμε μια καλύτερη πορεία, αναγκαία για την φυσική μας τουλάχιστον επιβίωση.

Μια εμπειρική προσάδεια για το ξεπέρασμα της αρνητικής εμπειρίας που περιγράψα έγινε αυθόως μετά το 74 από την αριστερά και κυρίως από την ριζοσπαστική τότε ΕΔΕΚ. Ανάμεσα στον εξεγερμένο τότε κόσμο (απόδειξη ότι η αδρανειότητα άλλωστε που παρατηρούμε δεν είναι αποτέλεσμα φόβου) κυριώδησαν για μερικά χρόνια τα συνθήματα «Η Κύπρος στους Κυπρίους» «άσε κινήσου ΜΟΙΡΑΖΟΥΝ ΤΟ ΝΗΣΙ ΣΟΥ», που λειτουργήσαν σαν το πολιτικό πλαίσιο πιο ριζοσπαστικών προτάσεων όπως, λήψη πολιτοφυλακή, «κάθε σπίτι και κάστρο», στις διαδηλώσεις φορόταν το παλαιστινιακό μονή-

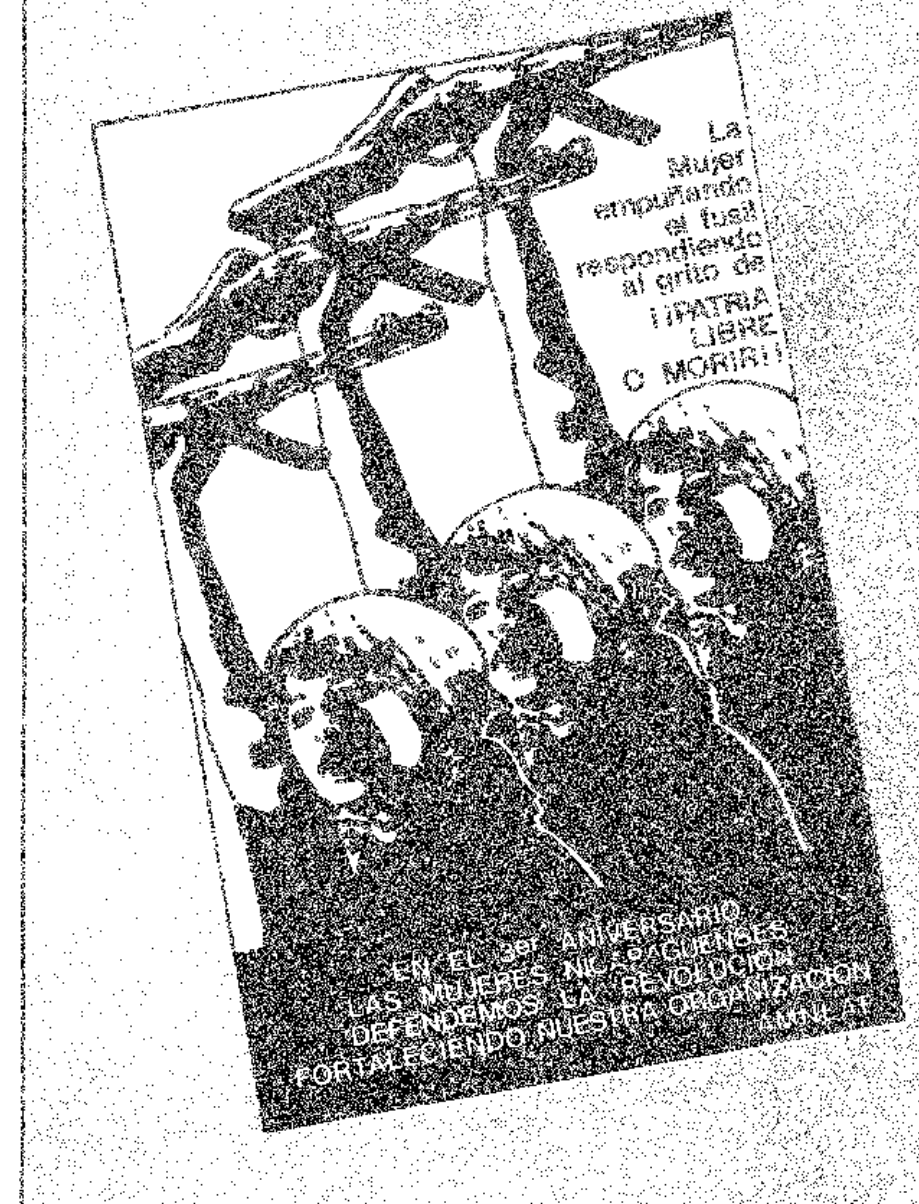
λι, ανέμιζαν κόκκινες σημαίες και ο Κώστας Χασολεμπίδης, ηγδύσε στις αρχές μ' ένα καλαμικαρό. Από τη μεριά των πολιτικών ηγεσιών όλα αυτά ήταν μέτρα ειρμόνωσης. Από τη μεριά του λαού ήταν μια πρώτη ριζοσπαστική (αν και ανεπαρκής) κριτική απόρριψη των προηγούμενων και σήμερα μοιάζει με μια αστραπή μέσα στη νύχτα. Τότε οι εθνικιστές σάπιασαν, το κράτος ήταν μισοδιαλυμένο και ο στρατός έμοιαζε μ' αντάρτικο.

Πάντα και έξω από αυτή την κατάσταση ήλθαν οι ξένες «βοήθειες» (άλλες βοήθειες πάλι) χρίστηκαν η πορεία των συνομιλιών, τα ξενοδοχεία, οι υπερράκτες, η τελεωσιακή ένωση, οι άνθρωποι μας των γραμμάτων «επαναστασιού» και θέλουν αρχαία και πολιτάνικό, η ελληνική μεραρχία εμφανίζεται στην ομή-λα λύση, ο Μπαταφιάς προσφέρει φυσικόδωδε, στους δημοσιογράφους, ο Αρχιεπίσκοπος κάνει ερόνους για νέα όπλα, ο Χριστοφιδής θα κάνει την Π.Α.Κ. Ελληνικό Πανεπιστήμιο, ο αγώνας του Κυπριακού λαού γίνεται αγώνας όλου του Ελληνισμού εναντίον όλου του Τουρκισμού, οι Τουρκοκύπριοι παύσαν να είναι αδελφοί, οι Αμερικάνοι ξαναεπείρουν τους ραδιοεπιβασμούς, το αβύδατο σερατάλινοφόδο προσφέρει διευκολύνσεις στη γαλλική ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΗ (πάλι) δύναμη στο Αίθιοπ και δείγματα της γαλλικής στρατιωτικής τεχνολογίας εμφανίζονται στο κυπριακό αεροπλάνο. Ελλαδικό σοφίο καταρθάνουν νυχθημερόν για να φαύσουν τους επαρχιώτες και από τα 60 και ένω γίνονται όλο και πιο σμωρφοτοι και μας πληροφορούν για τους σεισμούς, τη γυναικεία απελευθέρωση, τα νέα επιτεύγματα της ζωγραφικής και τον περιφερειακό διεθνισμό, τον τρίτο δρόμο και πώς να βλέπουμε φως στην άκρη της σήραγγας.

Θέλω να πω ότι για λίγα χρόνια μετά το 74 είχαμε μια αποσταθεροποίηση της αστικής εξουσίας και μια άνοδο της σοσιαλιστικής σκέψης και δράσης, παιδική μόνον ως ένα βαθμό, πρωτόγνωρη όμως. Σήμερα παρατηρούμε μια άνοδο της δεξιάς ή την αριστερά να γίνεται δεξιά, την αστική τάξη να παγιώνει την ιδεολογική και πολιτική εξουσία της και η δημόσια συζήτηση να καταλαμβάνεται από ενδο-αστικές διενέξεις που συναντιούνται ασφαλώς σε «κριτικότητα», «εξισορροπικότητα», «ανεπισημότητα» κ.λπ. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια κινούνται δυστυχώς και οι πολιτικοί στόχοι που προτείνονται. Εδώ μέσα κινείται πλέον και η «εμπιντική» πολιτική, η εφαρμοσμένη, και η υπερθεματιζόσα κριτική άδεν.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια προτείνεται η στρατεύση των γυναικών, των Αρμενίων, των Μυρμηγκιών η επέκταση των εφεδρειών, και η αγορά νέων όπλων. Αν η στρατεύση των ανδρών το 63 τελικά στήριξε το προδικόπημα, αν η ελληνική μεραρχία τάκαμε θάλασσα στη Κοφίνου (για να μη μιλήσουμε με ηθικούς άρους), αν η στρατεύση των Τουρκοκυπρίων στήριξε την τουρκική εισβολή, αν γενικά οι εξοπλισμοί πριν το 74 χρησιμοποιήθηκαν εναντίον της Κύπρου, ποια είναι τα νέα στοιχεία που μας εγγυώνται ότι δεν θα επαναληφθεί το ίδιο φαινόμενο. Ποιά είναι τα νέα πολιτικά δεδομένα, ποιές είναι οι καινούργιες λαϊκές διαδικασίες ελέγχου που μας επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι όλα αυτά δεν θα στραφούν εναντίον μας.

Αν καταλογίζουμε στο ελληνικό κράτος ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης για την Ζυρική και για το προδικόπημα και πριν για την αποδοχή των σχεδίων Ατλασών, τι είναι εκείνο το στοιχείο που σήμερα αποτρέπει αυτούς τους κινδύνους; Ποιός μας λέει ότι η ελληνική μεραρχία θα έλθει να να διώξει τους «βαρβάρους» εισβολείς κι' όχι για να θεοματοποιήσει την παρουσία τους; Ποιός μας λέει ότι στη λύση «πιάκετο» που επιδόθηκε ο κώστας Παπανδρέου, δεν θα προτιμήσει να καρδίσει άλλου και να χάσουμε

εμείς εδώ; Συνεχίζοντας άλλωστε ουσιαστικά, μια παράδοση στην ελληνική πολιτική.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τα παθήματα του προσφάτου παρελθόντος στο τομέα της άμυνας τολμώ να κάνω ορισμένες εισηγήσεις που κατά την γνώμη μου μπορούν να αποτρέψουν την επανάληψή τους από τη μια και ίσως να δώσουν κάποιες νέες δυνατότητες και προοπτικές στο τομέα αυτό.

Κυπριοποίηση

Μια αναγκαία και πρώτη μεταρρύθμιση που θα πρέπει να γίνει με όσο το δυνατό πιο γοργό ρυθμό είναι η αυτονομίση του στρατού από την Ελλάδα.

Παρόλο ότι η ελληνοκυπριακή άρχουσα τάξη είναι μια τάξη πλήρως εξαρτώμενη, υπάρχουν πιθανότητες να είναι πιο έντιμη στην διαφύλαξη των εδαφών που «ελέγχει» για τον απλούστερο λόγο ότι δεν διαθέτει άλλα. Το ίδιο γεγονός μπορεί να λειτουργήσει και πάνω στα στρατιωτικά απειλεία που αν στελεχωθούν από Κύπριους, δεν θα μπορούν σε καμιά περίπτωση να θεωρήσουν ότι «κάνουν ταχική συμπετυξη των δυνάμεων τους στην... Κρήτη». Η ανοιχτή αντίθεση Ελλάδας-Τουρκίας στο Αιγαίο και η πιθανό-

τητα σύγκρουσης, μπορεί να λειτουργήσει σαν ένα στοιχείο πίεσης πάνω στο ελληνικό κράτος έτσι που να δεχτεί μια στρατιωτική συνεργασία με τους Ελληνοκυπρίους χωρίς να απαιτείται «νεοαναμνησμο» κυριαρχικά ανταλλάγματα στο κυπριακό χώρο. Φυσικά πρόκειται για δύσκολη υπόθεση αν λογιναίσοουμε ότι μια πιο ισχυρή κυπριακή κυβέρνηση, αυτή του Μακαρίου, έχοντας να κάνει με μια πιο αδύνατη ελληνική κυβέρνηση, αυτή της χούντας, δεν τα κατάφερε. Όμως το γεγονός ότι βρισκόμαστε σε σχεπικά δημοκρατική περίοδο είναι στοιχείο που δίνει κάποιες δυνατότητες.

Πάντως ο μεγάλος αριθμός ανέργων τυχιούχων σε συνδυασμό με την γνωστή έφεση των Κυπρίων στο δημοσιοπολληλικό μπορεί να δώσει λύση στη χρόνια έλλειψη κυπρίων αξιωματικών.

Εκδημοκρατικοποίηση

Είναι φυσικό οξύμωρο να επιζητεί κανείς ότι ο στρατός μπορεί να μεταβληθεί σ' ένα δημοκρατικό θεσμό. Ουσιαστικά ο τρόπος και μόνο που λειτουργεί ο στρατός δείχνει πόση υποκρισία κρύβεται κάτω από τον δημοκρατικό λόγο της άρχουσας τά-

ξης. Πώς μπορεί μια δημοκρατική κοινωνία να στηρίξει την ύπαρξη της πάνω σ' ένα τόσο αντιδημοκρατικό θεσμό. Πώς μπορεί ένας στρατιώτης που δεν μπορεί ν' αποφασίζει τι ρούχα θα φορέσει, ή τι ώρα θα κοιμηθεί να στηρίξει μια «δημοκρατική» κοινωνία. Πώς μπορεί ένα στρατός ακλόβων σε τελευταία ανάλυση να παλαίψει για λευτεριά. Το αντίθετο μόνο είναι λογικό, εφ' ου και οι επιδόσεις της εθνοφρουράς τα προηγούμενα χρόνια. Εξ' ου και οι επιδόσεις του τουρκικού στρατού και του ελληνικού. Οι λόγοι των πολιτικών και υπαρξιακών είναι ένα πράγμα. Ο λόγος του νέου που περιμένει με απόγνωση την ώρα της απόλυσης του και που μετρά τις μέρες της απελευθέρωσης του απ' αυτό το κάτεργο, όπως κι ο φυλακισμένος την ημέρα της αποφυλάκισης του, είναι ένα άλλο. Ο λόγος των πρώτων είναι ψευδής. Ο λόγος του δεύτερου είναι αληθινός. Το ήμαυτή η κοινωνία να είναι δημοκρατική. Ας αφήσει τους στρατιώτες να αποφασίσουν για τη λειτουργία αυτού του θεσμού-στυλοβάτη (άκουσον-άκουσον) της δημοκρατίας. Φυσικά αυτό δεν θα γίνει ποτέ. Θα πρέπει οι ίδιοι οι στρατιώτες και οι πολίτες γενικότερα που κάποτε θα στείλουν τα παιδιά τους, να παλαίψουν για να πετύχουν ότι είναι δυνατόν στο τομέα του στρατού. Ακούμε κάποιους αγωνιστές να φωνάζουν για γυναίκα στρατεύση. Αν νομίζουν ότι η άποψή τους συναντά απήχηση, ας μη ζητούν από το κράτος να επιβάλει την υποχρεωτική στρατολογία των γυναικών. Ας ζητήσουν την εθελοντική στρατεύση. Κι' αυτό είναι σημαντικό, γιατί θα υποχρεωθεί ο στρατός να λειτουργεί με την ησυχία, κι' όχι με δικτατορικό τρόπο. Προσωπικά υποστηρίζω την εθελοντική στρατεύση των γυναικών, με γυναίκες αυτοδιοικούμενα σώματα τα οποία θα καθοδηγούνται από τις γενικές δημοκρατικές συνελεύσεις των μελών τους. Διαφορετικά και σε συνδυασμό με τις εφεδρείες που μεταφέρουν ήδη την στρατοκρατία σε μεγάλο μέρος των ενήλικων ανδρών, κινδυνεύουμε να μεταβληθούμε σ' ένα στρατόπεδο που δεν θα απειλείται από τον τουρκικό στρατό, ποιάς όμως θα μας γλυτώσει από εμάς».

Λαϊκή πολιτοφυλακή

Η πραγματική λύση ωστόσο στο ζήτημα της άμυνας παραμένει η λαϊκή πυλαϊκή ένοπλη άμυνα όλων, συνδυασμένη με την εξ' ολοκλήρου δημοκρατική λειτουργία της. Ο πληθυσμός μπορεί να οργανωθεί κατά νεοπανό ή εργασιακή μονάδα, ασφαλώς ανεξαρτήτως φύλου, κι' ασφαλώς εθελοντικά (θέλει να πά χωρίς να εξετασεί οποιαδήποτε πίεση, ήθική ή άλλη, εναντίον των αντηρησιών συνείδησης όπως οι μάρτυρες του Ιεχωβά ή άλλοι). Το φιλολογικό επιστέγασμα των 3 δημοσιών ομιλιών του Βάσου Λυσσαρίδη «κάθε σπίτι και κάτοτρο» μπορεί να γίνει πραγματικότητα και κατά πάσα πιθανότητα με χαμηλότερα κόστη απ' ό,τι οι θεαματικές αγορές της προεκλογικής εξάρσης. Οι μικροί δεν μπορούν να παίξουν το πολεμικό παιχνίδι στο γήπεδο του αντιπάλου. Σ' αυτό τον τομέα αυτό που λογαριάζουν οι στρατιωτικοί εγκέφαλοι είναι το πόσες μέρες μπορούν να κρατήσουν, μέχρι την παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα. Το όπλο των μικρών λαών, αυτό που ξαφνικά τους μετατρέπει σε αλύσιτους και απόρρητους είναι η γενικωμένη, ένοπλη αντίσταση σε πόλεις και χωριά. Η Δηριττός για παράδειγμα, ασφαλώς είναι ένα θλιβερό θέμα λόγω των θρησκευτικών ή εθνικιστικών αντιθέσεων. Γιατί' όλη αυτή, κι' αυτό είναι το ηθός εκμετάλλευση στοχεύει, σπείδησε τους Ισραηλινούς, τους Αμερικάνους, τους

Αγγλους και τους Γάλλους και οι Σύροι κοιμούνται ανήσυχοι, γιατί ένας δυνατός λαός είναι ουσιαστικά ανεξέλεγκτος. Υπάρχουν φόβοι ότι η κατοχή όπλων θα προκαλεί επικίνδυνα έκτροπα ή ότι τα όπλα θα χρησιμοποιούνται για εγκληματικούς σκοπούς. Η ελπίδα είναι ότι αυτό γίνεται ήδη. Είναι χαρακτηρι-

στικό το γεγονός ότι σε πολλά από τα πρόσφατα ποινικά εγκλήματα βρίσκονται πλεγμένοι Εσκαβούδες. Είναι δυνατόν να υπάρχει ένας έλεγχος των όπλων, από τις τοπικές επιτροπές γερμανίας για παράδειγμα, και κατά πάσα πιθανότητα πιο αποτελεσματικός από τον τωρινό.

Ερωτοκρίτος

ΜΑΡΤΙΝ ΛΥΣΑΡΙΔΗΣ

«Κρίθηκε και ομοψόφη. Επιθυμίες κι' αισθήσεις εκδόμας ως την Τεχνη».

Κ.Τ. ΚΑΛΩΝΗ, ΕΚΔΟΣΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Η έκδοση που θ' αναζητεί τέλος του Γ.Τ. Λυβέρη στην ιστορία Γ.Καδμου θα μιλήσει για τον Έρωτα. Ερωτοκρίτος η ένσθη ατομική θεός».

Γονυσημένως στην Αθήνα το 1948, αποδέχασα στην Βενετία Απριλίου την πρόταση της αναζήτησης που τον οδήγησε από Γκιόνη το Λονδίνο για να τον οδήγησει και πάλι στην Κύπρο, όπου τράβηξε και εργάστηκε.

Πορεία αναζήτησης, ταξίδια σε όλες τις αυτές χαρακτηρίζουν το έργο του Ερωτοκρίτου, πέρα στην θεολογική του όψη, από και στην όψη την προσηπική, την μηστή του ανέρωτου, ημικα και άπειρη του τεχνική. Κάθε έκδοση έργου του Ερωτοκρίτου που είδα μέχρι τώρα, έκφραζε και μια στιγμή ισορροπημένης αρμονίας από όραμα της τριπλής αυτής αναζήτησης, καθώς και μιας εξέλιξης που τον οδήγούσε σε μια ολο και μεγαλύτερη επάρκεια αγώνων στα εκφραστικά του μέσα, το προσωπικό του βίωμα, την έκφραση του μέσα από το λόγο που δίνει και στο βίωμα του ζωντανού τη διάσταση της γενικότητας, της επικονανικότητας.

Το στοιχείο εκείνο που δίνει ενότητα στο έργο του Ερωτοκρίτου είναι αυτό που θ' αποκαλείται η αναζήτηση της Ελληνικότητας, αυτό που ο ίδιος εκφράζει με μια σειρά από ανόριστοι-αυβόλα των τάσεων της περιπέλειάς του: Δελφοί, Θέβα, Βασιλείσσια, Αλαζανόρα. Η ακόμα για να γίνει πιο καθαρός Αρχαία Ελλάδα - μαβολογία, Βυζάντιο - Χριστιανισμός, Καβάφη.

Η αναζήτηση αυτή είναι θεματική είσοδος. Έτσι στην καινούργια του έκδοση έχουμε, δαιμονολογικά, από την πρώτη, ενότητα τις Νύμφες, τις 9 Μούσες, από την δεύτερη τον Άγγελο της Αγάπης και μια σειρά από Άγγελους, ενώ από την τρίτη μια σειρά από πίνακες με θέματα προμένα από ποιήματα του Αλεξάντρου (πρωτό) ποιητή όπως το Τετρί, Ιθάκη κ.α.

Φυσικά αυτή η αναζήτηση της Ελληνικότητας, όπως την αποκαλεί δεν παραμένει τμηματική ή ανήθετη, κεντρικών αυτών στοιχείων του αρχαίου Ελληνικού, του Βυζαντινού, του Καβαφικού, συντελείται σε κάθε πίνακα. Ο Ερωτοκρίτος διαρευνά τα υπόγεια ρεύματα που συνδέουν ανάμεσα τους σύμβολα και μύθους αρχαιοελληνικούς και χριστιανικούς, σχολιάζει συνθέτοντας ένα σύνολο που μετά από δεδομένα της παράδοσης γίνεται κατά πόσο προσωπικό.

Ετσι, οι άγγελοι του Ερωτοκρίτου είναι μορφές Ελληνικές, ενώ οι μούσες του είναι ντυμένες με ρούχα βυζαντινά ενώ όπως λέει και ο ίδιος φέρνοντας

αυτή την ιστορία του Βασιλιά Κάδμου και έκδηλο του Άγγελο «Ο Αράκας ήταν ο ίδιος. Ο Κάδμος ήταν Γιώργης. Κι ο πηγαλιός συνεχώς».

Εκείνο που προσωπικά πιστεύω επέρχεται και την Ελληνικότητα του Ερωτοκρίτου, είναι κι ένα διάχυτο ερωτικό στοιχείο, συγκροτημένο, αλλά που ξεφύγει μέσα από τα διάχυτα χρώματα και μια κίνηση, μια ρευστότητα που η γενεαλογία του, προσεχτική στην λεπτομέρεια, δίνει σ' όλη την σύνθεση.

Ο Ερωτοκρίτος είναι προσεκτικός στην σύνθεση, στην αρχιτεκτονική του έργου που είναι τέλεια κορρονημένη κίβρια από μορφικά συμπλέγματα. Εκεί όπως και παρ' όλη της η τεχνική του αποκτά τεράστιες δυνατότητες έκφρασης είναι στη χρήση των χρωμάτων και της λεπτομέρειας.

Επικρατεί το μπλε, το τουρκουάζ, η άχρα αλλά κι ένα εισληπτικό χρώμα, χρώμα βυζαντινό θα 'λεγα, στη χρήση του. Η σημασία της λεπτομέρειας είναι πολλαπλή, και την ανακαλύπτει κανένας

πρόσεχοντας το βυζαντινό σπινθηρο των μορφών στην ανάλυση, εικόνα που σφες, όπως χρώμα, φως κι' ημικα, που ηπιπύχ' γίνεται κόρη σε μια απειροεπίτη δουλειά του πινάκων. Δένος σ' αυτή σύνθεση μια δυναμική που επεκτείνεται στο μέγεθος του εικονοκόσμου.

Το κείμενο αυτό γράφτηκε στο ποτό. Είναι κάτι που δεν ανησυχώ. Το έργο του Ερωτοκρίτου όμως με στήκωτος από την πρώτη στιγμή που το γνώρισα, κι' από τότε τριθυρίζω στα μάτια μου, στο μυαλό μου. Είναι, το είπα με μια παλιά γνώμη. Με συγκίνησε, γιατί καταφέρνει να γίνεταί όμοιος, προσωπικό και ζωντανό. Με συγκίνησε όπως μες συγκίνη η ποίηση του Καβαφί. Προσηπίασας Αιμώνας δάσω μερικά κλαδιά που να σε οδηγούν στο έργο απ' άλλο δρόμο, θύλασση εκτοκωσας ήταν ζωντανός, με πρόσηπ που είδα ένα μέρος απ' τη ζωή σου θα εκτεθούν στην Ελλάδα, τέλος της ήθη. Το νόργιο του εγγεφωριστας έδωσα επέτρεπε να έχω φωτογράφιες από την δουλειά που θα εκτεθεί. Δίνω λοιπόν μερικώς από πολλές άλλες ενδείξεις.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επιμένει κανείς κίπως περισσότερο. Η ευφάνταση του Ελληνισμού μετά την επικράτηση των εθνικισμών — δεν το αρνήθηκε ποτέ — μας αποστέλλει από τον τρόπο να βλέπουμε τα πράγματα με την ανακτομένη εκείνη και την ισχύ που διαθέτει το ίδιο μας το γλωσσικό όργανο σε μια μεγάλη έκταση του πολιτισμένου τότε κόσμου. Απ' αυτή την άποψη, όσες περιέργειες και αν φαινόταν, ο πριν από τους δύο παγκόσμιους πολέμους υπήκοος του μικροασιατικού κράτους, ανύψωσε τον αέρα μιας περίπου αυτοκρατορίας.

Οδυσσεύς Ελύτης.
Αναφορά στον Ανδρέα Εμπειρίκο σελίδα 22.

Η ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

(Μαριος Λυσιωτης)

Σίγουρα, ο κυπριακός ιδεολογικός χώρος σήμερα είναι ρευστός, μια σειρά από ιδεολογήματα, παλιότερα βέβαια, επανεμφανίζονται με το περιεχόμενό τους αναεωμένο έτσι που να ανταποκρίνονται στην καινούργια πολιτική και κοινωνική συγκυρία. Τα ιδεολογήματα αυτά συνθέτουν την εθνικιστική ιδεολογία του ελληνικού κυπριακού χώρου. Μια ιδεολογία που τα καταφέρνει επιτέλους να εμφανίζεται αγωνιστική αλλά και προοδευτική ενώ ταυτόχρονα θέλει να είναι και φορέας κριτικής σκέψης.

Σε μια κοινωνία όπως την δική μας, όπου η κριτική σκέψη είναι σχεδόν ανύπαρκτη, αυτή η φαινόμενη (και θα δούμε γιατί), κριτική διάθεση γίνεται αρκετά ελκυστική κι αποκτά δύναμη κι απήχηση πολύ μεγαλύτερη απ' όση πραγματικά θα μπορούσε ν' αποχτήσει σε μια ανοικτή κοινωνία.

Η άσκηση αυτής της κριτικής λειτουργεί με μια σειρά από απλουστεύσεις, που καταλήγουν στο να αποκόψουν τα φαινόμενα από τα κοινωνικά, πολιτικά τους συμφοροζόμενα, στερνόντας τα ταυτόχρονα κι από την ιστορικότητά τους, έτσι που να καταλήγουμε σε μια μυστικοποίηση των φαινομένων.

Μια τέτοια πρακτική ταυτόχρονα δραματοποιεί τον λόγο, τον φορτίζει συναισθηματικά κάτι που αυξάνει την αποτελεσματικότητά του. Τον φορτίζει τόσο πιο έντονα όσο εμφανίζεται να στηρίζεται πάνω σε αρχές, διάφανες, γενικά αποδεκτές, ενώ επικαλείται την ίδια ώρα ένα παρελθόν μυθικό, αφού παρουσιάζεται απλουστευμένο, και ξεκομμένο από κάθε ιστορικό γίνεσθαι.

Ο εθνικιστικός κώδικας στη σημερινή του έκδοση οργανώνεται γύρω από μια σειρά κατηγορίες-σύμβολα όπου κεντρική θέση έχουν, όπως σε κάθε εθνικιστικό κώδικα, εκείνες του Κράτους, του Λαού, του Έθνους και του Αγώνα. Εκείνο που δίνει λοιπόν στον συγκεκριμένο κώδικα την ιδιαιτερότητά του είναι οι σχέσεις ανάμεσα σ' αυτές τις κατηγορίες που αλληλοορίζονται, σχέσεις που σε μεγάλο βαθμό καθορίζουν και το περιεχόμενο τους.

Η έννοια του κράτους φυσικά είναι εδώ ο ερμητικός πόλος του όλου συμπλέγματος. Είναι αυτές που επιτρέπουν στον λόγο αυτό να αποκτήσει και την φαινομενικά κριτική του διάσταση. Με το κράτος φυσικά εδώ εννοούμε το κολαβό, ανολοκλήρωτο, ημιανεξάρτητο κυπριακό κράτος που γεννήθηκε στην Ζυρίχη το 1959. Υπονοείται φυσικά πως απ' αυτό και ο μηχανισμός άσκησης μιας εξουσίας. Χωρίς ο κριτικός αυτός λόγος να παραπέμπει άμεσα σ' αυτή

τη διάσταση του φαινομένου.

Με το κράτος αυτό συνδέονται και μια σειρά φαινόμα, που γέννησε η ήττα μιας πολιτικής που στηριζόταν στην ίδια, στην ουσία της, εθνικιστική ιδεολογία που τώρα επανεμφανίζεται αναεωμένη. Την πολιτική εκείνη που γέννησε ο απιστοπροσανατολισμός που ακολούθησε την ήττα του 1974, αναφέρομαι στα περί ετεροκυπρίων, στα περί κυπριακού έθνους και τα ίδια. Έτσι ο αντιπάλος της «κριτικής» σκέψης γίνεται πιο ευάλωτος.

Η «κριτική» λοιπόν διάσταση του εθνικισμού στηρίζεται σ' ένα μεγάλο βαθμό (κι όχι αποκλειστικά) στην αναγωγή κάθε αρνητικού φαινομένου στον πόλο αυτό του κράτους και στα παράγωγά του. Έτσι τα καταφέρνει να ιδιοποιείται κι ένα λόγο αντιεξουσιαστικό (όπου του είναι δυνατόν) αποχτώντας κι ένα χρώμα προοδευτισμού.

Φυσικά, τις πιο πολλές φορές, ο προσδιορισμός των φαινομένων, των προβληματικών πεδίων, είναι σωστός και καίριος. Και μέχρι εδώ η κριτική δουλεύει σωστά. Εκεί όμως που σταματά είναι όταν ανάγει τα φαινόμενα στον απλουστευτικό εθνικιστικό κώδικα που «εξηγεί» τα πάντα.

Να λοιπόν που το φολκλόρ, μιας κακής ποιότητας μάλιστα, για σκοπούς τουριστικής καταπόνησης, η πνευματική φτώχεια ενός τόπου με τόσες δυνατότητες ενώ τόσο πόροι κατασιταλώνονται, η ανεπάρκεια των πολιτικών» φορέων ενός κράτους που τ' έχει χαμένα, γίνονται η απόρροια αυτής της ίδιας της ύπαρξης αυτού του κράτους. Ταυτίζονται αυθαίρετα με την αναζήτηση μιας δήθεν κυπριακής συνειδησης η οποία αποκτάει την Κύπρο από τον υπέρλο λώρο του έθνους, απ' τον Όμηρο και τον Ελύτη.

Το φαινόμενο λοιπόν «εξηγήθηκε»: η γιορτή του κρασιού έγινε αυτό που δεν ήταν, που δεν θέλησε ποτέ της να είναι, οι χειλιότητες των φρεσπιλά του βουνού και του κάμπου, ανάγονται στον κοσμοπολιτισμό ενός κράτους χωρίς ταυτότητα, σίγουρα όμως όχι ελληνικού... από το 1960. Το κράτος απελληνίζει τον λαό, αποκόπτοντας τον από το έθνος. Ούτε λέξη όμως για τον εκμοντερνισμό της κυπριακής κοινωνίας που τόσο γρήγορα συντελείται, αλλάζοντας νοοτροπίες και τρόπους ζωής. Ούτε φυσικά για τις τόσες αλλαγές που έφερε το τουριστικό ρεύμα προς τον τόπο μας, την θέση του στην οικονομία μας, τις επιπτώσεις του στον πολιτισμό μας, όχι μόνο τον υλικό. Ενώ ο καταναλωτισμός γίνεται επιτέλους

ο θεός των Κυπρίων, μ' όλους τους αλλοτροπικούς μηχανισμούς του, δεν μιλάμε γι' αυτόν. Αγνωούμε φυσικά και το όνομα του Κυπριακού χώρου, τη θέση του μέσα σ' ένα διεθνές οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό σύστημα με διαστάσεις μια πλανητικές. ΟΛ' αυτά μας ενδιαφέρουν μόνο σαν είναι απόρροια του κράτους και μόνο σαν τέτοια. Κι όμως αυτά τα δεδομένα θα μπορούσαν, αν όχι να εξηγηθούν, τουλάχιστον να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε πολλά, τοποθετώντας τα γεγονότα και τις καταστάσεις μέσα στο ιστορικό γίνεσθαι, προσδιορίζοντας τα.

Είναι ένας τέτοιος προσδιορισμός που θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση ενός κριτικού λόγου, ουσιαστικού, που θα δινε και στο ίδιο το κράτος τη θέση του, μέσα στο σύνολο της κοινωνίας μας, αναλύοντας τον ρόλο του, τις λειτουργίες του, κι όχι απλά και μόνο μυστικοποιώντας το, παρουσιάζοντας το σαν την κατ' εσχρήν δύναμη του κακού. Έτσι, απόλυτα, χωρίς επιμέρους προσδιορισμούς.

Μια τέτοια πρακτική δεν είναι άσκηση κριτικής. Κι έρχομαι ακόμη να προσεγγίσω την θέση μου, αν στον τόπο μας, όπως και στον υπόλοιπο ελληνικό χώρο, σε μια μεγάλη περίοδο της ιστορίας του, δεν ληστούργησε η κριτική σκέψη είναι γιατί επικράτησαν οι δυνάμεις εκείνες του εθνικισμού, που εγκλωβίζοντας τις κοινωνικές δυνάμεις με ιδεολογίες μεγαλειωδαιτικές, στήριξαν όσο μπορούσαν τα συμφοροζόμενα τους, εμποδίζοντας το πλάσμα των πολιτικών και κοινωνικών αγώνων και οδηγώντας τον ελληνισμό σε άλλες πολλές καταστροφές.

Ακολουθώντας το γνωστό υπαρξιστικό θεώρημα ότι δηλαδή η ύπαρξη έρχεται πριν την ουσία, οι εθνικιστές υποστηρίζουν ότι το κυπριακό κράτος, με την ίδια την ύπαρξή του απελληνίζει τον λαό, αφού αποτελεί το σύμβολο της αποκοπής του λαού από το έθνος, τις ρίζες τους.

Αν η θέση του κράτους είναι οριστικά αρνητική στον εθνικιστικό κώδικα, εκείνη του λαού είναι διαφορετική. Ο λαός είναι παθητικός, χαμένος χωρίς ταυτότητα, αφού ένσκα το κράτος είναι αποκομμένος από τις ρίζες του. Λαός και Έθνος λοιπόν δεν συμπίπτουν, ο λαός δεν είναι εκπροσωπής της θέλησής του Έθνους. Αποτελεί όμως το μοναδικό μέσο μέσο από το οποίο θα μπορούσε μια μέρα το έθνος να ολοκληρωθεί - λυτρωόμενος ταυτόχρονα κι αυτός ο ίδιος ο λαός με την μεθεξής του σε ό, τι ζωντανό. Η κατηγορία του έθνους όπως και οι υπόλοιπες που

είδαμε αποχτά το περιεχόμενο της συναισθηματικό ή κομπιστικό ανάλογα με την σγκυρία την κοινωνική τάξη, ή την σγκυρία που θέλουμε να πληρώσουμε.

Φυσικά την διάσταση ανάμεσα Έθνος και Λαός δεν θα μπορούσαμε να την εξολεώσουμε παρά μόνο μέσω του Αγώνα. Ένας Αγώνας πολλαπλός, αφού στοχεύει τόσο στο εσωτερικό μέτωπο (τον Λαό) όσο και στο εξωτερικό (τον εχθρό). Και στη μια, και στην άλλη περίπτωση όμως, αφού λείπει μια σωστή ανάληψη των προβλημάτων, ο Αγώνας αυτός λησουργεί στο κενό. Φαίνεται έτσι και περισσότερο ηρωικός. Ο εθνικισμός καλλιεργεί τον μυστικισμό και τη λογοτεχνία του Αγώνα.

Εκαθόριμα πιεστικά απ' την αρχή το γεγονός ότι ο εθνικισμός δεν είναι ένα τυχαίο φαινόμενο κι ότι ξεκινάει και προφοδοτείται από πραγματικά προβλήματα που παράγονται μέσα στο κοινωνικό σώμα. Σωστό δεν είναι ν' αγνοήσουμε αυτά τα προβλήματα ούτε και τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται. Η προβληματική της πολιτιστικής ταυτότητας καθώς και του ρόλου που αυτή παίζει στη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή του ελληνισμού της Κύπρου, πρέπει να διερευνηθεί. Δεν πρέπει να αρκιστούμε μόνο στη διαπίστωση μιας αγωνίας, ώστε κι αν καταφέρουμε να προσδιορίσουμε τις ρίζες της. Ούτε στη διαπίστωση ότι, σήμερα που ο ελληνισμός της Κύπρου κινδυνεύει φυσικά η αποκοπή του από τον ελατύτερο ελληνισμό, η απώλεια της ταυτότητάς του, είναι το ίδιο επικίνδυνο όσο και η εγκατάλειψη της άμυνας του της στρατιωτικής. Κι' ότι γελοιοποιώντας το κράτος με την ύπαρξή του συντελεί αυτή την αποκοπή. Τέτοιες διαπιστώσεις, που γενικά ίσως να φαίνονται λογικές, χρήζουν πάρα πέρα διερευνηθείς και προσδιορισμούς. Φυσικά μια τέτοια διερευ-

νηση δεν θα την κάνουν αυτοί που κινδυνεύουν από το σκορπικό, του οποίου η μόνη λογική συνέπεια είναι η αποδοχή της Ένωσης σαν μοναδικής λύσης του προβλήματος τόσο του πολιτικού όσο και εκείνου της ταυτότητας.

Χωρίς να θέλω να μω στη συζήτηση αυτής της προοπτικής, που σίγουρα όπως κάθε μυστικισμός αγνοεί και την ιστορία, και την πολιτική, δηλαδή τα πράγματα τις καταστάσεις και τη λογική τους, επιμένοντας στη δύναμη των συμβόλων και των μύθων, θα επιμείνω σ' ένα σημείο μονάχα. Πιστεύω πως η ταυτότητα μας η Ελληνική δεν κινδυνεύει από την δήθεν αποκοπή μας από τον εθνικό κορμό. Αλλά ο βρισκονται οι κίνδυνοι, και κύρια στην πολιτική σκεψη που υποστηρίζει αυτή την θέση τον εθνικισμό. Γιατί ακριβώς η ταυτότητα μας, καθώς και η ύπαρξή μας φτωχαίνουν σφόνταστα με την επικράτηση του εθνικισμού, όπως μας φτωχαίνουν και θα 'ναι για όλους επικίνδυνες οι λύσεις που προτείνει. Και θα 'ναι επικίνδυνες γιατί σφοδρούν το συγκεκριμένο πρόβλημα από τον περίγυρο του, τον ντόπο και τον διεθνή, ενώ ταυτόχρονα αουνούνται ν' αντιμεταπίσουν το πρόβλημα στο γίνεσθαι του, δηλαδή πολιτικά.

Πρέπει όμως ν' απαντήσουμε και στο ερώτημα: πράγματι κινδυνεύει η ταυτότητα μας, κι από τι κινδυνεύει; Ανάγκη να καθορίσουμε και τι εννοούμε με ταυτότητα.

Ο Ελληνισμός ήταν από την αρχή πολλαπλός, πολιτισμός νησιώτικος, ή και ηπειρωτικός μέσα σε ένα γεωγραφικό χώρο που δυσκόλευε την επικοινωνία, ανάπτυξε στο έπαρκο τις ιδιομορφίες της κάθε κοινωνικής ομάδας που τον αποτελέσει. Επαλώθηκε σε χώρους διαφορετικούς κι αντανακρίθηκε πολλαπλά

στην πρόκληση και τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος του φυσικού ή ανθρώπινου. Ανταποκρίθηκε φυσικά με τρόπο Ελληνικό, δηλαδή ουσιαστικά ερωτικό.

Η δημιουργία του Ελλαδικού κράτους-έθνους, στον χώρο της ιστορικής Ελλάδας μετέβαλε το δεδομένο. Το κεντρικό κράτος επέβαλε τις πολιτιστικές, γλωσσικές και άλλες του επιλογές μέσα από την γραφειοκρατία του. Ομοιογενεποιεί όσο μπορεί τον πληθυσμό του, ενώ ταυτόχρονα ερμωάζει ουσιαστικά και την ζωή και τον πολιτισμό τών ελληνικών πληθυσμών που κατοικούσαν κυρία μέσα στα όσα της θωμανικής αυτοκρατορίας.

Έτσι καθορίζεται ένα προβληματικό πεδίο: εκείνο των σχέσεων των ελληνικών πληθυσμών με τους άλλους πληθυσμούς και τις πολιτικές των χωρών όπου ζούσαν κι εκείνο των σχέσεων των με την κυβέρνηση του Ελληνικού κράτους. Το προβληματικό αυτό πεδίο γίνεται ακόμα πιο πολλαπλό, αν λάβουμε υπόψη και τις οικονομικές και πολιτικές επιλογές τόσο των ελληνικών πληθυσμών (τον κυρίαρχων τάξεων τους φυσικά) εκτός του Ελληνικού κράτους όσο και του Ελληνικού κράτους του ίδιου.

Η επικράτηση του εθνικισμού οδήγησε τους ελληνικούς πληθυσμούς σε ερήμ μ' αυτούς που τους περιτολίζον, ενώ ταυτόχρονα τους έριξε στη χερία δυνάμειων αντιδραστικών που είχαν τα συμφέροντα τους στενά συνδεδεμένα με τους μπερδεμισούς που δρούσαν στην περιοχή. Αυτά οι συσχετισμοί, καθώς και η ίδια η λογική της καταστάσεως υπήρξαν καταστροφικοί για τον Ελληνισμό. Στην Κύπρο ίσως να ζούμε την τελευταία πράξη του δράματος.

Ήταν ταυτόχρονα καταστροφική και για την Ελληνική ταυτότητα, που από πολλαπλή και πολίμορφη βρέθηκε ομοιογενεποιημένη. Φυσικά μέσα στα ίδια τα όρια του Ελληνικού κράτους, στην Αθήνα πα μια νέα ελληνικότητα δημιουργείται. Όμως, στην περιφέρεια του κράτους, κι ακόμα περισσότερο σε τόπους σαν τον δικό μας μας έρχονται για χρόνια παστεριωμένοι ένας «Ελληνισμός» και μια ιδεολογία που κινδυνεύει να μας απελληνίσει κι αυτό μέχρι και πρόσφατα. Σε βάρος της δικής μας ελληνικότητας που σίγουρα δεν διαφέρει από εκείνη του Ομήρου, του Σοφοκλή, του Θουκυδίδη, του Σωφρολή του Εμπειρίου και του Ελύτη. Που ίσως να έχει και τις ιδιομορφίες της, τόσο χρόνια ζούμε κι ουσιαστικά μας, δίπλα μας βάρβαροι — δε μας άφηκε τίποτε λοιπόν το καθημερινό εμπόριο μαζί τους, — ιδιομορφίες που κάνουν πιο πλούσιο τον Ελληνισμό. Και σίγουρα αν δεν επικρατούσαν οι εθνικισμοί, τουλάχιστον με τον τρόπο που τελικά επικράτησαν, ο Ελληνισμός θαταν ακόμα πλουσιότερος, και το μεγαλύτερο μέρος του ίσως έβλε από τα πλαίσια του Ελληνικού κράτους.

Κινδυνεύει λοιπόν η ταυτότητα μας; Από ποιόν; Πιστεύω πως έδωσα μερικά στοιχεία που θα μας βοηθήσουν να τοποθετήσουμε το πρόβλημα, όσο ανεπαρκή κι αν είναι.

Πως κινδυνεύει μια ταυτότητα; Σε μιαν εποχή που ο πολιτισμός γίνεται πλανητικός, πολλά απ' τα δεδομένα μας μεταβάλλονται. Γι' αυτό μένει πάντα η ανάγκη της ταυτότητας, όχι του αμετέβλητου, αλλά του σημείου αναφοράς. Ο αυστριακός φιλόσοφος Ludwig Wittgenstein, σε μια προσπάθεια να δώσει την αντίληψη του για την γλώσσα την παρομοίωσε μ' ένα καρτέρι που το χιζούμε συνεχώς ενώ ταξιδεύει, το φτιάξιμο δεν θα τελειώσει ποτε, ίσως ούτε και το ναξίδι (ο κίνδυνος πάντα υπάρχει). Η παρομοίωση ταίριαζει πιστεύω απόλυτα και για την ταυτότητα.

Η θέση μας μέσα σ' ένα πλανητικό πολιτισμό θα εξαρτηθεί σίγουρα κι από την ταυτότητα μας, από το βαθμό της εκδόησής της. Και γι' αυτό χρειάζεται πάντα ένας αγώνας δημιουργικός.

Προστασία του ακάμα: αιχμή στον αγώνα για προστασία του περιβάλλοντος

Δρ. Κ. Τσιμπίλης της ομάδας προστασίας «Φίλοι του Ακάμα»

Καταστροφή είναι η έκταση του περιβάλλοντος που υποβάθμισε την ποιότητα της ζωής μας, μέρος της γενικότερης οικολογικής κρίσης, αποτελεί μια όχι μόνο μια απαισιόδοξη προοπτική αλλά και μια συγκεκριμένη πραγματικότητα - ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής μας. Συνδέεται με τα προβλήματα, τις επιλογές και τις προτεραιότητες της ανάπτυξης και αποτελεί μια σοβαρή πρόκληση προς τις σύγχρονες κοινωνίες. Και η έκβαση του αγώνα για την προστασία του περιβάλλοντος, που δεν θα πρέπει να σταματήσει την αναπτυξιακή προσπάθεια αλλά να συμβάλει στον επαναπροσδιορισμό της μορφής της θα είναι καθοριστικής σημασίας για το μέλλον της ανθρωπότητας. Οι δυο έννοιες «ανάπτυξη» και προστασία του περιβάλλοντος καλούνται να υπηρετήσουν τις ανάγκες πιο ανθρώπινης κοινωνίας στο σύνολό του. Για τούτο ' και δεν πρέπει να λειτουργούν σαν αλληλοσυγκρουόμενες αλλά αλληλοσυμπληρωόμενες.

Η καταστροφή του περιβάλλοντος και η σαν συνέπεια της υποβάθμισης της ποιότητας της ζωής μας, μέρος της γενικότερης οικολογικής κρίσης, αποτελεί μια όχι μόνο μια απαισιόδοξη προοπτική αλλά και μια συγκεκριμένη πραγματικότητα - ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της εποχής μας. Συνδέεται με τα προβλήματα, τις επιλογές και τις προτεραιότητες της ανάπτυξης και αποτελεί μια σοβαρή πρόκληση προς τις σύγχρονες κοινωνίες. Και η έκβαση του αγώνα για την προστασία του περιβάλλοντος, που δεν θα πρέπει να σταματήσει την αναπτυξιακή προσπάθεια αλλά να συμβάλει στον επαναπροσδιορισμό της μορφής της θα είναι καθοριστικής σημασίας για το μέλλον της ανθρωπότητας. Οι δυο έννοιες «ανάπτυξη» και προστασία του περιβάλλοντος καλούνται να υπηρετήσουν τις ανάγκες πιο ανθρώπινης κοινωνίας στο σύνολό του. Για τούτο ' και δεν πρέπει να λειτουργούν σαν αλληλοσυγκρουόμενες αλλά αλληλοσυμπληρωόμενες.

Το κυπριακό περιβάλλον
Είναι γεγονός πως τα πιο πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα παρουσιάζουν γενικά αναλογίες σ' όλα τα μέρη του κόσμου. Όμως η ποικιλία του η

μορφή τους και η έκτασή τους διαφοροποιούνται στην κάθε περίπτωση, με βάση τις ιδιότητες τοπικών συνθηκών.
Στην περίπτωση της Κύπρου η σημαντική υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι μια γεγονός και οφείδεται από προβλήματα έχουν κλάσας αμερικανική. Τούτο οφείλεται κύρια στην έλλειψη περιβαλλοντικής πολιτικής, που εκφράζεται και από την έλλειψη οικολογικής νομοθεσίας. Το πως πρόκειται να σχετίζεται βέβαια με τους στόχους και τη συνεκτικότητά της ανάπτυξης και τη συνεκτικότητά της που ακολουθήθηκε για να υπηρετήσει τους στόχους αυτούς.
Κάποιες βασιστικές διαφοροποιήσεις σε τούτη την πορεία αναφέρονται στη μετά την ανεξαρτησία περίοδο, μια και από τότε αλλάζει σημαντικά και η μορφή της οικονομίας με την αυξανόμενη συμμετοχή της βιομηχανικής και της τουριστικής δραστηριότητας στην αναπτυξιακή προσπάθεια. Ιδιαίτερος σταθμός ήταν τελικά το 1974, όταν οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν έκαναν την οικονομική επιβίωση του τότε επιτοχική ανάγκη και απαραίτητη προϋπόθεση και για τη γενικότερη επιβίωση. Η προσπάθεια αυτή οδήγησε τελικά στο «οικονομικό θαύμα» αυτό όμως δεν έγινε χωρίς τίμημα. Και στο τίμημα αυτό μεγάλο μερίδιο πήρασε και ακόμα πληρώνει το περιβάλλον...

Τι γίνεται σήμερα
Στην Κύπρο του 1987, με αναλλοίωτες τις συνέπειες του πραξικοπήματος και της εισβολής, με πρόσφυγες και αγνοούμενους και το 40% της Κύπρου καταχόμενο, με τις τούρκικες κατοχικές σημαίες να κυματίζουν στα μεσαιωνικά κάστρα και τις εκκλησίες μας

με συλημένους τους αρχαιολογικούς μας χώρους και τ' άλλα στοιχεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, με τουρκοποιημένο το ονόματα των πόλεων και των χωριών μας και με καλά οργανωμένη και προετοιμασμένη την προσπάθεια αλλοίωσης του δημογραφικού χαρακτήρα του νησιού, έχουμε μια βιαία αλλαγή της φαινογενετικής του τόπου, που συνιστά μια ιδιαίτερα περίπλοκη απόβαση και αλλοίωση του περιβάλλοντος. Το ' αναγνωρίζουμε σήμερα για να άρουμε τούτη την πραγματικότητα δεν μας απαλλάσσει από τις άλλες μας ευθύνες! Ούτε και μπορεί να απογελάσει για μας άλλοι ώστε να αδιαφορούμε για το τι γίνεται στο ελεύθερο κομμάτι της Κύπρου από «δικές μας» ενέργειες!
Η αναμενόμενη κύρωση από την Κυπριακή Βουλή των Αντιπροσώπων των Πρωτοκόλλων για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές της Μεσογείου και της προστασίας της θάλασσας από τις Χερσαίες Πηγές Ρύπανσης (καθώς και της Σύμβασης της Βέρνης) θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μια ουσιαστική συμμετοχή στον αγώνα για την προστασία του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα τούτη τη χρονιά, που έχει οριστεί σαν Ευρωπαϊκό Έτος Περιβάλλοντος.
Όμως στην Κύπρο όπου, ιδιαίτερα μετά το 1974 η αγωνιώδης προσπάθεια για το λεγόμενο οικονομικό θαύμα και το κυνήγι του εύκολου και άμεσου κέρδους έχει υποκαταστήσει την ουσιαστικά ανύπαρκτη περιβαλλοντική πολιτική και όπου οι διακηρύξεις καθώς και η λήψη κάποιων θετικών μέτρων πολύ απέχουν από το να έχουν και πρακτικό αντίκρουσμα, φαίνεται πως και το πιο πάνω γεγονός υπάρχει πρόθεση να παραμείνει στο επίπεδο του θεωρητικού ενδιαφέροντος, εκφράζοντας απλά την (τυπική) εναρμόνιση με τις άλλες χώρες.

Ο ακάμας κινδυνεύει!

Και τούτο γιατί αν σήμερα η περιοχή του Ακάμα δεν αναγνωρίζεται έμπιρικτα από την Κυβέρνηση σαν το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, στην Ελεύθερη Κύπρο, που να ικανοποιεί τις προϋποθέσεις για καθορισμό της σαν ειδικά προστατευμένης περιοχής και αντίθετα βρίσκεται μπροστά στον άμεσο κίνδυνο οριστικής καταστροφής — θυσία στο βωμό της «ανάπτυξης» με τις ίδιες επιλογές της τελευταίας εικοσαετίας, τότε ποιες περιοχές έχει υπόψη η Κυβέρνηση κυρώνοντας το σχετικό Πρωτόκολλο; Και τελικά τι νόημα έχει μια τέτοια ενέργεια αν η ίδια η χώρα δεν παίρνει τις ευθύνες που της αναλογούν μέσα στη δικιά της επικράτεια;

Το πόσο ανησυχητική είναι η κατάσταση φαίνεται και από το γεγονός ότι ενώ επίσημα χείλη δίνουν, όσον και αόριστα, υπόσχεση για κήρυξη του Ακάμα σε εθνικό πάρκο, μέσα στα πλαίσια ενός ευρύτερου σχεδίου που μελετάται (ή θα μελετηθεί), η Κυβέρνηση τελικά αρνείται εισήγηση αρμόδιων τμημάτων της για κήρυξη της περιοχής σε Δεσκή Ζώνη. Ένα τέτοιο προσωρινό μέτρο, θα διασφάλιζε τουλάχιστο, τη διατήρηση του Ακάμα στη σημερινή του κατάσταση μέχρι να... ωριμάσει το σχέδιο (Σημ. Δεν αρκούν οι μέχρι τώρα εισηγήσεις ξένων εμπειρογνομόνων, ήδη από το 1982, για κήρυξη της περιοχής σε εθνικό πάρκο, φαίνεται ότι ψάχνουμε για κάποιο εμπειρογνομόνο που, επιτέλους, θα έχει άλλη άποψη!).

Αντίθετα μάλιστα και σαν αποτέλεσμα κάποιων άλλων, «κοινοβουλευτικών» υποσχέσεων, έχουμε τον καθημερινό κίνδυνο καταστροφής επιμέρους περιοχών στον Ακάμα με ρυθμό που, αν στο μεταξύ περιοριζόμαστε το σχέδιο, στο τέλος δεν θα έχει μείνει περιοχή για να εφαρμοστεί... Εκτός αν βέβαια το εθνικό πάρκο θα δημιουργηθεί σαν μια... προσηλωτή διευκόλυνση - χώρος αναψυχής κάποιου ξενοδοχειακού συγκροτήματος! (Κάτι τέτοιο είναι: που φοβόμαστε όταν διαφημίζεται: ότι θα γίνει και πάρκο στον Ακάμα).

Υπάρχει και άλλη ανάπτυξη

Μερικά αφελέ(ι) ερωτήματα διατίθενονται τελευταίως:
— Μα ποιος είναι ο Ακάμας;
— Πόση περιοχή εισηγήσατε να προστατευτεί;
— Μα προφανώς μιλάμε για τη συνολική έκταση των 150 τόσων τετραγωνικών χιλιομέτρων που οι επίσημες μελέτες του αρμόδιου Υπουργείου χαρακτηρίζουν σαν Ακάμα!
Και κάποια πιο πονηρά ερωτήματα:
— Μια εισάσατε ενάντια στην ανάπτυξη;
Απλά απαντάμε: Όχι άλλο μετόνι Γκατι έχουμε στο μυαλό μας κι άλλες μορφές ανάπτυξης (που σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν κλάσας εφαρμοστεί - Γαλλία, Ελλάδα κ.ά.) πέρα από τα τιμνένια κουτιά της τουριστικής βιομη-

χανίας. Και υπάρχουν λύσεις που μπορούν πραγματικά να είναι συμφέρουσες για τους κατοίκους της περιοχής και που μόνο αυτές μπορούν να τους κρατήσουν στα χωριά τους, κρατώντας και τα ίδια ζωντανά και διατηρώντας μαζί και τη φυσιογνωμία τους. Τι να το κάνουμε το «τουριστικό χωριό» κάποιου ξένου, προς την περιοχή, επενδυτή, όταν τα «πρωτογενή» χωριά στην περιφέρεια του Ακάμα μαραινόνται; Τα 850 σπίτια που έχουν εγκαταλειφθεί στα χωριά αυτά σίγουρα προσφέρονται για τη δημιουργία κάποιου ξενοάνυ (όπως έγινε στο Γήλιο, τη Χίο, τη Μυτιλήνη), με τη βοήθεια του κράτους. Σε μια τέτοια περίπτωση οι κάτοικοι, σε μια συνεταιριστική βάση, θα μπορούσαν να είναι κύριοι αυτής της ανάπτυξης, πρωταγωνιστές κι όχι θεατές, όπως στην περίπτωση των «τουριστικών χωριών» που είναι απρόσιτα στο ντόπιο πληθυσμό, εκτός βέβαια από τους «τυχερούς» που θα ανήκουν στο «επιτηρητικό προσωπικό».

Αυτή την «άλλη» μορφή ανάπτυξης τη βλέπουμε σαν μέρος ενός συνολικού σχεδίου για τον Ακάμα, με περιοχές διαβιωματικής προστασίας της φύσης (μέχρι και της απόλυτης παρουσίας) και διακριτικά έργα ελαφράς υποδομής. Παράλληλα είναι εντελώς αναγκαίος ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων και η λήψη πρακτικών μέτρων για ανάπτυξη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της αγροβιομηχανίας, έτσι ώστε, μαζί με τα πιο πάνω, οι κάτοικοι (όσοι δηλ. έχουν μόνες στα χωριά αυτά) να μην αναγκαστούν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να ξεπουλήσουν τη γη τους.

Ο ακάμας ανήκει σε όλους μας!

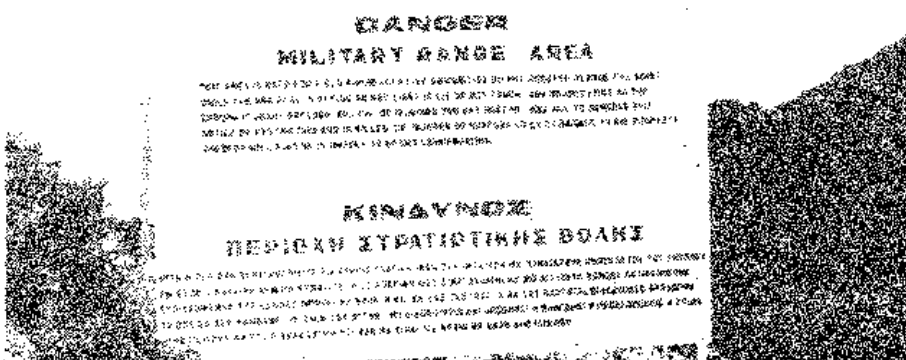
Σ' εκείνους που... άλλες αφινιδίες και με πολύ ζήλο ενδιαφέρονται για τον πλουτισμό των ντόπιων, είναι σίγουρα φανερό πως οι κάτοικοι της περιοχής αρχίζουν και αυτοί όχι μόνο να κατανοούν αλλά και να υπηρετούν το αίτημα για ουσιαστική προστασία του Ακάμα. Τον Ακάμα, που σε τελευταία ανάλυση ανήκει σε όλους μας!

Σήμερα, μετά από δυο χρόνια έντονων κινητοποιήσεων και συνεχούς προσπάθειας για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, η αξίωση για προστασία του Ακάμα έχει γίνει και συνειδητή στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Και τούτο όχι μόνο γιατί ο Ακάμα παρουσιάζει μια μοναδικότητα από βιολογική, ιστορική-αρχαιολογική, μορφολογική, αισθητική και οικολογική άποψη. Όχι μόνο γιατί είναι η τελευταία σχεδόν ανέπαφη περιοχή στο ελεύθερο κομμάτι της Κύπρου. Αλλά και γιατί όλο και περισσότεροι συνειδητοποιούν ότι, για πρώτη ίσως φορά, παρουσιάζεται η ευκαιρία με την προβολή ενός τέτοιου αιτήματος και την (μοχθηρή, αν χρειαστεί) διεκδίκησή του να διαφοροποιηθούν και να διημορφωθούν σωστά οι επιλογές της ανάπτυξης. Όσοι στάθηκαν, στην αρχή, διατακτικοί μπροστά στους... θεωριάζοντες «Φίλους του Ακάμα», βρίσκουν τώρα πως οι απόψεις τους δεν μπορεί παρά να εκφράζονται και τους ίδιους! Πως είναι κι αυτοί «Φίλοι του Ακάμα».

σαν επιλογές

Είναι για τούτο που πιστεύουμε ότι ο αγώνας για την προστασία του Ακάμα αποτελεί την κύρια αιχμή στον αγώνα για προστασία του περιβάλλοντος τώρα στον τόπο μας. Και πως μέσα στην έντονα καταναλωτική και ατόχρη κοινωνία μας, ο αγώνας για μια πραγματικά καλύτερη ποιότητα ζωής, βρίσκει επιτέλους και με τρόπο μαγικό, μια πρακτική έκφραση...

Υ.Γ. Τούτη η αναφορά στην «ανάπτυξη» (και την ανάπτυξη) δεν σημαίνει ότι υποβαθμίζουμε ένα άλλο άμεσο και συνεχή κίνδυνο: τα βρετανικά στρατιωτικά γυμνάσια στον Ακάμα. Ούτε θεωρούμε ότι αποτελούν ένα παράγοντα που πρέπει «να δεχτούμε» μια και συνδέεται με τις συνθήκες εγκαθίδρυσης του Κυπριακού κράτους. Άλλωστε η πρόσφατη μοχθηρή παρουσία-διαρραυτική έξω από το Βρετανικό Συμβούλιο ήταν αρκετά σαφής στο μήνυμά της!

μεσογειακή συνδιάσκεψη και ιστορίες δια βωσκοτόπους...

από τη «νέα οικολογία»

γιάννης σμίτσ

Την Παρασκευή, 11 Σεπτεμβρίου το ευρωπαϊκό συντονιστικό όργανο των Φίλων της Γης οργάνωσε συνέντευξη τύπου στην αίθουσα του Ζαπτείου ενώ ταυτόχρονα παρουσίασε το προϊόν μιας φωτογραφικής «προσέγγισης» τεσσάρων μεσογειακών βιοτόπων: της Χερσονήσου του Ακάμα στην Κύπρο, των εκβολών του ποταμού Aude στη Γαλλία, της λιμνοθάλασσας του Γκράντο στην Ιταλία και του υγρότοπου της Αλμπουφέρα στην Ισπανία. Ο Humberto de Gruz από την Ισπανία, οι Marie Dominique Benmarighe και Patricia Menezes από το Βέλγιο, αναφέρθηκαν στις διάφορες πτυχές της δραστηριότητας ενός πολυεθνικού σχήματος συνεργασίας μη κυβερνητικών οργανώσεων όσον αφορά την προστασία περιοχών με πολιτιστική και οικολογική σημασία στο χώρο της Μεσογείου. Ακόμη ο Κυριάκος Τσιμίλης και Χριστόφορος Χριστοφόρου, «Φίλοι του Ακάμα» από την Κύπρο, στάθηκαν στα ειδικά προβλήματα που παρουσιάζει η πιθανολογούμενη συνένωση (!) τουριστικών δραστηριοτήτων με την οικολογία εύθραυστης περιοχής του Ακάμα, ενώ ο υποφαινόμενος τόνισε την ανάγκη να αρθεί η αντίθεση μεταξύ τοπικών συμφερόντων και συντήρησης περιοχών με πολιτιστική και οικολογική σημασία, μέσα από την παρέμβαση διεθνών οργανισμών.

Στο περιβάριο της μεσογειακής συνδιάσκεψης, που συνέχισε τις εργασίες της σε διπλανή αίθουσα, οι Φίλοι της Γης επισήμαναν ότι ο μεσογειακός συντονισμός σε επίπεδο κυβερνητικών φορέων δεν κατάφερε να αναχαιτίσει την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, στο βαθμό τουλάχιστον που αναμενόταν ή ελπίζονταν. Επίσης παρά την απαρίθμηση 100 περιοχών ως χώρων πολιτιστικής σημασίας και άλλων 50 ως χώρων με σημασία οικολογική, προωθήθηκε ουσιαστικά η προστασία μόνο τεσσάρων που ανήκουν στη δεύτερη περίπτωση, και μάλιστα ύστερα από μονομερείς ενέργειες των αντίστοιχων κυβερνήσεων. Μέσα σε 2 χρόνια πραγματοποιήθηκαν τουλάχιστον εκατότα συνεντεύξεις ειδικών με υψηλότατο κόστος, ανέφερε ο Humberto de Gruz, τμήτα μέτρα σε επίπεδο διεμεσογειακού συντονισμού εξακολουθήσαν να παραμένουν το μεγάλο ζητούμενο...

Η συνδιάσκεψη του Ζαπτείου, που σε μεγάλο βαθμό καταναλώθηκε από τις αντιγκλήσεις για την κατανομή του κόστους περιβαλλοντικής προστασίας μεταξύ των διαφόρων χωρών, παράλαβε και σιγήσει το ιδιόμορφο διεθνές νομικό καθεστώς, που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη κυρώσεων εις βάρος των φορέων που παραβιάζουν άρθρα της συνθήκης της Βαρκελώνης και υποβαθμίζουν τη Μεσόγειο. Η διεθνής αυτή ατιμωρησία του διαψεύδοντες — κατάσταξη όχι και τόσο συνηθιστή στα εθνικά νομικά συστήματα — δρα μειωτικά για το κύρος των διεθνών μορών συνεργασίας.

Οι 300.000 τόνοι φωσφόρου, οι ένα εκατομμύριο τόνοι αζώτου, οι 50, 130 και 3.800 αντίστοιχα τόνοι αντιοξειδωτικών, υδράργυρου και μολύβδου, τέλος οι 2.400 τόνοι χρωμίου, που υπολογίζεται ότι ετήσια εισέρχουν και συναποτελούν το κοκτέιλ της μεσογειακής θάλασσας, πνέζουν επίμονα για τη λήψη κοινών μέτρων. Πρωβληματική επίσης είναι και η «εξαρροδέτηρη» περιοχή με ειδική οικολογική σημασία και η χάραξη αυστηρών ορίων προστασίας από γεωποινικές, και πολύ συχνά ανταγωνιστικές, χρήσεις του χώρου. Όπως ακριβώς σε μεγαλύτερη κλίμακα διεθνείς οικολογικές κινήσεις αποβλήσαν στην οραθή-

ση λχ. της Ανταρκτικής, με στόχο την αποτελεσματική προστασία της ως «παγκόσμιου πάρκου», έτσι και στο χώρο της Μεσογείου επιταίει η οραθέτηση σημείων «στρατηγικής σημασίας» για την αναπαραγωγή της άγριας φύσης και για την περιφρούρηση της ναυπητικής ποιότητας.

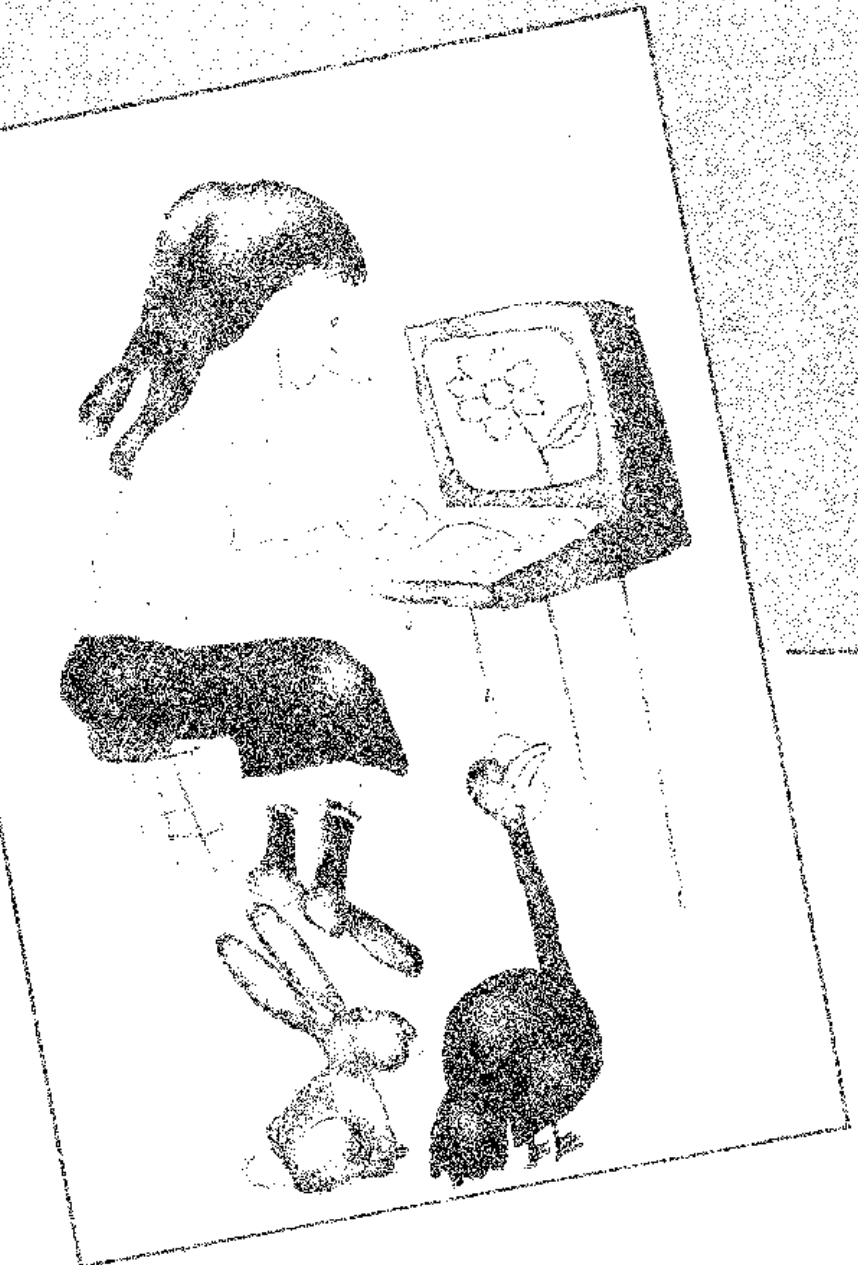
Αιχμηρή ήταν η εισήγηση του Κυριάκου Τσιμίλη από την Κύπρο, καθώς περιλάμβανε και μια «επιρροημένη» εισαγωγή στο πρόβλημα της καταχόμενης Κύπρου από το τουρκοκρατούμενο. Ανταλλάχθηκαν κρατές υπό γωνίαν μεταξύ εκπροσώπων ξένων ειδησεογραφικών πρακτορείων, επικράτησε ελαφρόπνευμα αμνηστίας ως εκ της παρουσίας μέλων της τουρκικής αντιπροσωπείας στη συνδιάσκεψη, έθεσε αλίγες ξεροβήχες και διακινήθηκαν χαρτιά με τη σημείωση «Παρακαλούμε, τελειώστε». Όμως ο Κ. Τσιμίλης τα είπε περίφημα γι' αυτή την υπέροχη κυπριακή έκταση των 155 τετραγωνικών χιλιομέτρων που απειλείται με απόδοση σε μια επιπολίτη και μακροπρόθεσμα καταστρεπτική τουριστική ανάπτυξη. «Δεν θέλουμε ούτε στρατιωτικές ούτε τουριστικές δραστηριότητες στην περιοχή», κατέληξε, δίζοντας το πρόβλημα μιας πανελλήνιας αλληλεγγύης για την προστασία του Ακάμα.

Χριστο φιδι κατώ τα χερια απο το δασος της ακαδημιας

Ο φιλοδασικός σύνδεσμος Αγγλαντζιάς είναι ένας μικρός σύνδεσμος με συνεπή και ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ δραστηριότητα αρκετών χρόνων.

Μάθαμε για την ύπαρξη του μόλις πέρσι, στη διάρκεια των κινητοποιήσεων για την προστασία του πάρκου Αβαλάσσας, στις οποίες διαδραμάτισε βασικό ρόλο ειδικά στην Αγγλαντζιά, όπου έπεισε ή υποχρέωσε όλες τις πολιτικές παρατάξεις να ανηστοθούν στο κυβερνητικό σχέδιο της παραχώρησης μέρους του πάρκου για την ανέγερση νεοσοκομείου.

Γνωσ από την θεαματική αυτή ενέργεια κρύβεται αίστόσο μια αδιάλειπτη δράση σ' ότι αφορά το πράσινο στην Αγγλαντζιά. Αφορά τον εντοπισμό μικρών και μεγάλων χώρων που είτε δασοφυτευτήκαν εθελοντικά είτε με τη συνεργασία του δήμου, (που πρόσφατα απέκτησαν και βυθοφόρα). Προς τηρή του συνδέσμου είναι η συμμόβιαση στάση του όταν πρόκειται για το πράσινο. Π.χ. πόσοι θα ανηστέκονταν στη πρόταση, να γίνει ο καινούργιος Ιππόδρομος που θα φερνε τόσα λεφτά, στον δήμο Αγγλαντζιάς. Όταν κινδυνεύ-

ει το πράσινο ο σύνδεσμος βλέπει κόκκινα. Αυτά τα λίγα για το Φιλοδασικό Αγγλαντζιάς κι έρχομαι στο θέμα που τον ενδιαφέρει τελευταία.

το «δασος ακαδημιας» κινδυνεύει

Το Υπουργείο Παιδείας έχει αποφασίσει να χτίσει το Γυμνάσιο Αγγλαντζιάς μέσα στο δάσος. Υπάρχουν απ' ότι μαθαίνουμε σχέδια και λεπτομέρειες. Η πρόθεση είναι να χτιστεί το σχολείο σ' ένα χώρο όπου ήδη υπάρχουν κάποια παλιά χτισμάτα. Σημειωτέον ότι το νέο (μη εφαρμοσμένο ακόμη) πολεοδομικό σχέδιο της Μειζωνος Λευκωσίας εντάσσει το δάσος σε μη οικοδομησίμη ζώνη. Το Υπουργείο Γεωργίας και το

τμήμα προγραμματισμού διαφωνούν και ανθίστανται επί του παρόντος ακριβώς γι' αυτό το λόγο. Όμως είναι δύσκολο να τα βάλει κανένας με το κ. Χριστοφίδη.

Το γεγονός δείχνει ότι η παραπομπή της άγκυρας του «περί χωροτάξης και οικισμω νόμου» (ο οποίος δεν μας αρέσει εξ' άλλου) στις ελληνικές καλένδες δεν έγινε μετά από ανηδρόσεις αντικρουομένων συμφερόντων, ιδιότων ιδιοκτητών της γης μόνο. Φαίνεται ότι και η ίδια η κυβέρνηση στοχεύει σε έργα που προσκρούουν σε διατάξεις του νόμου.

Σαν «χρυσωμένο χέρι», για να πεισθούν οι Αγγλαντζιάτες, προσφέρεται η δικαιοσύνη ότι το γυμνάσιο τους θα είναι καλύτερο από τ' άλλο (και

πρότυπο) διότι είναι δίπλα στην Παιδαγωγική Ακαδημία (το πυρήνα του μελλοντικού Κυπριακού Πανεπιστημίου — μιν το ξεχνάμε). Εν το μεταξύ στο πολεοδομικό σχέδιο, προτείνεται συγκεκριμένος χώρος για το γυμνάσιο, μάλιστα ένα χιλιόμετρο πιο πέρα, από την άλλη πλευρά του δάσους, σε κενό χώρο. Η όλη ιστορία δεν εξηγείται ούτε τεκμηριώνεται. Δείχνει ότι το Υπουργείο Παιδείας έχει μόνες ιδέες (βλέπε αδές). Επιπλέον δείχνει και την ασχετοσύνη του Υπουργείου Παιδείας στο θέμα της ποιότητας της ζωής, ένα θέμα που υποτίθεται ότι θα πρέπει να ενσωματώσει στη διδασκαλία που προσφέ-

Κ.Α.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ

ROBOBOI

ΟΚΤΩΒΡΗΣ

Το βιβλίο της Βαρβάρας Δραγώνη
Όλοι οι άνθρωποι ψάχνουν
Η Βαρβάρα Δραγώνη είναι μια από τις πιο σημαντικές συγγραφέες της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας. Το βιβλίο «Όλοι οι άνθρωποι ψάχνουν» αποτελεί μια συλλογή από διηγήματα που εξετάζουν την ανθρώπινη κατάσταση με μια βαθιά ψυχολογική και κοινωνική οπτική. Η Δραγώνη χρησιμοποιεί μια απλή αλλά ισχυρή γλώσσα για να αποκαλύψει τα κρυφά συναισθήματα και τις συγκρούσεις των χαρακτήρων της.

Οι μαθητές της
Η ιστορία των μαθητών που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις πιέσεις της σχολικής ζωής και της κοινωνίας. Η συγγραφέας εξετάζει την ατομικότητα και την ταυτότητα των νέων σε έναν κόσμο που τους πιέζει να ακολουθήσουν συγκεκριμένους δρόμους. Το βιβλίο είναι μια κριτική αλλά και μια ελπίδα για το μέλλον.

Η Αποστολή του Φύλακα
Αναφέρεται στην αποστολή του φύλακα, μια ιστορία που εξετάζει την ευθύνη, την ακεραιότητα και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

ΝΟΒΕΜΒΡΗΣ

Η Αποστολή του Φύλακα
Αναφέρεται στην αποστολή του φύλακα, μια ιστορία που εξετάζει την ευθύνη, την ακεραιότητα και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

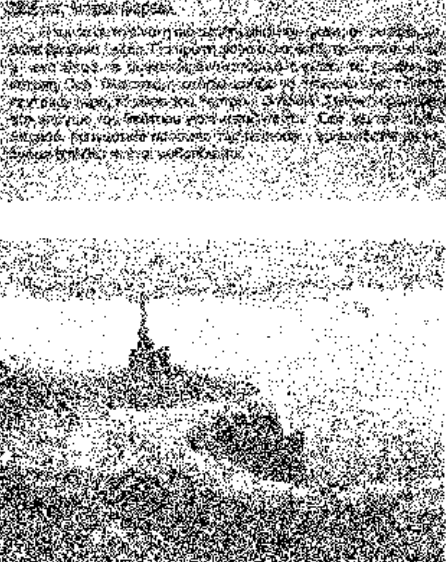
Η Αποστολή του Φύλακα
Αναφέρεται στην αποστολή του φύλακα, μια ιστορία που εξετάζει την ευθύνη, την ακεραιότητα και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ

Η Ουτοπία του Καραϊσκάκη
Αναφέρεται στην ουτοπία του Καραϊσκάκη, μια ιστορία που εξετάζει την ιδανικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

Η Ουτοπία του Καραϊσκάκη
Αναφέρεται στην ουτοπία του Καραϊσκάκη, μια ιστορία που εξετάζει την ιδανικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

Η Ουτοπία του Καραϊσκάκη
Αναφέρεται στην ουτοπία του Καραϊσκάκη, μια ιστορία που εξετάζει την ιδανικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

Η Ουτοπία του Καραϊσκάκη
Αναφέρεται στην ουτοπία του Καραϊσκάκη, μια ιστορία που εξετάζει την ιδανικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

Η Ουτοπία του Καραϊσκάκη
Αναφέρεται στην ουτοπία του Καραϊσκάκη, μια ιστορία που εξετάζει την ιδανικότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την αντοχή σε δύσκολες συνθήκες. Ο ήρωας του βιβλίου βρίσκεται σε μια θέση που απαιτεί από αυτόν να διαλέξει μεταξύ του δικαίου και του συμφέροντος.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΤΥΧΙΟΥΧΩΝ

Φωτ.: Π. Χριστόδουλου

Το πρόβλημα της ανεργίας στην Κύπρο, στο γενικό τουλάχιστον επίπεδο, δεν φαίνεται να είναι σοβαρό. Η Κύπρος, από αγροτική χώρα με χαμηλό βιοτικό επίπεδο, κατά βάθος μετά την ανεξαρτησία να ανεληθεί σε χώρα με υψηλό βιοτικό επίπεδο και αξιόλογη μισθολογία της μεταπολεμικής βιομηχανίας, των υπηρεσιών και του τουρισμού. Η ανεργία κινήθηκε σε αρκετά χαμηλά επίπεδα, με εξαίρεση την περίοδο αμέσως μετά την Τουρκική εισβολή:

Έτος	% Ανεργίας
1960	2,9
1965	1,6
1970	1,6
1974	29,8
1975	16,1
1980	1,9
1985	3,3
1986	3,7

Όπως είναι γνωστό, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας είναι εκείνο των νέων πτυχιούχων. Για παράδειγμα, το 1986 το ποσοστό

από των νέων πτυχιούχων μέσα στο σύνολο των νέων ήταν σχεδόν 29%. Το πρόβλημα αυτό έχει πάρει σημαντική προοπτική τα τελευταία χρόνια, πράγμα που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται και στη δράση των ιδίων των νέων και του δραστήριου τους συνδέσμου (ΣΥΝΔΕΚ). Παρά τη σοβαρότητα του προβλήματος, δεν είχε μέχρι πρότινος γίνει οποιαδήποτε μελέτη-έρευνα για τη μισθολογία και την εκτίμησή του προβλήματος. Μια πρώτη προσπάθεια σε αυτή την κατεύθυνση έγινε από τον κοινωνιολόγο κ. Κουαντί Βάκη, ο οποίος εξέδωσε τα στοιχεία και τη περιγραφή μιας σχετικής έρευνας σε βιβλίο με τίτλο «Ανεργία πτυχιούχων στην Κύπρο». Παρά τις ελλείψεις της έρευνας αυτής, που σχετίζονται κυρίως με την απουσία μιας συγκεκριμένης προβληματικής, τα στοιχεία που παραθέτονται παρουσιάζουν αρκετό ενδιαφέρον για παρακολούθηση. Παραθέτουμε εδώ ένα από τα πιο ενδιαφέροντα αποτελέσματα της δουλειάς αυτής, που αναφέρεται στα κοινωνικά χαρακτηριστικά των νέων πτυχιούχων, καθώς και μια στατιστική από σφάλμα ανεργίας πτυχιούχων που πήραν μέρος στην έρευνα με την πρόθεση να ανακηφύσουμε μια σύγκριση γύρω από το ενδιαφέρον αυτό θέμα. ■

Κοινωνικά χαρακτηριστικά ανεργών πτυχιούχων

Γενικά

Αν για το κοινωνικό σύνολο η ανεργία των πτυχιούχων αποτελεί κοινωνικό, οικονομικό και συνάμα ψυχολογικό τραύμα. Ο πτυχιούχος με την συμπλήρωση των σπουδών του μεταφέρεται από το πνευματικό περιβάλλον του Πανεπιστημίου, την αξιόλογη διαβίωση την ισότιμη κοινωνική σχέση και προπαντός τον αξιόλογο κοινωνικό ρόλο του φοιτητή σε μια κατάσταση οικονομικής εξάρτησης, πνευματικής αδράνειας και ψυχολογικής πίεσης και του ανεπιθύητου ρόλου του άνεργου. Η αναζήτηση δουλειάς αποτελεί έντονη αίσθηση υποχρέωσης. Γιατί από τη μια διασφαλίζει την οικονομική ανεξαρτησία, δικαιώνει τους κόπους του. Από την άλλη τον αναπνέει κοινωνικά, γιατί του δίνει κύρος και υπόσταση σαν πολίτη και τον εξισώνει με τους νέους της ηλικίας του που ήδη απασχολούνται.

Θέλουμε έτσι να δούμε μερικά στοιχεία της κοινωνικο-οικονομικής εξάρτησης των πτυχιούχων.

Οικογενειακή Υπόσταση

Με την παράταση της εκπαίδευσης και τις αυθόρμητες αριθμικές φοιτητών που συνάπτουν γύρω την από τη συμπλήρωση των σπουδών. Τούτο αντανακλάται και στους άνεργους πτυχιούχους. Από το σύνολο των νέων, ποσοστό 45% είναι έγγαμοι, μεταξύ δε αυτών το 60% είναι άνδρες. Βρίσκουμε μεγαλύτερο ποσοστό ανδρών παρά γυναικών που είναι έγγαμοι (Άνδρες 49%, Γυναίκες 40%). Έχουμε ένα υψηλό ποσοστό εγγάμων που είναι πλήρως άνεργοι (55% από το σύνολο των εγγάμων) και συνολικά στηρίζονται σε άλλους για την συντήρησή τους και ένα αξιόλογο ποσοστό (32%) που είναι άνεργοι για πάνω από 13 μήνες. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλό σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο των νέων πτυχιούχων (22%) παρατηρείται δηλ. αυξημένο ποσοστό εγγάμων που είναι άνεργοι για μακρά χρονική διάρκεια.

Εν όψει των οικογενειακών δεσμεύσεων θάταν φυσικό να αναμένονται συμβιβασμοί και υποχωρήσεις από μέρους του άνεργου έγγαμου πτυχιούχου στην σημασία που θα απέδιδε στο διάφορα χαρακτηριστικά της εργασίας έναντι του όγκου συναδέλφου του (Πίνακας Δ3). Στην βαθμολογία που έκαναν οι άνεργοι πτυχιούχοι πάνω σε κλίμακα 1-5 φαίνεται να απο-

δίδεται μεγάλη σημασία από όλους στη Σχέση Απασχόλησης - Κόλλου Σπουδών, παρατηρείται όμως μια σχετική διαφορά μεταξύ των εγγάμων και αγάμων στην σημασία που αποδίδουν στις απολαβές παρά οι αγάμοι, τούτο δε γίνεται πιο έντονο στη περίπτωση των εγγάμων ανδρών. Στις δύο πιο υψηλές βαθμίδες της κλίμακας οι έγγαμοι άνεργοι πτυχιούχοι αντιπροσωπεύονται με ποσοστό 68% έναντι των αγάμων συναδέλφων τους που εκπροσωπούνται με ποσοστό 62%, ενώ ο μέσος όρος βαθμολογίας είναι 3,85 για τους έγγαμους έναντι 3,67 για τους αγάμους.

Ηλικία

Ότι πολλοί άνεργοι πτυχιούχοι είναι ηλικίας μεταξύ 28 και 30 ετών, αυτή δε η ομάδα αντιπροσωπεύει ποσοστό 43,4% του συνόλου. Δεύτερη ομάδα κατά σειρά είναι εκείνη της ηλικίας κάτω των 25 ετών με ποσοστό 36,4%. Οι γυναίκες αντιπροσωπεύονται περισσότερο στις χαμηλότερες ομάδες ηλικιών (με ποσοστό 57,1% ηλικίας κάτω των 25 ετών). Εκείνο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι μεταξύ των νέων πτυχι-

ούχων 20,2% είναι ηλικίας 31 ετών και άνω, από τους οποίους οι περισσότεροι είναι άνδρες, πλήρως άνεργοι.

Φύλο

Έχουμε μεγαλύτερο συγκριτικά αριθμό γυναικών παρά ανδρών νέων πτυχιούχων. Ενώ στο σύνολο των φοιτητών οι γυναίκες αντιπροσωπεύονται με ποσοστό 32%, μεταξύ των νέων πτυχιούχων το ποσοστό γυναικών είναι 44,5%. Για να εξακριβώσουμε αν τούτο οφείλεται σε αδιαφορία ή αμέλεια των γυναικών να εργασθούν ή σε διακρίσεις εναντίον τους συγκρίναμε το ποσοστό φοιτητών με το ποσοστό ανεργίας των δύο φύλων στους 4 κλάδους σπουδών στους οποίους συναντούμε αυξημένο ποσοστό άνεργων. Βρίσκουμε πως στον κλάδο των Ανθρωπιστικών Σπουδών υπάρχει λιγότερη συγκριτικά ανεργία μεταξύ των γυναικών ενώ στους άλλους τρεις κλάδους έχουμε λιγότερη συγκριτικά ανεργία μεταξύ των ανδρών που υποδηλώνει προτίμηση των γυναικών στη μια περίπτωση και των ανδρών στις άλλες περιπτώσεις.

Ανεργία κατά Φύλο και Κλάδος Σπουδών

Κλάδος Σπουδών	Φύλο	Ποσοστό
Κοινωνικές Επιστήμες	Α	59,6
	Γ	46,5
Βιολογική Τεχνολογία	Α	87,1
	Γ	72,9
Φυσικές Επιστήμες	Α	43,3
	Γ	56,7
Ανθρωπιστικές Σπουδές	Α	28,4
	Γ	76,5

Φωτ.: Π. Χριστόδουλου

Στέγη

Η διαμονή των αγάμων, ιδιαίτερα των γυναικών, στο σπίτι των γονιών είναι ένα κυρίαρχο κοινωνικό-πολιτιστικό φαινόμενο. Στη τελευταία χρόνια παρατηρείται μικρή τάση των αγάμων αρρένων νέων να αναζητούν ανεξάρτητη κατοικία όταν τα οικονομικά των ιδίων ή της οικογένειάς τους το επιτρέπουν. Τούτο όμως αποτελεί ακόμη την εξαίρεση. Εξάλλου το ζήτημα, όταν η οικονομική κατάσταση δεν το επιτρέπει, διαμένουν στο σπίτι των γονιών ή των πενθερικών. Γιούτα η κατάσταση στην περίπτωση των ανέργων πτυχιούχων.

Παρ' όλο το μικρό ποσοστό, είναι σημαντικό πως 18% των ανέργων καταβάλλουν ενόικιο, από αυτούς δε οι μισοί είναι πλήρους άνωργοι.

Παρατηρούμε μεγαλύτερο ποσοστό αγάμων παρά αγάμων που διαμένουν είτε σε ιδιόκτητη κατοικία είτε σε ενοικιαζόμενο σπίτι και μεγαλύτερο ποσοστό αγάμων που διαμένουν δωρεάν σε στέγη, το πιο πιθανό με τους δικούς τους.

Μεταξύ των αγάμων 3 μόνο μένουν σε σπίτι με νοίκιο (όλοι άνδρες) και ελάττω σε ιδιόκτητη στέγη (μια είναι γυναίκα). Τούτο δείχνει πως η φοίτηση στο εξωτερικό και η συνθήκη διαβίωσης σε ανεξάρτητη στέγη, δεν μεταφέρεται στην Κύπρο παρά σε εξαιρετικές (6 άτομα πτυχιούχοι από σύνολο 95, δηλ. ποσοστό 6.3%) που δυνατό μάλιστα να μην είναι σημείο αλλαγής αλλά μια ανάγκη που επιβάλλεται από γεωγραφική δικαίωση.

Η παρατήρηση αυτή δεν αποσιωπά το γεγονός ότι μικρός είναι αριθμός ανέργων πτυχιούχων ζει σε ενοικιαζόμενο σπίτι, ούτε πρέπει να αποκρίνεται τις ενδεχόμενες δυσκολίες αγάμων άνωργων πτυχιούχων ο οποίος, εκτός από την οικονομική εξάρτηση, αντιμετωπίζει πρόβλημα στέγης και διαβίωσης σαν μια ανεξάρτητη οικογενειακή μονάδα. Σημειώνεται σχετικά (Πίνακας Δ5) πως μεταξύ εκείνων που καταβάλλουν ενόικιο (18%) έχουμε λιγότερους που είναι άνδρες (15%) και περισσότερους που ηλικιασχολούνται (22%) ή απασχολούνται προσωρινά (24%). Η παρατήρηση αυτή ισχύει τόσο έντονα στη περίπτωση των ανδρών.

Τόπος Δικαιώσης

Υπαίθριος - Πόλη

Η διαμονή στην υπαίθρο δεν επηρεάζει ουσιαστικά τη δυνατότητα απασχόλησης. Από την έρευνα προκύπτει πως 136 πρόσωπα, ή ποσοστό 79.8%, κατοικούν σε πόλη ή προάστια και 35, ή ποσοστό 20.2%, κατοικούν στην υπαίθρο.

Άνεργοι Πτυχιούχοι σε Σχέση με τη Γενική Ανεργία κατά Επαρχία

	Άνεργοι πτυχιούχοι	Άνεργοι στο σύνολο των πληθυσμιακών ηλικιών 1996
Αρρενώδεις	57.6	67.1
Γυναίκες	22.0	24.4
Άνδρες + Γυναίκες	17.6	18.4
Πάρος	2.2	9.0
	100.0	100.0

Το ποσοστό των ανέργων πτυχιούχων στη Λευκωσία είναι μεγαλύτερο συγκριτικά με το γενικό σύνολο ανεργίας στην Κύπρο. Το αντίθετο παρατηρείται για τις επαρχίες Λάνακας - Αμμοχώστου και μερικώς στη Λεμεσό.

Φαίνεται εξάλλου πως η Λεμεσός και η Πάφος παρέχουν στους πτυχιούχους λιγότερες δυνατότητες για προσωρινή απασχόληση και ημεμεσολόγηση παρά άλλες επαρχίες.

Το ενδιαφέρον για εγγραφή στα κατά τόπους Επαρχιακά Γραφεία Εργασίας διαφέρει από επαρχία σε επαρχία. Στη

Υπάρχουν στοιχεία για σύγκριση με το σύνολο των φοιτητών, το ποσοστό όμως προεγγύζων στα ποσοστά κατανομής του πληθυσμού. Τα δυο φίλα αντιπροσωπεύονται εξίσου.

Επαρχία Δικαιώσης

Κατά επαρχία έχουμε αναλογίες που φαίνονται πιο κάτω.

Λευκωσία το ποσοστό εγγραφής στο Επαρχιακό Γραφείο Εργασίας ανέρχεται στο 80.5% των ανδρών πτυχιούχων ενώ στη Λεμεσό το ποσοστό ανέρχεται στο 32.5%. Το αντίθετο παρατηρείται στην εγγραφή σε ιδιωτικά Γραφεία όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι 30% και 18%.

Παρατηρήσεις

τα Παρατηρήματα παρέχονται ημεμεσότερα στοιχεία γύρω

από τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανέργων. Προκύπτει από τη μελέτη και ανάλυση των κοινωνικών χαρακτηριστικών πως μαζί με την ανεργία συνυπάρχουν άλλα πρόβλημα τα για μας η κατανομή των κοινωνικών ανδρών των ανδρών πενθερικών πρέπει να συνδεθεί τους προβληματισμούς για την απασχόληση τους.

Από τα σχόλια των πτυχιούχων που ολοκλήρωσαν ταυτόχρονα άλλες διαφορετικές προβλήματα και αιτιολογίες, που δεν μπορούμε να ενσωματώσουμε σε Πίνακες ούτε να γενικεύσουμε, γιατί απεικονίζονται σε αμοιβαία κατάσταση. Ένας όμως γρήγορος για την κατανόηση των ενδεχόμενων προβλημάτων των πτυχιούχων.

Σχόλια ανέργων πτυχιούχων

1. «Ο κυριότερος λόγος της δικής μου ανεργίας είναι δημόσιος τομέας - κομμουνιστικός φόβος, αλλά δεν μπορώ να εξηγήσω γιατί να επιτύχω στις γαλλικές και ιαπωνικές εταιρείες των διάφορων θέσεων και να με απορρίπτει η Επιστολή Δημόσιες Υπηρεσίες, ιδιαίτερα τομέας. Ο οικονομικός χαρακτήρας της Βιομηχανίας μας που περιορίζει τις ανάγκες σε προσωπολογικό προσωπικό από τη μια, και η μεγάλη προσφορά πτυχιούχων από την άλλη, οδηγεί στην εκμετάλλευσή τους από ορισμένες ιδιώτες που θέλουν να εξοικονομήσουν το τμήμα εργατικής προσλαμβάνοντας μόνο πτυχιούχους για εκτέλεση αυτού είδους εργασίας όπως πωλητές βιβλίων με τον τίτλο του οικονομολόγου, πωλητές καλλυντικών με τον τίτλο του χημικού».

«Η δική μου περίπτωση ίσως να είναι η μοναδική. Ξέλειψα το Οικονομικό Τμήμα της Επαρχίας Αθηνών το 1972. Από τότε παραμένω άνεργος. Μια πρόκληση του Κυπριακού Κομμουνιστικού Κινήματος με καθήλωσε στο αναρχικό κερσόσκι. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό από όλη της ανεργίας οφείλεται στην ανεργία μου. Κατά κτηριακή έρευνα σε πολλά πρόσωπα για εργοδότηση μου αλλά δεν έγινε τίποτα. Μέχρι και στο Κεν Γραφείο έγραψα. Σε σημαντικό όμως πάρο και αν χρειάζεστε πιο πολλές λεπτομέρειες για μένα γράψτε μου και ετοιμαστώ να σας απαντήσω».

«Θα ήθελα να παρουσιάσω στην Υπουργείο Παιδείας εκπαιδευτεί μαθησιακού ή φυσικού που πάρα είναι καθηγητής για να διδάσκουν το μάθημα των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών στα σχολεία. Αυτό είναι απαραίτητο την στιγμή που έχουμε αίτηση στο Υπουργείο τους και δυο χρόνια».

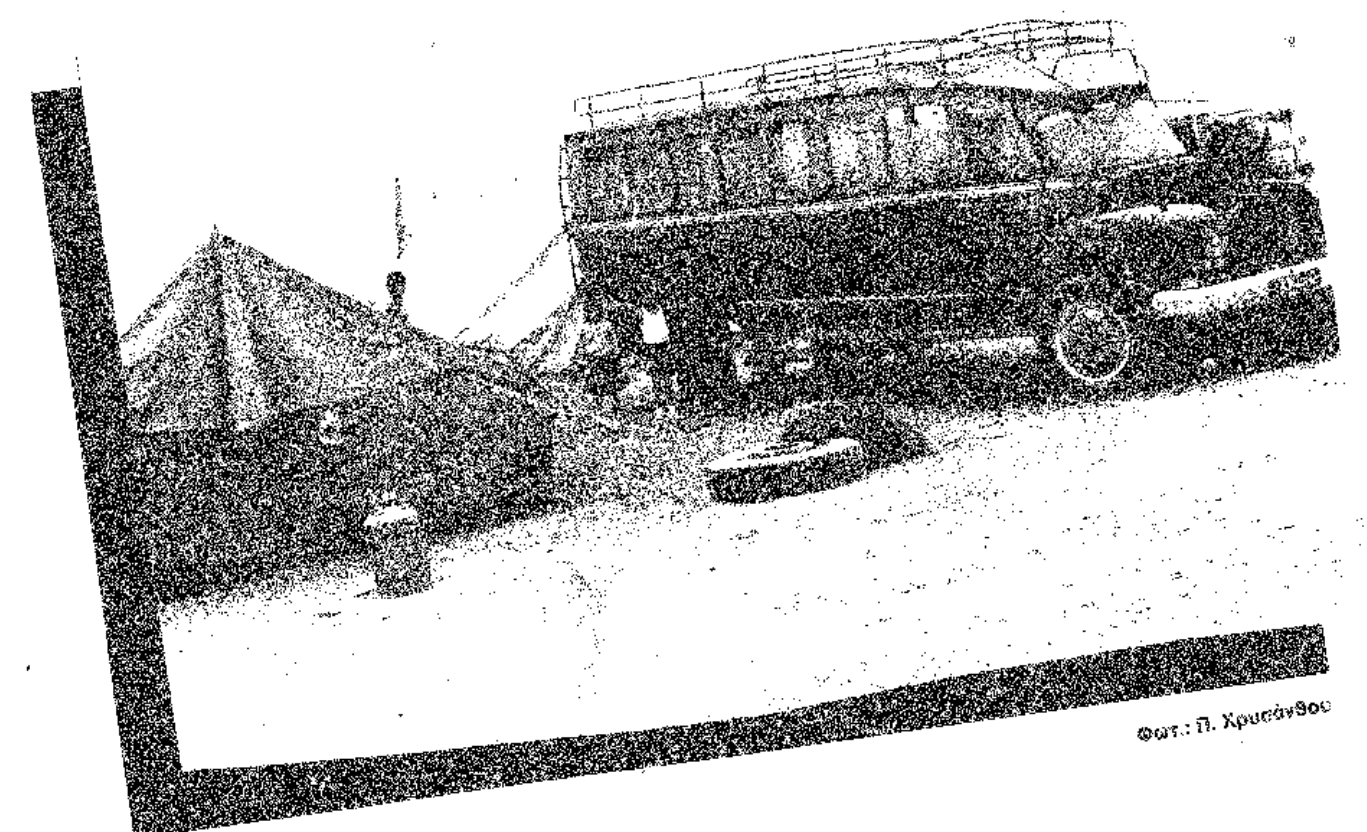
«Οι ειδικές απασχολήσεις στην Κύπρο είναι πολύ μειωμένες και όπου υπάρχουν οι εργοδότες προσπαθούν να εκμεταλλευτούν όσο το δυνατό πιο πολύ τους αιτητές για με δουλειά. Πολλοί πτυχιούχοι απειλούνται σε εργασίες που δεν έχουν καμία σχέση με τον κλάδο σπουδών τους».

«Εάν γίνει ειδήγηση στους αρμόδιους για να θεθούν καλύτερα όρια μισθολογικής κλίμακας για τους πτυχιούχους επιστήμονες όπως ώστε να αποφευχθεί αυτή η φανερά εκμετάλλευση από τους εργοδότες».

«Η μέχρι τώρα εμπειρία μου, έχοντας πάρα, μου απέδειξε ότι οι Κυπριακές Επιχειρήσεις δεν αντιμετωπίζουν σωστά τον εργαζόμενο, ειδικά τους παρωμένους και πτυχιούχους και δεν τους δίδουν αρκετές προτιμολογίες για δυναμική παρουσία τους. Πορουσιάζει επίσης μια άνευ προηγουμένου εκμετάλλευση τόσο από μεριά μισθών και συνθηκών εργασίας. Οι εργασιακές σχέσεις είναι απαραίτητες και δεν υπάρχει συνείδηση και υπευθυνότητα».

«Δυστυχώς από τις αρμόδιες αρχές δεν γίνεται η αρμόδια αξιολόγηση του επιστήμονα. Εμένα για παράδειγμα με βόλουν ένα με πτυχιούχους χωρίς διπλωμα και πληρώνονται ανάλογα με αυτούς, πράγμα άδικο».

2. «Δεν νομίζουν ότι με το να υπάρχουν τόσο άνεργοι πτυχιούχοι, που είναι το καλύτερο κομμάτι του πληθυσμού, δημιουργείται αδιαφορία για το εθνικό πρόβλημα; Όταν ένας βλέπει τόσο αδιαφορία από το κράτος για το πρόβλημα του, τι ενδιαφέρον θα έχει για το αν εκλυθώθει η Κύπρος. Όταν δεν μπορεί η κυβέρνηση να λύσει το πρόβλημα των πτυχιούχων πως θα μπορέσει να λύσει

Φωτ.: Π. Χρυσιάνθου

το εθνικό πρόβλημα».

«Οι Διεθνειακές και γενικά ανώτερες θέσεις ανά την Κύπρο είναι ευκαιριακές και όταν βρεθούν βάζονται σε ποιο κενό μέρος έχεις».

«Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για το ερωτηματολόγιο που μου στείλατε και το ενδιαφέρον σας για έρευνα για τους άνεργους πτυχιούχους. Ευχαριστώ κάθε επιτυχία».

3. «Ορισμένα επαγγέλματα δεν ελέγχονται ή καλύτερα δεν προστατεύονται π.χ. ένας κυβερνητικός αρχιτέκτονας εξασκεί το επάγγελμα στον ιδιωτικό τομέα. Επίσης το ίδιο οι σχεδιαστές απόφοιτοι Τεχνικών Σχολών».

«Οι αρμόδιοι για τα σχέδια και Προγράμματα δεν είναι δραστήριοι, γιατί τους απασχολεί πρώτα η κωλοπερσία τους και μετά η δουλειά τους. Σ' αυτό οφείλεται και η χαμηλή αποδοτικότητα των αρμοδίων».

4. «Αν μας έγινε πρόταση για εργασία από τα αρμόδια τμήματα, Εμένα προσωπικά ΟΧΙ, αν και είμαι γραμμένος για άνεργος εδώ και 1 1/2 χρόνια. Ούτε κανένας κυβερνητικός παράγοντας ενδιαφέρθηκε ποτέ όταν πας και υπογράφεις».

5. «Βρίσκω πως δεν υπάρχει κανένα ενδιαφέρον από τις αρμόδιες αρχές για το θέμα των ανέργων πτυχιούχων. Επίσης όσο περισσότερο τυπικά προσόντα κατέχεις τόσο δυσκολότερο είναι να σε αντιμετωπίσουν θετικά για πρόβλημά στην ιδιωτικό τομέα».

6. «Μετά την επιστροφή μου στην Κύπρο παρήγαγα ένα άνεργος μέχρι το Σεπτέμβριο του 1985. Στην συνέχεια ήρθε να παρακολουθή το μεταπτυχιακό πρόγραμμα του ΙΚΜΚ και παράλληλα απασχολούμαι σε εργοστάσιο υποδημάτων. Τελειώσα το πρόγραμμα του ΙΚΜΚ τον Ιούλιο του 1986 και είμαι πάλι άνεργος από τον Οκτώβριο του 1986».

7. «Η Αρση Βιομηχανικής Κατάρτισης πρέπει να σταματήσει να εκμεταλλεύεται τους άνεργους πτυχιούχους. Αν γίνει μια έρευνα πόσο από τους καταρτιζόμενους ευρισκονται στις εργασίες τους σήμερα, από τα εκατό άτομα που γινάρζα τα 3 έχουν σταματήσει από την εργασία».

8. «Βασικό εμπόδιο στη εξεύρεση εργασίας είναι η έλλειψη πάρας σε νέους πτυχιούχους. Πολύ μεγάλο πρόβλημα αντιμετωπίζουν οι άνεργοι παντρεμένοι πτυχιούχοι ιδιόκτημα πρόνοια, ούτε επίδομα υπάρχουν».

9. «Ενώ ορισμένοι φοιτητές είχαν την δυνατότητα να παραμεινουν για εργασία στη χώρα που σπουδάζουν (μέχρι να αποκτήσουν λίγη πείρα) τους αναγκάζει η Εμεροπλή Γνωπρωικών με τις συνεχείς απειλητικές επιστολές προς τους γονείς υπενομιμίζοντας τους τις συμφωνίες που τις συμφωνίες που υπογράφει να επιστρέψουν στην Κύπρο και να είναι άνεργοι».

10. «Ενημέρωση από την επίσημη εφημερίδα: Πάρα πολλές αιτήσεις (σε ιδιωτικό και κρατικό τομέα) που είχα δει να ζητούν άνεργους και στο τέλος ούτε απαντήσεις για προσωπική συνέντευξη δεν μπήκαν στον κόπο να στείλουν ούτε ένα ευχαριστή».

η καρέτα
σατυρικό θέατρο

Θεαματικό θέαμα, ξεκίνημα έκανε το «Σατιρικό Θέατρο» με την «καρέτα» της Λούλας Αναγνωστάκη, σκηνοθεσία του Νίκου Χαλαλάμπου, και εμπλουτισμένο με καινούργιους ηθοποιούς (Εκτός δηλαδή από τον Ανδρέα Τσαυρή, τη Πόπη Αβραάμ και το Χρίστο Ζένο που στελέχωσαν πέραι το θέατρο συμμετείχαν ο Χάρης Πιαός, η Μαρία Μίχα, η Γεωργία Θεοδωρακοπούλου, η Ανδριανή Μαλένη και ο Δημήτρης Ξύστρας). Είχαμε δηλαδή μπροστά μας ένα θέατρο ολοκληρωμένο από όλες τις πλευρές που απέτυχε την καταδεχτική μετά του θεατή (λόγω «αντικειμενικών συνθηκών»). Η νέα αυτή δουλειά του Σατιρικού αποτελεί ασφαλή ένα άλμα για το ίδιο αλλά και για το ελεύθερο θέατρο γενικά, βάζοντας το ταυτόχρονα μπροστά στις ευθύνες του για συνεπέστερη και πιο φιλόδοξη δουλειά.

Η σκηνοθεσία του Νίκου Χαλαλάμπου ήταν λιτή και στέγη. Οι χαρακτήρες σαφείς (κόπως υπερβολικά θάλαγα) και οι ηθοποιοί υποταγμένοι σε ένα οικιακό σύνολο. Το ότι η Πόπη Αβραάμ και ο Ανδρέας Τσαυρής μπόρεσαν να ξεφύγουν από τον «πρωταγωνιστικό» της περηνής χρονιάς και κάποια τυποποίηση, δείχνει τις ικανότητες τους όπως κι αυτές του σκηνοθέτη, αλλά φυσικά και τις φρενές του να παίζει μέσα σ' ένα ικανό σύνολο. Ωστόσο το έργο παρα-ήταν φαναχτό. Θα μπορούσε η απόγνωση και η βαθειά έλλειψη επικοινωνίας της αθηναϊκής ζούγκλας να μεταφερθούν με λιγότερη δοκιμασία των ακουστικών μας τυμπάνων. Έχω την εντύπωση ότι ο σκηνοθέτης απέφυγε το ρίσκο και προτίμησε την βέβαιη επιτυχία, χωρίς να επιδιώκει καινοτομίες. (Με την ευκαιρία αναφέρω ότι ο Ορέστης του στην Ιφιγένεια εν Ταύροις μ' ενθουσίασε).

Τα σκηνικά και κοστούμια του Κώστα Καυκαριδής σεμνά και λειτουργικά. Ίδιως τα κοστούμια υπηρέτησαν τέλεια την ομαδική εικόνα που θέλησε ο σκηνοθέτης να δώσει ανάμεσα στους τόσο διαφορετικούς και τόσο αδιέξοδα όμοιους χαρακτήρες του. Κάθε εξεζήτηση έλειπε.

Η «καρέτα» που κατά ένα κείμενο του Κώστα Γεωργουσόπουλου («Νέα Αθηνών» 29/12/82) είναι «το εντελέστερο θεατρικό κείμενο της τελευταίας εικοσιπενταετίας» είναι ένα εξαιρετικά απαισιόδοξο κοίταγμα πάνω στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Ο μόνος που «καταλαμβάνει» ο Παύλος, η εξείρεση, δεν μπορεί να κάνει τίποτε άλλο από αυτό! Να «καταλαμβάνει», και στο απόγειο να προβαίνει στην ύστατη πράξη προσωπικής άρνησης, την αυτοκτονία. Η απαισιόδοξη σκοπιά από την οποία η Λούλα Αναγνωστάκη παρατηρεί την κοινωνία και που πρόσφατα επιβεβαιώνει δυστυχώς η ηρωική έξοδος, του μέχρι τη στιγμή εκείνη, άγνωστου αναρχικού Πρέκα, πάνω σ' ένα μπαλκόνι, μ' ένα μονόσφιτρο περιστρεφόμενο, αφιρείται κατά την γνώμη μου αυθαίρετα τα στοιχεία της ελπίδας, που είναι επίσης στοιχεία προς παρατήρηση υπερκτά.

Τώρα, το γεγονός ότι το «Σατιρικό» επέλεξε αυτό το απαισιόδοξο έργο, είναι ελπιδοφόρο γεγονός. Γιατί η απλοϊκή αισιοδοξία της παραδοσιακής αριστεράς για μια άλλη κοινωνία (σαν συνέπεια του ιστορικού ντετερμινισμού) είναι μια άλλη αδιέξοδη στέγη.

αντιγόνη του Μίρεχτ
από το νέο θέατρο

Ενδιαφέρουσα έναρξη για το τέλος του Νιόβη (21η) προετοιμάζει το Νέο Θέατρο. Πρόκειται για την Αντιγόνη του Μίρεχτ. Θα είναι η πρώτη θεατρική σκηνοθεσία του Γιάννη Ιωάννου (του σκηνοθέτη των «εγκατακλιμένων αερίων»). Την προσμένουμε με αγωνία και με τις ανάλογες απαιτήσεις που απορρέουν από την ταμεία του, αν και το άλμα από τον κινηματογράφο στο θέατρο δεν είναι καθόλου αυτονόητο. Αιτί' ότι πάντα αντιλήφθηκαμε θα πρόκειται τουλάχιστον, για θεαματική δουλειά. Τον Κρέοντα θα υποδύεται ο Φώτος Φωτιάδης που μάλιστα θα βρατάξει τον άξονα του έργου διότι κατά τον σκηνοθέτη: «επαρόλο που το έργο ονομάζεται Αντιγόνη, είναι ένα έργο πάνω στο Κρέοντα δηλαδή την εξουσία που προσπάθησε να υπερβεί τα σύνορα του φυσικού, να θεσπίσει νόμους που έρχονται σε αντίθεση με τη μνήμη των καταπιεσμένων. Αυτή τη μνήμη και εμμένονσα μνήμη που δεν εγκαταλείπει την πόλη για τη δική της, παρά την πλαστογράφηση που μόσια αλλά επίμονα επιχειρούν οι εξουσίες». Ο Κυριάκος Ευθυμίου, ξαναεμφανίζεται επιτέλους επί σκηνής στο ρόλο του Τειρεσία. Τους υπόλοιπους ρόλους θα μοιραστούν η Γιόρια Λαμπροπούλου, ο Μιχάλης Έλληνας, η Νανά Γεωργίου, ο Γιώργος Τσιάκας, ο Χριστόφορος Τσαγγαρίδης και ο Παναγιώτης Παπακωνσταντίνου. Τα σκηνικά και τα κοστούμια θα κάνει ο Ανδρέας Χαλαλάμπου. Η μουσική θάναλ ζωντανή, από το Ρικάρδο Λόπεζ και θα τραγουδά η Κλέλια Πετρίδου.

Το έργο όπως μας λέει ο σκηνοθέτης, δεν είναι αποσπράτση μιας αρχαίας τραγωδίας. (Κατά τον Μίρεχτ άλλωστε). Η Αντιγόνη δεν είναι ηρωίδα. Είναι ένας απλός άνθρωπος που κινητοποιείται μόνο όταν η τραγωδία μπαίνει στο σπίτι της.

Το ζητούμενο: η υπευθυνότητα του ατόμου μπροστά στην εξουσία. Μια εξουσία που το παράλογό της, αποκαλύπτεται πλήρως στην τυρρανική της διάσταση οπότε αφήνει άθραυτους τους νεκρούς (Πολυνείκη), ενώ θάβει τους ζωντανούς (Αντιγόνη).

Ένα έργο-τραγωδία στη μοναξιά του ανθρώπου που αντιμάχεται τις εξουσίες.

ανδρέας χριστοδουλιδής

Εμφάνιστο στα Κερκίρα Ουαλλίας το 1981. Άρχισε την δουλειά του στο θέατρο, στο κερκίρα Σοφοκλής ΣΤΑΘΕΑΤΕΡ» όπου και παραμένει 3 χρόνια καλύπτοντας πολλές πτυχές του θεάτρου. Ακολούθησε πήγε στο Λονδίνο όπου και παρακολούθησε σκηνοθεσία στο «ACADEMY OF LIVE AND RECORDING ARTS». Μετά το τέλος των σπουδών του στο Λονδίνο έγινε δεκτός στο «UNIVERSITY COLLEGE CARDIFF» στην Ουαλλία για μεταπτυχιακές σπουδές στο θέατρο και ο έδρα στην σκηνοθεσία.

Στην Ουαλλία σε συνεργασία με το «SHEPHERD THEATRE» έλαβε μέρος σε εργαστήρια με τους πιο γνωστούς Άγγλικους θεατρικούς ελευθερού θεατρού «FRINJE THEATRE», πειραματιστικό γενικά με το θέατρο και σκηνοθεσία.

Συνεργάστηκε επίσης με την Εθνική Όπερα Ουαλλίας, σε δύο παραγωγές, το «GREEK PASSION» (σ' Χριστός θανάσιμα θυσιάζονται) του Κοζαντζάκη και το

«THE JOURNEY». Σκηνοθέτησε μεταξύ άλλων τα έργα: «THE QUESTIONING OF NICK», του ΛΟΡΝΤ, «THE INSECT PLAY», «CAPEBROTHERS», «MUSIC CHAMBER», «A COPT», «MUTATE MUTANTIS», «CAMPTON», «THE BEAR», τα έργα «THE TWO EXECUTIONERS», «HARABAL», «THE PASSION OF DRACULA», «RICHMOND» και διακεκλήτου μέρους της διηγήσεως του «Οσκαρ Ουάιλντ».

Το 1981 επιστράφη στην Κύπρο όπου και ίδρυσε «ΤΟ ΝΕΟ ΘΕΑΤΡΟ» με το οποίο ανέθεσε το «ΝΤΟΥΕΤΟ ΓΙΑ ΕΝΑ» του Τζορτζ Κερνίγκι την «ΣΑΛΩΜΗ» του Οσκαρ Ουάιλντ και την «τραγωδία του Ευαγγελίου» «ΣΑΙΟΕΣ».

Ανέλαβε επίσης «ΠΟΘΟΚΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΥΓΕΙΕΣ» του Ο' Νηλ με την «Ελευθερία εκκώσση Κύπρου».

Τον Μάιο του 1985 έφυγε για το θέατρον Αθηνών όπου σε συνεργασία με τους Δημόκριτο Κερνίγκι και Λευκωπίου που συνεργάστηκαν για ένα χρόνο.

Τέλειο διαδούλωμα (Τραγική γέννηση) της Ρ. Ιφιγένεια.

θέατρο «ενα»

Και μια νέα λοιπόν θεατρική ομάδα φέτος στη Λευκωσία με δικό της μόνιμο χώρο. Θα στεγάσεται σε μια ανακαινισμένη παλιά αποθήκη αφαιρώντας από το Bastione και δίπλα στο τη νέα μικροέστ του Χρίστου Φιλίππου. Είναι ένας σημαντικός και ζωτός χώρος, των 100 περίπου θέσεων που προοιόδοθεί για μια έμεση σχέση του θεατή με τον ηθοποιό. Επιπλέον αυτό το μέγεθος είναι πιστεύω σε αρμονική σχέση με το μέγεθος του κυπριακού καινού και απελλάσσει τον ηθοποιό από το πρόβλημα των κανών καθισμάτων που ταχτικά είναι πιο πολλά από τα γεμάτα.

Η κύρια σκηνή της νέας θεατρικής ομάδας αρχίζει παραστάσεις στις 8 του Νιόβη με τον «Γυάλινο Κόσμο» του Τενεσσά Ουίλλιαμς. Θα συμμετέχουν οι ηθοποιοί: Ιωάννα Σιαφκάλη, ο Ανδρέας Βασιλείου, η Έλενα Παπαδοπούλου και ο Θουκιδίδης Μηχανικός. Κατά τον Ανδρέα Χριστοδουλιδή το έργο αυτό είναι μια αναπόληση που σαν τέτοια φωτίζεται θαμπά. Ο μη ρεαλιστής χαρακτήρας του έργου επιτρέπει να μεγιστοποιήσει τη σημασία κάποιων στιγμών του και να ελαχιστοποιήσει την σημασία άλλων. «Ολόκληρο το έργο είναι ένα θεατρικό ποίημα που θυμίζει παλιόκαριπική φωτογραφία» προσθέτει η Λία Καλλιδου της καλλιτεχνικής επιτροπής.

Το θέατρο «Ένα» διαθέτει και παιδική σκηνή στην οποία συμμετέχουν και η Χάϊδα Μιχαήλ και ο Σοφοκλής Κομοδρόμος. Θ' αρχίζει με τον «Εγγλωστή Γιγαντα» του Όσκαρ Ουάιλντ. Προς στιγμήν το γεγονός ότι τα σκηνικά του έργου ετοιμάσαν τα παιδιά του παιδικού εργαστηρίου «Έλιος» (για το οποίο μιλήσαμε στο προηγούμενο μας τεύχος). Η προεμιά του «Εγγλωστή Γιγαντα» γίνεται στις 15 του Νιόβη.

Ο Ανδρέας Χριστοδουλιδής σκηνοθέτησε αρκετά έργα. Αρκετοί θα θυμάστε τις επιτυχίες του «Σαλώμη» του Όσκαρ Ουάιλντ και «Ποθοί κάτω από τις λεύκες» του Ο' Νηλ. Σε παρένθεση αναφέρω ότι εισήγησε του Α. Χριστοδουλιδή να σκηνοθετήσει την «Σαλώμη» στο ΡΙΚ απορρίφθηκε με την δικαιολογία ότι το έργο είναι «too sexy».

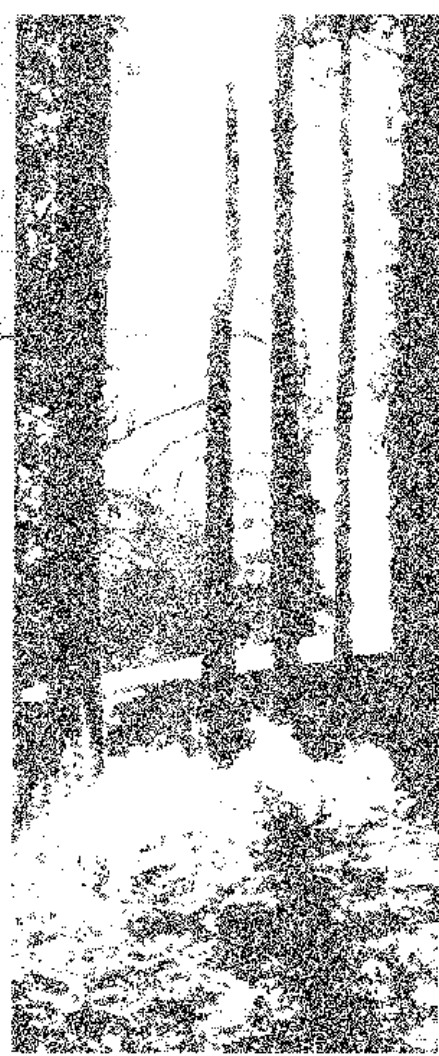
Το προσωρινό διοικητικό συμβούλιο του «Ένα» αποτελείται από τους Ανδρέα Χριστοδουλιδή, Νικόλα Λοΐζου, Πίτσα Αντωνιάδου, Στέφανο Αθηναίτη, Σταύρο Αντωνόπουλο, Βάσο Φτωχόπουλο, Λία Καλλιδου, Τάκη Γιαυλιδή και Φοίβο Στεφάνου.

Συνεργάζεται με το «Ένα» σαν διευθυντής σκηνής η Λένα Σπανού και ο φωτογράφος Στάυρος Τσαγγαρίδης.

Στο ερώτημα: «Ποιος είναι ο σκοπός της τέχνης;» δόθηκαν πολλές φορές και η απάντηση: «κάνοντας».

Πριν, λοιπόν, κατανοητούμε με το θέμα, όπως το αποδελαιώνει ο τίτλος αυτής της μελέτης θα πρέπει να θέσουμε το ερώτημα: «Έχει η τέχνη κάποιο σκοπό ή, μήπως, η ύπαρξή της είναι ανεξάρτητη απ' αυτό και πάνω απ' αυτό; Μήπως η τέχνη μπορεί να εξηγηθεί ή να μην εξηγηθεί κάποιο σκοπό γιατί τούτο είναι πέρα από την ουσία της; Μήπως ο φανταστικός σκοπός της τέχνης είναι η ομορφιά που προσπαθεί να την φτιάξει, να την αγιάξει, να την αποδώσει να ταυτιστεί μαζί της και να δοξάσει τον εαυτό της;

Αν δεχτούμε την άποψη αυτή θα πρέπει να ρωτήσουμε μερικό πράγματα για να ξεκαθαρίσουμε το θέμα καλύτερα: Ας πάρουμε πρώτα το θέμα της «ομορφιάς». Μήπως η ομορφιά αυτή δημιουργείται, πλάθεται από την αρχή από την τέχνη, που είναι ένα είδος θεοποιού δύναμης; Σε τέτοια περίπτωση και το μοντέλλο που δημιουργεί η τέχνη θα πρέπει να διατηρεί πλήρη ανεξαρτησία και αυτοτέλεια απέναντι στην ιστορική και κοινωνική πρακτική, να μη διαλέγε-

ται μαζί της και να μην υπόκειται σε καμιά εκτίμηση που να ξεκινά απ' αυτή, οπότε δεν θα δεχόμαστε ακόμα και το κριτήριο του χρόνου ως αντικειμενικό κριτήριο για την αξία της τέχνης. Θα έχουμε, δηλαδή μια τέχνη — ένα είδος, κοινωνικού αφρό που θα επιπλέει πάνω από την κοινωνική βίωση χωρίς να έχει καμιά σχέση και καμιά ενεργητική επικοινωνία μαζί της.

Μπορεί, όμως, να πούμε ότι η τέχνη δεν δημιουργεί αλλά φτάνει και μορφοποιεί την ομορφιά. Η ομορφιά δηλαδή, υπάρχει κάπου, αντικειμενικά, και η τέχνη την φτάνει και της δίνει έκφραση και υπόσταση με τα δικά της εκφραστικά μέσα. Αλλά που υπάρχει αυτή η ομορφιά; Στη θεοκρατική ιδέα του κόσμου, την Γλυπτική ή την Ξυλουργική ου θέλετε; Η μήπως, στην πραγματικότητα του φυσικού και ιστορικο-κοινωνικού κόσμου; Αν δεχτούμε τη πρώτη άποψη τότε υποδεχόμαστε την τέχνη κοντά στη θρησκεία και είμαστε και συνεπείς με τη θέση ότι η τέχνη εξηγηθεί την ομορφιά. Θεοποιούμε, βέβαια, την έννοια της Ομορφιάς, που την μετατρέπουμε σε μια μεταφυσική κατηγορία. Αυτό όμως είναι κάτι που πρέπει να το δεχτεί ως δεδομένο ο σκοπός αυτής της ύποψης.

Αν όμως δεχτούμε τη θέση ότι η ομορφιά βρίσκεται στην πραγματικότητα του φυσικού και ιστορικού κόσμου, τότε θα δούμε ότι η ομορφιά αυτή δεν είναι στατική, ότι μεταβάλλεται και διαμορφώνεται μέσα στη ρευστότητα των ιστορικο-κοινωνικών καταστάσεων και ότι είναι διαφορετικές οι αντιλήψεις γι' αυτή σε διαφορετικές εποχές και σε διαφορετικές κοινωνίες. Και μιλούμε, αφελώς για τις κοινωνικές και τις ανθρώπινες αντιλήψεις περί ομορφιάς.

Στην περίπτωση, όμως, αυτή περιορίζουμε πολύ την τέχνη, την τοποθετούμε σ' ένα καθαρά δευτερεύοντα και εξαρτούμενο ρόλο, αν δεχτούμε ότι ο σκοπός της είναι μόνο η έκφραση αυτής της ομορφιάς. Και επειδή μιλούμε για αντιλήψεις περί ομορφιάς της στερούμε το δικαίωμα της συμμετοχής στη διαμόρφωση αυτών των αντιλήψεων και της ενεργητικής επίδρασης του δικού της αποτελέσματος πάνω σ' αυτές.

Το δρόμο πέρα από τις αδιέξοδες αυτές θέσεις μας τον δείχνει, πιστεύω, η ιστορία της τέχνης. Κι αν δεχόμαστε την άποψη ότι κάθε πράγμα υπάρχει γιατί έχει την ιστορία του, η ιστορία αυτή μας βοηθά να κατανοήσουμε καλύτερα το αντικείμενό μας.

Το συμπέρασμα που βγαίνει από τη

μελέτη της ιστορίας της τέχνης είναι ότι αυτή είναι προϊόν της κοινωνικής πρακτικής και δραστηριότητας του ανθρώπου. Η δημιουργία της είναι αποτέλεσμα μιας βαθιάς αναγκαιότητας για έκφραση, έκφραση ενεργητική και όχι παθητική — να εξορκίσει το κακό, να εξαρμεύσει τις άγνωστες και εχθρικές δυνάμεις, να εμψυχώσει ο ίδιος στον αγώνα του. Είναι ακόμα μέρος της ασταρτήτης, προσπάθειας του να δώσει το ωραίο, την αλήθεια, τη γνώση.

Όταν ο άνθρωπος απασχολείται ή όταν ημετείται κάτι χρησιμοποιώντας κάποια υλικά μέσα: ήχος που βγάζει με το στόμα, ή γυμνάσιμα δυο αντικείμενα, κινήσεις, που κάνει με τα χέρια και το στόμα, σχέδια, που κάνει με την πέτρα ή το κάρβουνο, λέξεις που σιωπάει κλπ. μπαίνει σε μια διαφορετική διαδικασία γνωριμίας με το αντικείμενό του που του αποκαλύπτει μια ιδιαίτερη άποψη του, του αποκαλύπτει μια διαφορετική ουσία από αυτή που βλέπει συνήθως και μια άλλη ομορφιά.

Την ουσία αυτή και την ομορφιά την αποτυπώνει στη γλώσσα ή τον κώδικα που του ορίζει: το υλικό που χρησιμοποιεί, ήχοι, χρώμα, κίνηση, λόγος κλπ. Έτσι κωδικοποιούνται και αυτονομούνται τα μέσα αναπαράστασης, τα σύμβολα, η γλώσσα κλπ. Δημιουργείται το καλλιτεχνικό μοντέλλο μέσα από το οποίο ερμηνεύεται και φωτίζεται ο κόσμος. Το μοντέλλο αυτό έχει αξία ως μέρος αυτής της διαδικασίας και όχι έξω ή πάνω απ' αυτή. Κάθε απόπειρα αυτονομησης αυτού του μοντέλλου και αποδόμησής του από τον κοινωνικό στόχο σημαίνει το θάνατο του ίδιου του μοντέλλου, της ίδιας της τέχνης.

Αν η τέχνη επιμένει στην αυτονομία και ανεξαρτησία του δικού της μοντέλλου από την ιστορική και κοινωνική πρακτική, τότε θα περιπέσει σε μια κατάσταση φετιχισμού, θα εξηγει την ύπαρξή της και τη λειτουργία της μόνο από τον εαυτό της. Έτσι θα απομονωθεί από τη ζωή κηρυγώντας μια κενή και ψυχρή ομορφιά, αδιάφορη για την ανθρώπινη μοίρα και ιστορία. Στην περίπτωση, όμως, αυτή θα πάρει η ίδια η τέχνη σκληρή εκτίμηση από τον εαυτό της.

Εγώ θέλω να σταθώ σε δυο παραδείγματα, σε δυο λογοτεχνικά έργα, που το ένα έχει ως θέμα του το πρόβλημα που τέθηκε πιο πάνω στη μουσική και το άλλο στη ζωγραφική. Και στις δυο περιπτώσεις η τέχνη οδηγείται στο θάνατο από την αδιαφορία της για τη ζωή, για την κοινωνία και τον άνθρωπο.

Το πρώτο παράδειγμα είναι από το μυθιστόρημα του Τόμας Μάνν «Δόκτωρ Φάουστους». Το έργο αυτό είναι πολύ πικρό σε φιλοσοφικά νοήματα και είναι γραμμένο σε πολλά επίπεδα. Για να αναλυθεί χρειάζεται χρόνος πολύ και χώρο. Θα πρέπει να γίνουν εκτεταμένες αναφορές στον «Φάουστ» του Γκαίτε, στις φιλοσοφικές θεωρίες του Νίτσε και του Σοπενχάουερ, στον ανερχόμενο στη δεκαετία του 1930 Γερμανικό φασισμό και πολλά άλλα.

Αυτό δεν μπορεί να γίνει εδώ. Σταματώ μόνο στον κεντρικό ήρωα του έργου, τον μουσικό Αντρίαν Λαβερκιού. Ο Αντρίαν Λαβερκιού είναι ένας εξαιρετικά προικτισμένος συνθέτης, η τέχνη του είναι ζωντανή και ανθρώπινη, γεμάτη ζεστασιά... Σε κάποιο στάδιο, όμως, και μέσα από μια σειρά πολύπλοκων διεργασιών, ο Λαβερκιού όπως και ο Φάουστ, πουλάει τη ψυχή του στο διάβολο, όχι για να κερδίσει τη σοφία του κόσμου αλλά την κατοχύρωση, τη σιγουριά και τη φήμη. Ο δικός του διάβολος του υποσχεται αιώνια δόξα, του υπόσχεται να τον κάνει μεγάλο και διάσημο για πάντα.

Αυτό, όμως, σημαίνει την εγκατάλειψη των κοινωνικών του θέσεων, την αποξένωση από την ανθρώπινη αγνότητα και τη ζεστασιά, την εγκατάλειψη του αγέννη και την προδοσία του ίδιου του ανθρώπου. Ο καλλιτέχνης πουλιέται, συμβολικά, στο φαρμακείο. Κερδίζει μια ψυχρή και κενή τελειότητα, χάνει όμως την τέχνη εκείνη που τον εκφράζει, που τον γεμίζει, με την οποία ανασίζετου...

Η πτώση του Λαβερκιού είναι σκληρή. Η εκτίμηση της τέχνης, που έχει περάσει μέσα του, είναι αμείλικτη. Το τέλος του είναι τραγικό. Η ίδια η παγωμένη κενότητα του τον κυνηγά, τον κάνει ερείπιο και τον ρίχνει, τέλος, στην τρέλλα.

Η τέχνη υπήρχε μόνο όταν ήταν φάρμακός του πάλλο της ζωής, όταν ζούσε για τους ανθρώπους και όταν δημιουργούσε γι' αυτούς.

Το δεύτερο παράδειγμα στο οποίο θέλω να αναφερθώ είναι από το μυθιστόρημα του σύγχρονου Άγγλου συγγραφέα Τζον Φάουλς «Ο πύργος από ελεφαντόδοντο».

Στο μυθιστόρημα αυτό ο Φάουλς φέρνει σε σύγκρουση δυο διαφορετικούς εικαστικούς κόσμους, δυο διαφορετικές αντιλήψεις για την τέχνη, σε τελευταία ανάλυση, δυο διαφορετικές στάσεις ζωής. Ο «επιπορευμένος», με τα μέτρα του αστικού κόσμου, ζωγράφος και κριτικός της τέχνης Ντέιβιτ Γουόλλερς, χαρακτηριστικός εκπρόσωπος της αφηρημέ-

νης τέχνης, παίρνει παραγγελία να γράψει την εισαγωγή σ' ένα άλμπουμ με έργα του γηρατού ζωγράφου Χένρυ Μπρέϊτσλου, εκπροσώπου μιας άλλης τέχνης.

Η αφήγησή αυτή φέρνει σε επαφή και στη συνέχεια σε σύγκρουση τους δυο καλλιτέχνες. Ο νέος έρχεται από ένα «καθωπευμένο» αριστοκρατικό κόσμο που θεοποιεί μια τέχνη ψυχρή κι αδιάφορη για τη ζωή. Ο άλλος έρχεται από το εφιαρκτικό κίνημα των χρόνων του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, όπου υπηρέτησε σαν νοσοκόμος, έρχεται από το δημοκρατικό μέτωπο του εμφύλιου πολέμου της Ισπανίας, είναι ο δημιουργός μιας σειράς σχεδίων, στο στυλ των «καπριτσιάνων» του Γκόγια, με θέμα την τραγωδία του πολέμου στα χρόνια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου.

Η σύγκρουση αυτή, που πραγματοποιείται μέσα από διάφορες καταστάσεις, θα δείξει, ακόμα και στον Ντέιβιτ, πόσο κενός είναι ο κόσμος που αντιπροσωπεύει και πόσο ψυχρός και στεγνός σε σχέση με τον πλούσιο σε ανθρώπινες σχέσεις και συναισθήματα κόσμο του Μπρέϊτσλου. Θα του δείξει πόσο ιακή και θυγρή είναι η τέχνη του σε σχέση με τη γαμάτη ζωή τέχνης του Μπρέϊτσλου. Θα του δείξει ακόμα πόσο εγωιστική είναι η δική του στάση ζωής σε σχέση μ' εκείνη του παράξενου γέροντα ζωγράφου.

«Θρίαμβος του ευνούχου» θα αποκαλέσει ο Μπρέϊτσλου την τέχνη που εκπροσωπεί ο Ντέιβιτ Γουίλλιαμς.

Αυτό, λοιπόν, θα είναι, αν μπορεί να υπάρξει, μια τέχνη χωρίς το περιεχόμενο της (εστιασμένης ανθρώπινης καρδιάς, της ανθρώπινης ψυχής και της ανθρώπινης αγωνίας. Θα είναι η εκδικητική ψυχρότητα της τέχνης του Αντριάν Λαβερκιόν στον «Δόκτορ Φάουστους» του Τόμας Μάνν, «Ο θρίαμβος του ευνούχου» στην περίπτωση της τέχνης του Ντέιβιτ Γουίλλιαμς στον «Ήρως από ελεφαντόδοντο» του Τζον Φάουλς.

Το θέμα αυτό, όπως τέθηκε και αναλύθηκε πιο πάνω, δίνει και μια απάντηση στο ερώτημα: Υπάρχει τέχνη μη ουμρανιστική; Η απάντηση δίνεται έμμεσα, γι αυτό και δεν προκαταλαμβάνει το ερώτημα που ακολουθεί, φυσιολογικά, το πιο πάνω: Τι θα πούμε για έργα που καλλιτεργούν τη μισαλλοδοξία, το μίσος, την ανωτερότητα του ενός λαού απέναντι στον άλλο; Ποιο είναι το κριτήριο γι' αυτά; Υπάρχει κάποια αντικειμενική αλήθεια, η αντιπαραβολή τους με την οποία θα τα τοποθετήσει στη σωστή τους θέση;

Πιστεύω πως μια τέτοια αλήθεια βρι-

σκεται μέσα στη σωστή παρατήρηση και ερμηνεία της ιστορικοκοινωνικής εξέλιξης, στην σωστή εκτίμηση της ύπαρξης και της πορείας του ανθρώπου πάνω στη γη, του αγώνα του για την γνώση, για την αλήθεια, την ομορφιά. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο η αληθινή τέχνη θα εκφράσει, σίγουρα αυτό τον αγώνα του ανθρώπου. Ο αληθινός καλλιτέχνης, στην μεγάλη και απόλυτη συγκινησιακή επαφή του με τη δημιουργική εμπνευσση, κινείται από τη δύναμη της ζωής, από τη δίψα για ζωή, γιατί μόνο αυτή είναι ικανή να ωθήσει στη δημιουργία. Η απουσία της μόνο προς το θάνατο οδηγεί.

Το αποτέλεσμα της καλλιτεχνικής δημιουργίας θα δοκιμασθεί στη λύδια λίθο του χρόνου. Αυτή είναι μια γενική παραδεκτή θέση. Τι σημαίνει όμως αυτό; Βασικά όσα θα κριθούν με τον ιστορικό και κοινωνικό καλυμμένο και γνωρισμένο χρόνο οι αλήθειες εκείνες που το έργο στάθηκε ικανό να κλείσει μέσα του, αν προέβλεπε, από την άποψη αυτή, τον δρόμο εκείνο που θα αποδεικνυόταν αντικειμενικά σωστός, αν συνέλαβε κι έκλεισε μέσα του τα σπέρματα εκείνα που θα μεγάλωναν αργότερα και θα έδιναν καρπούς, αν έκλεισε μέσα του, κατά τρόπο δυναμικό, τις αιώνιες αλήθειες της ζωής.

Μπορεί, όμως, να μου πείτε ότι απλοποιεί τα πράγματα και ότι με τον τρόπο αυτό δεν εξηγούνται πολλά μεγάλα έργα της τέχνης, απαισιόδοξα και πολλές φορές μηδενιστικά; Εκείνο που θα πρέπει να θυμίσω εγώ είναι ότι η ανθρωπότητα, στην ιστορικο-κοινωνική της εξέλιξη, περνά διάφορα στάδια, γνωρίζει περιόδους προόδου και περιόδους στασιμότητας, σαν κοινωνικό ον, καταδιώκεται από έτοιμες περιόδους, που τον τρομάζουν πολλές φορές και τον σπληνίζουν. Η απόδοσή τους από τον δημιουργό, ακόμα κι όταν δεν μπορεί να βγει έξω από αυτές, κι όταν δεν μπορεί να δει πέρα από αυτές το φως της ζωής και τον τροχό της προόδου, έχει το χαρακτήρα μιας καταγγελίας, μιας καταδίκης αυτού που παρουσιάζει, έστω ασυνείδητα, ενώ το όνειρο της ζωής απαιτεί τον αθέατο πόλο προσανατολισμού.

Ο σκοπός που τα ανέφερα όλα αυτά είναι για να τονίσω το πόσο βαθιά και οργανικά είναι συνδεδεμένη η τέχνη και η καλλιτεχνική δραστηριότητα του ανθρώπου με τις βαθύτερες έννοιες του ανθρώπου. Η συνειδητοποίηση αυτού του πράγματος θα μας βοηθήσει να διαβάσουμε σωστά τα μηνύματα της τέχνης, αλλά κυρίως να ενεργοποιήσουμε συ-

νειδητά και πρακτικά τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της τέχνης. Η τέχνη, ακόμα κι όταν απολογείται, είναι μια θέση υπέρ της ζωής.

Αυτή είναι μια άποψη του θέματος και ταγμένη περισσότερο από την πλευρά της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Υπάρχει, όμως, και η άλλη πλευρά, εκείνη της λειτουργικότητας της τέχνης και στο επίπεδο αυτό τα πράγματα είναι απλά και ξεκάθαρα. Η τέχνη φέρνει σε επικοινωνία τους ανθρώπους και τους λαούς. Η λέξη επικοινωνία, όμως, δεν είναι αρκετή. Ούτε και η λέξη επαφή. Επικοινωνία και επαφή μπορεί να γίνει σε διάφορα επίπεδα, κάποτε τυπική και επιφανειακή, είτε για λόγους εξωτερικούς και συμφρονολογικούς. Η επικοινωνία, όμως και η επαφή που πραγματοποιείται μέσα από την τέχνη έχει τη δική της, μοναδική ποιότητα. Είναι, πρώτα απ' όλα, εντελώς αυτιστελής και πέρα από κάθε απολογισμό. Έχει, επομένως, το μεγαλύτερο βαθμό ειλικρίνειας και καλής πρόθεσης. Και απ' εδώ προέρχεται η ουσιαστική συμβολή της στην αλληλοκατανόηση μεταξύ των ανθρώπων και των λαών. Γιατί, όπως το είπαμε και πιο πάνω, η τέχνη είναι φορέας των ιδεών, των σκέψεων και των οραματισμών της κοινωνίας ευρύτερα και βρίσκεται σε διαρκή διάλογο και είναι υπόλογη απέναντι στην αλήθεια του ιστορικο-κοινωνικού γίγνεσθαι.

Και μια τελευταία άποψη, στην οποία ήθελα να αναφερθώ, είναι η γνωσιολογική πλευρά της τέχνης και το ανθρωπιστικό της περιεχόμενο.

Η τέχνη, με το δικό της τρόπο γνωρίζει και ερμηνεύει τον κόσμο. Μεταφέροντας στο δικό της κώδικα τα πράγματα, τις ιδέες, τα συναισθήματα, τα γνω-

ρίζει από μια μοναδική σκοπιά, τα αγγίζει, τα συνδέει μεταξύ τους και βρίσκει τους ποσοτικούς δεσμούς τους, το δικό τους βάρος και το νόημα. Η τέχνη προσλαμβάνει τον κόσμο σαν οντότητα και μας δίνει μια συνθετική και λειτουργική εικόνα του κόσμου. Όλα αυτά πραγματοποιούνται μέσα από τις προσλήψεις των ανθρώπων αισθητηρίων κι έχουν επίκεντρο τον άνθρωπο: ο άνθρωπος και η θέση του στον κόσμο, στο σύμπαν, στην κοινωνία, ο ρόλος τους στην πορεία τους και η σχέση του μαζί τους.

Μέσα από την τέχνη και τον πολιτισμό ο άνθρωπος συνειδητοποιεί, με τον παιδαγωγικό τρόπο, ότι βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας της ανθρώπινης ιστορίας. Συνειδητοποιεί ότι αυτός που είναι σήμερα είναι το αποτέλεσμα μιας μακράς πολιτιστικής παράδοσης και καλλιέργειας που τον ανεβάζει, που του δίνει αξιοπρέπεια και περηφάνεια απέναντι στην τραγική και θνητή ατομική του μοίρα. Παράλληλα συνειδητοποιεί και το χρέος του απέναντι σ' αυτή την παράδοση του πολιτισμού και της τέχνης.

Η κατανόηση της φύσης αυτής της τέχνης θα πρέπει να μας κάνει να μην την αντιμετωπίζουμε ως ένα φαινόμενο παθητικό αλλά δυναμικό κι ενεργητικό. Από τη φύση της αυτή πηγάζει και το χρέος της να αγωνίζεται, να είναι δραστική κι επίκαιρη, να τοποθετείται πάνω στα προβλήματα του καιρού της, να παίρνει θέση.

Γιώργος Μολέσκης

στοιχεία για τη Λατινοαμερικανική λογοτεχνία

Λουκάς Παναγιώτης

οι βραδυνές ειδήσεις

Δεν είναι λοιπόν τυχαία που ο Γκαρσία Λαμάρκαζ χαρακτηρίσας κάποτε την πραγματικότητα σαν τον μεγαλύτερο Λατινοαμερικανό συγγραφέα.

«Ένας φίλος του — συνεχίζει ο συγγραφέας του «Εκατόν χρόνια μοναξιάς» — πήγε σπίτι του ένα βράδυ μετά τη δουλειά του και βρήκε την γυναίκα του να κάθεται μπροστά στην τηλεόραση να παρακολουθεί ένα βάρβαρο πρόγραμμα. Ένα πλήθος από άνδρες και γυναίκοί-παιδα είχαν σφαγεί απ' τις δυνατόεις Δημοσίας Τάξης στην αυλή της εκκλησίας. Οι πιο πολλοί είχαν ειδήσει πεθάνει, αλλά άλλοι πόλευσαν μέσα σε μια λίμνη αίματος να γλυτώσουν. Αυτούς τους ξεκάναν με απαντωτές πυροβολισμούς οι αστυφύλακες. Έμοιαζε σαν να ήταν μια φτηνή απομίμηση της αξεχάστης ταινίας «Θωρηκτό Ποτέμκιν» του Αϊζενστάϊν, αλλά με πιο πολλή βία και λιγότερο καλλιτεχνική. Ο φίλος μου ρώτησε τη γυναίκα του γιατί παρακολουθεί ένα τόσο τρομακτικό έργο. «Δεν είναι έργο» του είπε εκείνη, είναι οι βραδινές ειδήσεις από το Ελ Σαλβαντόρ».

Στη συγκλονιστική τριλογία του «Σκληροί καιροί» «Κλύκτα αγωνίας» και «Φως στο σκοτάδι» καθώς και στα έργα του «Τιστά η γιδοβοσκός», «Τερέζα Μπατίστα», «Οργισμένη γη», «Οι δρόμοι της πείνας» και στ' άλλα αριστουργήματά του, ο Γιώργος Αράντο μας δίνει τη βραζιλιάνικη και κατ' επέκταση τη λατινοαμερικανική πραγματικότητα τόσο ζωντανά ώστε κοντεύουμε να τη ζήσουμε κι' εμείς...».

«Βήμα με βήμα προχωρούσε σ' αυτή την έρημο ένα αμέτρητο κοπάδι χωρικοί. Άνθρωποι διωγμένοι απ' τα σπίτια τους, απ' τους μεγαλοεμπλεκτάδες και τη ξηρασία, αφανισμένοι, χωρίς δουλειά, τραβούσανε για το Σάο Πάολο, το Ελντιρόνιο της φαντασίας τους. Κατέβαιναν απ' όλες τις επαρχίες γι' αυτό το επικίνδυνο ταξίδι, φερόντας στα πόδια τους ένα ζευγάρι μονάχι σαντάλια. Διασχίζουν την καρδιά της Καστίγια, ανοίγουν πέρασμα μέσ' απ' αγκάθια, γκάνες τα φαρμακαρα φίδα, τη δίαιτα, την πείνα. Τα χέρια τους γδάρνονται, τα πρόσωπα τους ξεσχιζονται και τη ψυχή τους τη ζώνει η απελπισία. Χιλιάδες και χιλιάδες σε μια απέραντη φάλαγγα που δεν έχει τέλος».

Έτσι περιγράφει ο Αράντο στους «δρόμους της πείνας» το ατέλειγο ταξίδι των αμειψήτων Βραζιλιάνων χωρικών, που εγκαταλείπουν κάθε χρόνο την ύπαιθρο, με την ελπίδα ότι θα βρουν καλύτερη τύχη στις μεγάλες πόλεις. Όμως, όσοι από αυτούς καταφέρουν να φθάσουν ως εκεί ανακαλύπτουν πως πήγαν από το κακό στο χειρότερο. Πριν ακόμα φθάσουν στο Σάο Πάολο, συναν-

τούν άλλους που φεύγουν απελπισμένοι από εκεί.

«Και τότε, συνεχίζει ο Αράντο, είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να πει κανείς ποιά γυάλεται την πιο μεγάλη συμφορά, εκείνοι που πάνε ή οι άλλοι που ξαναγαυρίζουν στα χόματα τους. Η πείνα κι' οι αρρώστειες σκορπάνε αμέτρητα πτώματα στο δρόμο που μένουν κερπημένα εκεί, λιπώνοντας το χόμα της ερήμου, για να γεννηθούν πιο αρμυροί οι κουνιάρους, για να ορθώνονται πιο αιχμηρά τ' αγκάθια που θα σκόζουνε τις σάρκες των φυγάδων...».

Πόσο διαφέρει η εικόνα που μας δίνει ο Αράντο από τις ειδήσεις που φθάνουν αδιάκοπα από τον νοτιοαμερικανικό γίγαντα; Παραθέτω στη συνέχεια μιά τέτοια ειδηση, όπως ακριβώς δημοσιεύτηκε στις 21.10.1983 στα «Νέα» των Αθηνών:

«... Σε απέραντες περιοχές της Βραζιλίας, που μασάζονται από την πείνα, οι κάτοικοι και ιδίως τα παιδιά έχουν καταληφθεί από υστερία και πολλοί έχουν κυριλεκτικά τρελαθεί. Η πνευματική παράκρουση είναι συνήθως ένα στάδιο πριν από το θάνατο...».

Στη συνέχεια, η ίδια ειδηση μιλούσε για περιστατικά παιδιών που αδυνατούσαν να φάνε, λόγω της παρατεταμένης αστίας και που πάθαιναν νευρική κρίση όταν κάποιος ξένος τους πρόσφερε τροφή...».

να τους χαρίσω το κρέας;

Παρακολουθώ συστηματικά και για πολλά τώρα χρόνια τη μεγάλη τραγωδία και τους σκληρούς αγώνες της μαρτυρικής Λατινικής Αμερικής. Γνωρίζω γι' αυτό το λόγο αρκετά για τις απίστευτες διαστάσεις της καθυστέρησης και της εξοθλίωσης των λαών της. Πρόβει, όμως να παραδεχτώ πως, όταν διάβαζα τα γεγονότα που περιγράφει ο Χόρχε Ικάζα στο βιβλίο του «Ουαζιπούγκο», δίσταζα να δεχτώ σαν πραγματικότητα το δράμα των Ινδιάνων που υπέτασαν τον αφέντη τους να τους δώσει το σόπιο κρέας ενός μοριασμένου βοδιού για να το φάνε. Περιμένα, λοιπόν, με αγωνία την απάντηση του αφεντικού μέσω του επιστάτη:

«Με τους χαρίσω το κρέας; Με παίρνεις για τρελό; Θα τους βάλεις αμέσως να σκόρπουν ένα λάκκο πολύ βαθύ και να θάψουν εκεί το βόδι. Οι Ινδιάνοι δεν πρέπει ποτέ να φάνε ούτε ένα κομμάτι κρέας. Μιλώ τους δόσεις λίγο θα τους καλαρέσει και τότε την έχουμε άσχημα. Κάθε μέρα θα μου χαλάγαν ένα χέρι απ' το κοπάδι για να το αφέξουν έπιετα. Οι δικαιοκλογίες δεν θα έλειπαν! Θέλω στην Ινδιάνους; Αυτό τους έλειπε! Ούτε μπαράδι. Αυτοί είναι σαν τ' αγάθια συνήθιζαν σε κήν και μετά δεν μπαράδι-

παι να τους κρατήσουν. Θα πρέπει να τους σκοτώσουμε, για να των χαλάσουν όλα τα κοπάδι. Μεταξύ δυο κοπών πρέπει να διαλέξεις τα μικρότερα βόδια να θάψουν το ζωάδο πιο βαθιά γίνεται».

Κανένας συγγραφέας της Ευρώπης της Βαρσίας Αμερικής δεν θα μπορούσε να περιγράψει με τόση παιδικότητα την τραγωδία αυτή...

«Καθώς έσπρυναν, το φάριχο ζωάκι προς το λάκκο, συντηγαντοστάσε σε ταχυδοκτιλευργία για να ξεκλέψουν ένα κομμάτι κρέας και να το κρύψουν κάτω απ' τα ρούχα τους. Το ψοφίμι, με τα άγτερα έξω, τις κόχες των ματιών άδεις, τα ισιανά καταφαγωμένα από τα ρέμφες των πουλιών, άφησε στα χόμα ένα αλλόκι από αιχαμερές ουτίες, ανεκατεμένες με σκουλήκια. Ο Αιτρές ξεκόλλησε ένα κομμάτι κρέας που κρεμόταν από το πόδι και το έβραζε ήδη αστραπιαία κάνω απ' το πόντρο του, όταν το μαγίγιο του επιστάτη ξεσπασε πάνω του».

Ο πόνος έφτασε μέχρι τα κώκαλα.

— Άστο κάτω, διάβλεσε!

Οι δυστυχιόμενοι Ινδιάνοι δεν είχαν άλλη εκλογή. Πήγαν το βόδι κρυφά, έβρασαν το βρωμιόμενο βόδι και πήραν όση αποσύνθεση μπορούσε ο καθένας στο σπίτι για να εσεί η πεινασμένη οικογένεια...

Το «γλέντι», όμως, δεν κράτησε για πολύ... Ο τρομερός πόνος και ο βασανιστικός θάνατος ακολούθησαν μετά την καταβρόχθιση των κρέπων κομματιών...

Λίγες μέρες μετά την ανάγνωση του βιβλίου του Χόρχε Ικάζα, έφθασε στα χέρια μου η εφημερίδα «Τραμπαχαντόρες» της 29/8/1983, στην οποία διάβασα και την πιο κάτω ειδηση:

«Ο παράνομος ενταφιασμός μεγάλης ποσότητας γάλακτος και άλλων τροφίμων που βρίσκονταν στο στάδιο της αποσύνθεσης αποτελεί κίνδυνο μαζικής δηλητηρίασης στο Αίμα. Οι φτωχοί κάτοικοι της περιουβιανής πρωτεύουσας τα ξεθάβουν για να τα φάνε. Πολλοί από αυτούς έπαθαν ήδη δηλητηρίαση και μεταφέρθηκαν στο νοσοκομείο...».

Αστειρεύτη πηγή της Λατινοαμερικανικής λογοτεχνίας ο θάνατος από την πείνα και τις ασθένειες όπως επίσης κι ο θάνατος από κάποιες άλλες αιτίες...

«Πόσοι άραγε θ' αρπάζουν από τα σπίτια τους σπιρίε, για να βρεθούν κατόπι πετιόμενοι στους δρόμους, με μερικά τρώπια στην πλάτη; Πόσοι είναι αυτοί που θα κούν, θα ακρωτηριαστούν, θα εξαφανιστούν».

Τα ερωτήματα αυτά δεν αναφέρονται μόνο σε κάποιο έργο ενός Λατινοαμερικανού συγγραφέα, αλλά διατυπώνονται καθημερινά από χιλιάδες απλούς ανθρώπους. Σήμερα στη Χιλή, τη Αιτή, το Ελ Σαλβαντόρ, την Παραγουάη και σε

άλλες χώρες, χτες στην Αργεντινή, την Ουραγουάη, τη Βολιβία, τη Βραζιλία και αλλού...

Θα μπορούσε ίσως εδώ να αναφερθεί μέσα σε παρένθεση ότι δύο από τις επτά χώρες που καταμήρισαν την απόφαση της τρίτης Πολιτικής Επιτροπής του ΟΗΕ με την οποία καλείτο η Διερευνητική Επιτροπή για τους αγνοούμενους να προχωρήσει χωρίς καθυστέρηση στο έργο της διακρίβωσης της τύχης των Κυπρίων αγνοούμενων, ήταν το Ελ Σαλβαντόρ και η Γουατεμάλα. Η εφημερίδα «Ελ Πάις» (που θεωρείται σαν η πιο έγκυρη και η μεγαλύτερη σε κυκλοφορία στην Ισπανία) έγραψε στις 22.11.1981 και τα ακόλουθα για τη δεύτερη αυτή χώρα της Κεντρικής Αμερικής:

«Για κάθε εκατό παιδιά που γεννούνται στη Γουατεμάλα, μόνο 35 έχουν το προνόμιο να γίνουν 75 χρόνων. Η πείνα και οι ασθένειες σκοτώνουν στα μεταξύ τα άλλα 65. Αλλά, δεν είναι η μείωση η μόνη μάστιγα. Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, κατά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια στη Γουατεμάλα διαπράττεται μια πολιτική βολοφονία κάθε πέντε ώρες. Η κρατική τρομοκρατία δρα με τη μάσκα. Ο Πρόεδρος νίπτει τις χείρας. Οι βολοφονοί δεν έχουν πρόσωπο ή όνομα. Όταν δεν ρίχνουν τα θύματα τους στους κρατήρες των ηφαιστειών ή στα βιβά της θάλασσας, τους παρασιώζουν πληρωμαθωμένους από τα βασανιστήρια, με κατακείμενο το πρόσωπο και με κομμένα τα δάκτυλα τους. Καρφιά κερράνονται σε παρασάλλια στις άκρες των δρόμων. Τα εγγλέσια μετατρέπονται έτσι σε αιμάτωμα θάνατο, όπως κατά την αρχή της Ισραήλ Εξέτασης Τιμωρία, μάθωμα, προειδοποίηση. Εχθρόν δεν υπάρχουν πολιτικά κριτήρια στη Γουατεμάλα. Το να φθόνει κάποιος ζωντανός στους δικαστές είναι προνόμιο ή σιγή τω-μής».

Άνκαι το απόσπασμα αυτό είναι σχετικά μεγάλο, θεωρώ ότι δεν δικαιούμαι να το περικύβω προκασότερα. Γιατί η συνείδησή μου λέει πως αν έκανα κάτι τέτοιο θα διέπραττα κι εγώ έγκλημα σε βάρος της αθάνας και τραγικής μητέρας και σε βάρος του μικρού παιδιού που έχασε τη ζωή του στη διάρκεια των βασανιστηρίων, θα εγκληματούσα σε βάρος εκατοντάδων χιλιάδων τραγικών μητέρων και παιδιών της Λατινικής Αμερικής.

— Δυο ώρες είναι που κλάει. Πιερτιτί να γυρεύετε που είναι... Κλάει: από πείνα και θα πεθάνει από την πείνα αν δεν μου πείτε που είναι ο Στρατηγός!

— Σβήστε προς μια πόρτα, με αμέσως τρεις άντρες την σταμάτησαν, τρία μαύρα ζώα που, χωρίς μεγάλη προσπάθεια, έσπασαν τις φτωχές

δυνάμεις της γυναίκας...

Σ' αυτό το ανώφελο πάλεμα λύθηκαν τα μαλλιά της, η μιλάζα της βγήκε από τη φορέτα της και πέσανε να μασφουριάσουν. Σχεδόν γυμνή, ξυπαρή και απρόνοχη στα γόνατα, κέτασε τον Ανακριτή να την αφήσει να βυζιάσει το μικρό της.

— Όχι θέλετε, αλλά να μου πείτε πρώτα που είναι ο Στρατηγός.

— Μια την Παναγία του Κάρμελ, κύριε, παρακάλεσε θερμά εκείνη, φιλώντας τα παπούτσια του Ανακριτή. Μια την Παρθένα του Κάρμελ, αφήστε με να δώσω βυζί στο μικρό μου αγόρι! Είδεστε, δεν έχει

αύτη να κλάει πιο κουράγια, πεθαίνει σκοπότερα με μετά αν θέλει γαί!

— Δεν περνάει Παρθένας του Κάρμελ! Θα μείνουμε εδώ όσο δεν θα μου λέτε που είναι κρυμμένος ο Στρατηγός κι ο γιος σας θα σκάσει από το κλάμα!

Ήταν μια τραλλή, γονίπια μπροστά στους άντρες που φιλάγανε την πόρτα. Παλαίψε μαζί τους. Έπειτα ξανάρθε να γονατίσει μπρος στον Ανακριτή, να δοκιμάσει να φιλήσει τα παπούτσια του.

— Κύριε για τον γιο μου!

— Ε, λοιπόν για τον γιο σας, που

είναι ο Στρατηγός! Άχρηστο να γονατίζετε και να παίζετε όλη αυτή την κομωδία, γιατί αν δεν απαντήσετε σ' αυτό που σας ρωτά, μην ελπίζετε ποτέ πως θα βυζιάσετε το γιο σας!

Και λένοντας γά ο Ανακριτής σηκώθηκε, γιατί είχε κουραστεί να κλάει. Ο γραμμοτέρας καθάριζε τα δόντια του, με την πένα έσπασε να σημειώσει τη δήλωση που δεν έλεγε να βγει από τη χείλη της δύστηνης εκείνης μένας...

— Θα κλαίει σε θέλατε, μ' αφήστε με πριν να δώσω βυζί στο μικρό μου Κύριε, μην είστε έτσι, κλάει, δεν είναι τίποτα, κλάει, το φτωχό μικρό δεν φταίει σε τίποτα! Τιμωρείστε με όπως θέλετε!

ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ;

Αυτή ακριβώς τη Γουατεμάλα περιγράφει στα έργα του κι ο μεγάλος συγγραφέας της Μιγκέλ Άνχελ Αστούριος. Στο μυθιστόρημά του, «Ο Κύριος Πρόεδρος», που γράφηκε το 1966, ο Αστούριος δίνει με εξαιρετική ακρίβεια τη σκοτεινή και όλημα πραγματικότητα της εποχής του, αλλά και τη σκληρή και φρικαλέα πραγματικότητα του σήμερα...

Παραβέβω στη συνέχεια, με μωφές μόνο παρακαταστάσεις, ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τα βασανιστήρια μιας ενταλώς αθάνας γυναίκας. Μίας ματωμένης μένας που δεν ήξερε απολύτως τίποτα για όσα τη ρωτούσαν...

Ένας από τους ανθρώπους που έγραφε την πόρτα την έβαζε χέμου με μια σφραγίδα, ένας άλλος της έβαζε μια κλωστή που την άφηνε βαλκονομένη χέμου, πάνω στις πλακάς. Τα δάκρυα και η συγκίνηση έβγαζαν γι' αυτήν τους τοίχους και τα πράγματα. Τιποτέ άλλο δεν υπήρχε από τα κλάματα του γιου της...

Μια ώρα...

Δυο ώρες...

Ποτέ λοιπόν δεν θα πήγαινε τρεις! Το μικρό παιδί της έκλαιγε.

Τρεις, δέκα, είκοσι, τριάντα, τέσσερα...

Τέσσερις ώρες. Και το μικρό παιδί της έκλαιγε...

Ποτέ λοιπόν δεν θα πήγαινε πέντε ή έξι! Και το μικρό παιδί της έκλαιγε...

Που είναι ο Στρατηγός;

Με το χέρι γεμάτο σπέρματα σκοπότερα βαθιά, που σε κάθε κίνηση άνοιγαν ακόμα πιότερα, την όλη την θαμπόλην φλόγαμένη, πουτροφιλομένη, τα νύχια ματωμένα, με φίλνες ανάμεσα στις φράλογγες, η φωνή της φώναζε σαν κλάει, σβήστε από τον πόνο, σβήστε πάνω στην πέτρα του σφύρα. Όταν απεργούσε, εκπιέονταν για το γιο της, πιότερα, μαρό για τον δικό της πόνο και μαρτυρία, την έβρανε.

Που είναι ο Στρατηγός;

Δεν άκουγε τη φωνή του Ανακριτή. Τα κλάματα του μασού έλα και πιο αδύνατα γέμιζαν τ' αυτιά της. Της πέσανε προσέτορα, την υπήρτησαν χέμου αναίσθητη. Από το χέλις της έπεσε ένα γλοβόλο σάβλο κι από τα στήθια της συλλογμένα από ραγώδες αδιόρατες, κυλούσαν το γάλα, πιο άπιο κι από τον απβούτι. Κατά διαστήματα, από τα φλογώδη τα μάτια της έβγαζαν δάκρυα κίτρινα.

Ανότερα, φανότανα κλάει το φως της αινής, την μεταφέρνει στο μπουζούκι της. Και κλάει, έλπιετο πονά στον απομυθισμένο για της, παγωμένο, χωρίς ζωή, σαν σούδα στο κενάρι. Μιόθωντας στον μηνικό κόλπο το παιδί ξαναζωντανό της λήγια και δεν άργησε να ειχτεί στο βυζί με σπληνιστά μ' αμέσως μόλις το έβαλε στο μικρό του στήμα κι έβρασε την σπέρζυνη κοσμηκή γαύση του σφύρα, όφρησε το βυζί και ξανάρθε να κλάει και ότι έκανε εκείνη για να το ξαναπάρει υπήσκα ανέφελο. Με το μαρό της στην εγκυρία φώναζε, κλήρησε την πόρτα... Πάγωνε. Πάγωνε. Πάγωνε. Δε γινόταν να τ' αφήσουν να πεθάνει έτσι. Ήταν αθά και ξυπαρή απη πόρτα να κτυπήσει, να φωνάξει...

— Αχι ο γιος μου πεθαίνει! Ο γιος μου πεθαίνει! Αχι η ζωή μου! Το μικρό της ζωής μου κομμάτι! Ελάτε, για το Θεό! Ανοίξτε! Για όνομα του Θεού, ο γιος μου πεθαίνει! Αγία, Αγία μου Παρθένα! Άγιε Αντώνιε ευλογημένε! Ιησού της Αγίας Κατερίνης!

Η Μαρούλα

Σούλα Κλεάνθους-Κατζήκυριάκου

Η Μαρούλα κοιτάζε το πρόσωπό της στον καθρέφτη. Σήκωσε απότομα με το χέρι το τσουλούφι που έπεφτε στο μέτωπό και της χάριζε γλυκόδα και θηλυκότητα. Αυτό όμως ατίθασο κι' ανυπότακτο έγειρε πίσω, σιάθηκε μετέωρο και περιμένε να γύρει και πάλι μπροστά, να της ημερέψει λίγο την όψη. Πλήρωσε το κεφάλι της πιο μπροστά και κοιτάζε το δέρμα της προσεκτικά. Λεπτό, διάφανο, με λίγες φακίδες. Κάποιες ρυτίδες γύρω από τα μάτια της, εκείνα τα πελώρια, εκφραστικά μάτια, ήταν ακόμα ανεπαισθητες. Το σώμα της λεπτό, σχεδόν εφηβικό, κι ως ήταν τριάντα οκτώ χρόνων. Κι' ως είχε κάνει δύο παιδιά. Ένα σώμα στεγνό, χωρίς χυμούς, χωρίς ένα χέρι αντρικό να το χαϊδέψει εδώ και δεκατρία χρόνια. Από τότε που ο Χριστάκης της χάθηκε στην εισβολή.

Στη θύμηση του τρεμούλιασε, ένοιωσε πάλι εκείνο το φορτίο αφίμωτο στο στήθος. Για μια στιγμή, έπιασε τον εαυτό της να γλιστρά ξανά σ' εκείνο το ξύπνιο λήθαργο που τόσο συχνά την κυριεύε όλα αυτά τα χρόνια.

«Όχι πάλι», σκέφτηκε με αργή, και σηκώθηκε απότομα να φτιάξει καφέ.

Στην γενιά είδε τη ραπτομηχανή κλειστή και σκεπασμένη μ' ένα λουλουδάτο κάλυμμα. Έμεινε κι αυτή ακίνητη από τότε που ο τύπος που μένει με τη φιλενάδα του στο κάτω διαμέρισμα, εκεί στον προσφυγικό συνοικισμό, θήηκε και φώναζε ότι τον ενοχλεί που ράβει. Αυτός, καλά, της είπε, θέλει να κοιμάται την μέρα γιατί το βράδυ δουλεύει στο μπαρ του. Ε, και λοιπόν τι τον νοιάζει που αυτή θέλει να δουλέι ένα μεροκάματο, πουτάνα, ε πουτάνα, της σέταζε.

Ακούς να της πει πουτάνα!.. Μόνο η λέξη την έκανε να κοκκινίζει. Αυτή που δεκατρία χρόνια, από τότε που χάθηκε ο Χριστάκης της, δεν κοιτάζε καλά καλά στα μάτια έναν άντρα... Κι' ως ξυπνούσε τις νύχτες ιδρωμένη όταν έβλεπε ξανά και ξανά εκείνο το όνειρο με τα χέρια, τα πολλά χέρια κάποιου υπερφυσικού σερνικού να απλώνουν προς το μέρος της, να της ξεσκίζουν τα ρούχα, να της χαϊδεύουν τη ραχοκοκκαλιά. Κι' αυτή να ανατριχιάζει, να νοιώθει μια ηχηρή ανάσα να παγνιδίζει ανάμεσα στα μπούτια της, σταγόνας

Πορτρέτο της Σ. Αντυπούλου

ιδρώτα να σπαρταρούν στο στήθος της, να γλιστρούν στα σκέλια της, να ανασαλεύει η τούφα του εφηβαίου, κι' αυτή να θυβίζεται σε μια γλυκαιά ήδονη. Και μετά ο Χριστάκης της. Ένα πρόσωπο θλιμμένο, να την κοιτά χωρίς να σπαστεί, διό μέτρη τεράστια, υγρά και απόλαρα. Κι' αυτή να πεπιέται, να προσπαθεί να παλέψει με τους ισκίους και να πέφτει σ' ένα βουβό, μακρόσυρτο κλάμα σε σκυλιά που ουρλιάζει τη νύκτα, αδύναμο και εγκαταλελειμένο.

Δεν τον αγαπάσε από την αρχή τον άντρα της. Δεν τον ήθελε όταν της τον έφεραν οι δικαί της και της είπαν ότι «πρέπει» να τον πάρει, είναι ξενοχωρητής, όχι σαν τα κοπέλλια του χωριού που δεν άξιζε κανένα, που τότε έθγα-

νε και τότε δεν έθγαμε το μεροκάματο στη βυλκομηχανή όπου δουλεύαν όλοι εογάτες. Άλλωστε, κόντευε τα είκοσι, πόσο θα περιμένε άλλο, δεν είναι και καμιά καλλονή, της έλεγαν. Και τα αδελφια της που τους μεγάλωσε αυτή, θα δουλέψουν τώρα που είναι ακόμα ανύπαντρα να της κτίσουν το σπίτι της στην Τύμπα, στο χωριό του Χριστάκη.

Η Μαρούλα ήταν η μεγάλη, και μια ζωή τα παιδιά της μάνας της φρονιζε.

Η μάνα έπρεπε να πηγαίνει στα χωράφια, στο εμπέλι. Λούλευε και εργάτρια στα δημόσια έργα. Ο πατέρας, κουτσός από τον πόλεμο του '40, που να κοιτάζει τώρα τα παιδιά, και πώς να βγει αυτός στο βουνό να κλαδέψει το εμπέλι.

Σκαρπάρες στο επάγγελμα, κάτι πιπού-τσια έσπαχνε λίγες ώρες το πρωί, και το απόγευμα πήγαινε για κανένα τσάβλι στον καφενέ, να πει και καμιά κουβέντα να ξεδέσει. Τι, όλη μέρα με τα καλαπόδια και τη θρωμά του δέρματος, ζωή είναι αυτή, μουρμουρούσε.

Με το που τέλειωσε το δημοτικό, η Μαρούλα ήθελε να συνεχίσει, διημούσε να μάθει κι' άλλα γράμματα. Ο δάσκαλος θήηκε τον πατέρα της στον καφενέ και τούπε πως η κόρη του μπορεί να γίνει ακόμα κι' επιστήμονας. Ας πάει τουλάχιστο γυμνάσιο, είναι κρίμα να χαθεί τέτοιο μυαλό. Ανένδοτος ο πατέρας. Και πώς θα πηγαίνει από το χωριό στη Μόρφου κάθε μέρα με το λεωφορείο μια κορούδα μόνη της; Και ποιός θα κοιτάζει τα άλλα παιδιά; Είναι και το σπίτι, ε, ποιός θα φροντίζει το σπίτι που η γυναίκα του πρέπει να δουλέψει. Και μετά παίρνει σειρά ο γιός, κι' ύστερα ο άλλος γιός..... Δεν μπορεί αυτός να πληρώνει για όλους. Κι' εδώ που τα λέμε, οι άντρες να, να μάθουν γράμματα, ν' ανοίξουν τα μάτια τους, να μη γελιούνται στην κοινωνία. Όμως η γυναίκα, δεν μου λες το σχολείο τι το θέλει. Για να γυρεύει αύριο να βρει και καμιά δουλειά στην πόλη και μετά πού την είδες; Άκου, ενοτάχτηκε κιόλας, σε λίγο θα παντρευτεί, τι της θάξεις τώρα λόγω δάσκαλε και της ξεσηκώνεις τα μυαλά; Λίγο ράψιμο να μάθει της πέφτει και πολύ.

Κι' έτσι πήγε ο δεύτερος γιός γυμνασίου, και μετά ο τρίτος, αλλά τι να θέλεις, κανείς δεν έπαιρνε τα γράμματα, κι όταν έμειναν στην ίδια τάξη, θήηκαν από το σχολείο και πήγαν στα κτίσματα. Άδικος κόπος, άδικα λεφτά, κι' αυτή εκεί να τους πλένει, να τους μαγειρεύει να ξεκατίζει τα μικρά που γεννοδολούσε η μάνα της μέχρι τελικής πτώσεως. Κι' όταν είπα, αμάν πια με τα παιδιά, αυτή δεν πρόκειται ποτέ να κάνει δική της, της φέρνουν τον Χριστάκη.

Δεν τον ήθελε. Ήταν μαυριδερός. Με δάχτυλο χοντρά. Που φάνταζαν πιο χοντρά και μαύρα με τη χρυσή αντίκα στο μικρό δάκτυλο με το μακρύ νύχι.

Στρατιώτης ακόμα, πιο μικρός της στην ηλικία, δεν της γέμιζε τη ψυχή με την επισκολαϊότητά του. Ένοιωσε πως είχε δίπλα της ένα ακόμη παιδί να μεγαλώσει. Πογατζής η δουλειά του, αλλά και εθιγός τράχτορ, και χασάπης, δεν πρόκειται να πεινάσει κοντά του, της έλεγαν οι δικαί της. Δύο χρόνια κόνανε ορθωθωνισμένοι, μέχρι να αποστρατευτεί, να τελειώσει το σπίτι τους.

Όποτε είχε άδεια ερχόταν και την έβλεπε, ήθελε να την ξεμοναχίσει, να κοιμηθεί μαζί της. Όμως αυτή τον απέφευγε. Άλλωστε το σπίτι ήταν πάντα γεμάτο με τα αδελφια της.

Μια μέρα όμως τα κατάφερε. Την έκοψε στο σώσπιτο της νιαγιάς της

όπου πήγε να πάρει κραιά από τα πιθόρια. Τρόμαξε όταν τον είδε εκεί ξεφρενικά. Φοβήθηκε ακόμη περισσότερο όταν τον είδε να ανοίγει το παντελόνι του και να προσπαθεί να κολλήσει το σήμα του πάνω στο δικό της. Τον έσπρωχνε, αυτός μούγκριζε, το κομμάτι του την πιέζε δυνατά, μέχρι που ξολάφρωσε, σηκώθηκε έφτιαξε το αχαιινό του, έκλεισε το παντελόνι και τη ρώτησε, τι έπαθε τέλος πάντων, δεν της άρεσε; Γιας φονταζόταν δηλαδή τον έρωτα; Έτσι γίνονται αυτά τα πράγματα. Αυτός ξέρε, έχει πείρα. Πηγαίνει, όποτε, έχει λεφτά σε σπίτι με άλλους στρατιώτες. Όταν θάχουνε και το κρεβάτι τους και θα ζαπλώνει η Μαρούλα στα μαλακά, να δει που θα της αρθεσι πιο πολύ. Και τώρα να φεύγει, μην έρθει κανείς και τους δει.

Κι' αυτή έμεινε εκεί με λίγες σταγονες αίμα μέσα στα σκέλια της, ένα κάψιμο χαμηλά και μια αναγωγή στο στομάχι. Έγυψε στο πλάι, έδωσε τα σωθικά της από τον εμετό και τα μάτια της από το κλάμα.

Άλλοιός φαντάστηκε το πρώτο συναντήμα της με τον έρωτα κι' ένοιωσε ένα πλάκωμα φοβερό. Τα λαϊκά περιοδικά που διάβαζε, διάβολε, μιλούσαν για τρυφερότητες, για χάδια, και γλυκόλογα... Όχι έτσι, μια κι' εζώ!

Στο μήνα επάνω θρέθηκε κι' αγκα-στραμμένη. Κι' εκεί που προσπαθούσε να βρει τρόπο να καθυστερήσει το γάμο, τώρα έπρεπε να γίνουν όλα γρήγορα, μη δει τις ντροπές της και το χωριό, όπως έλεγε ο πατέρας.

Είχε δύσκολη ενκυμοσίση. Όλο της πήγαινε αίμα, κι' ο γιατρός είπε να μείνει ακίνητη στο κρεβάτι. Ούτε να κοιμάται με τον άντρα της. Έτσι ένοιωσε ανακούφιση. Τότε όμως ήταν που άρχισε να τον συμπαθεί. Καθόταν με τις ώρες δίπλα της στο κρεβάτι, της μιλούσε, προσπαθούσε να της δώσει κουράγιο. Φίλες, συγγενείς, αυτή δεν είχε στο ξένο χωριό.

Η πεθερά της είχε ένα κοπάδι παιδιά κι ένα κοπάδι πρόβατα να κοιτάζει. Κι' όταν την έπιασαν οι πόνοι της γέννας, ο Χριστάκης στριφογύριζε ανήσυχος, ρωτούσε τη μάνα του αν θα πονέσει πολύ η Μαρούλα.

«Υπάρχει γέννα γλυτζιά, γιέ μου,» τούλεγε αυτή.

Κι όταν μπήκε στο μαιευτήριο και στραγγίξε από τους πόνους, ο γιατρός της είπε να πάψει να φωνάζει. Μήπως φώναζες έτσι και πριν εννιά μήνες όταν άνοιγες τα πόδια σου, της πέταζε αγριεμμένος. Ένοιωσε απείσια με αυτά τα λόγια, αλλά ένοιωσε κι' υπέροχα που ήταν γυναίκα.

Έτσι γέννησε το Νικόλα της, και στους δυο μήνες απόνο έπιασε και πάλι παιδί, τη Φρόσω. Στο χρόνο έγινε η εισβολή και ο Χριστάκης της πήγε άφεδρος. Από τότε πια τον έχασε.

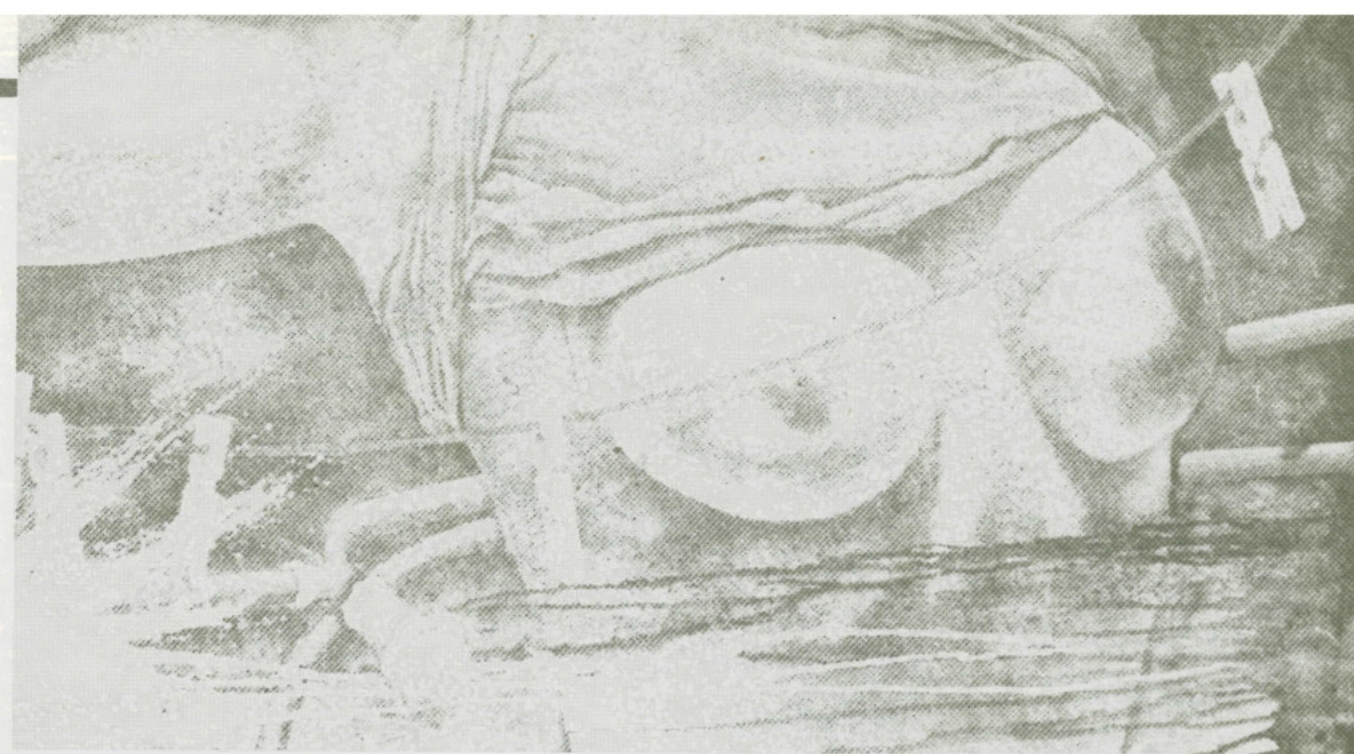
Άλλοι της είπαν πως τον είδαν σε κάτι αποθήκες στην Μια Μηλιά. Άλλοι ότι ήταν σ' ένα φορτηγό που πήγαινε στο Πελλά Γιόεις. Κι' άλλοι πως έμοιαζε με κάποιον που είδαν στις φαλακές των Αδάνων. Αυτή, με δυο μικρά παιδιά στα χέρια και μια παιτόφλα στο πόδι, περπατήσε μέχρι το Γέρι, όπου το πεθερικά της είχαν κάποιους συγγενείς. Σ' ένα σπίτι έμειναν κοσιδυό άτομα, πόσο να κάτσει μαζί τους; Πούν να πλάσεις και ποιόν να σκεφτείς όταν έχεις άντρα αγνοούμενο, κουνιάδο αγνοούμενο, και άλλο κουνιάδο νεκρό στο πραξικόπημα; Και πώς να δει το δικό σου χωριό όταν έχεις δυο αδέρφια στον ΕΟΚΑ Β'; Τι ήταν αυτή η οργάνωση η Μαρούλα καλά καλά δεν ήξερε. Όπως δεν ήξερε τι ήταν η χούντα, η κυβέερηση των συνταγματαρχών, η Σι Αί Ει, που έκοι να μιλάνε γύρω της. Όμως καταλάβαινε πως όλα αυτά είχαν αλλάξει τη ζωή της παντελώς. Έπρεπε να ανασκουμπωθεί. Να ψάξει για το Χριστάκη της. Να βρει κάπου να μείνει με τα παιδιά. Έφυγε για τη Λευκωσία για νάβει πιο κοντά στα διάφορα κυβερνητικά γραφεία μήπως και μάθει πιο γρήγορα νέα για τον άντρα της. Ένα μήνα κάθισε στο δημοτικό σχολείο του Στραδούλου όπου αποφάσισε πια να πάει στο χωριό της κοντά στους δικαί της.

Κι' από τότε κλείστηκε εντελώς στον εαυτό της. Άρχισε να συμπεριφέρεται σα χήρα, παρόλο που ήταν αίγουρη πως δεν ήταν. Γονείς και αδέρφια ανέλαδαν «χρέος» να την προστατεύουν μέχρι να γυρίσει ο άντρας της. Μη φορέσει τίποτε χρώματα φανταχτερά. Μην είναι κοντή η φούστα της. Μην πει σε γλέντι γάμου. Τις θόλτες στο χωριό την Κυριακή το απόγευμα τι τις θέλει. Αυτά ήταν για τις ελεύθερες που ήθελαν να γλυκοκοιτάζουν τα κοπέλλια. Κι' ήταν δεν ήταν η Μαρούλα εικοσιέντα χρόνια.

Όσο περνούσαν τα χρόνια μερικά συγγενείς της έλεγαν δειλά-δειλά να παντρευτεί τώρα που είναι ακόμα νέα. Τα παιδιά σου θα μεγαλώσουν, της έλεγαν, θα φύγουν, κι' εσύ θα μείνεις μόνη. Κι αν γυρίσει ο άντρας της τι θα του πει, έλεγε ο πατέρας της. Και τι θα του πούμε εμείς, συμπλήρωνε πάντα.

Έτσι η ζωή της έμεινε κλειστή, μίζερη χωρίς μικρές ή μεγάλες χαρές. Νύχτες ολέκληρες καθόταν ξάγρυπνη. Ένας άλλος γάμος την τρέμαζε. Φοβόταν δεδαια, και τη μοναξιά. Όμως πάντα δεν ήταν μόνη της; Κι' όταν το σπίτι ήταν γεμάτο με τα αδέρφια της, κι όταν έγινε ξενοχωρήσισα, κι όταν επέστρεψε στο χωριό της, δεν ήταν πάντα μόνη με τον εαυτό της; Στον εαυτό της δεν επέστρεφε όταν οι άλλοι ήθελαν να διαφραντέψουν τη ζωή της; Τον εαυτό της δεν είχε μόνο όταν οι άλλοι αποφαιζαν γι' αυτήν; Αν μπορούσε να κάνει τη δική της μικρή επανάσταση! Αν μπορούσε..... Όμως εμάθε, μια ζωή τώρα

να κάνει αυτό που ήθελαν οι άλλοι. Τα νεύρα της είχαν τσακίσει. Ένοιωθε το σώμα της να μαραίνεται, να είναι στερομένο από τρυφερότητα, από ηδονές. Ρίγη περνούσαν το κορμί της. Ήθελε να ουρλιάξει, ήθελε να σκίσει τις σάρκες της. Μια αγκαλιά ήθελε, να γύρει και να κλάψει. Κι' ίσως αυτό ήταν το πιο δύσκολο να βρει...

Όταν τα παιδιά θα πήγαιναν γυμνάσιο αποφάσισε να πάει στη πόλη και να πάρει σπίτι σε συνοικισμό.

Μόνο για τα παιδιά της ζούσε τώρα. Όσο ήταν μικρά και στηρίζονταν πάνω της για το κάθεται, ένοιωθε κι' αυτή μια ασφάλεια. Την είχαν ανάγκη και ένοιωθε χρήσιμη. Αλλά ήξερε ότι κι αυτά τα χρόνια θα τελειωναν. Όσο έβλεπε τη Φρόσω της να μεγαλώνει, να καρυδώνουν τα στήθια της, θυμόταν τα δικά της χρόνια τότε που διάβαζε τα φωτορομάντζα, και νόμιζε πως θα γνωρίσει ένα τρελό έρωτα, θα πάει στην πόλη και θα ζει σ' ένα ωραίο μεγάλο σπίτι... Η κόρη της όμως τώρα πρέπει να μάθει γράμματα. Να δουλέψει με τον κόσμο. Να βρει μόνη το δρόμο της, μακριά από την μιζέρια της δικής της ζωής.

Μιλούσε στα παιδιά για τον πατέρα τους, για το χωριό που γεννήθηκαν. Τους ήθελε να θυμούνται. Αλλά να θυμούνται σωστά. Δεν ήθελε να τους δώσει, μόνο ριζες. Ήθελε να τους δώσει και φτερά.....

Η απέναντι μπαλκονόπορτα άρχισε να ανοιγοκλείνει και να κτυπά ρυθμικά από το δυνατό αέρα. Η Μαρούλα σηκώθηκε. Άνοιξε το τζάμι και κοίταξε την ανοιξιάτικη βροχή που άρχισε να πέφτει. Της άρεσε η μυρωδιά από θρεγμένο χώμα. Κοίταξε τον ουρανό που μαύρισε έτσι όπως γιόμισε σύννεφα. Τουλάχιστον θα προλάβουν ο Νικόλας και η

Φρόσω της να γυρίσουν προτού δυνάμωσε η βροχή; Θα πρέπει κι αυτή να φύγει για τη ψησταριά όπου δουλεύει.

Όμως την ίδια δεν τη νοιάζει αν βραχεί. Έκλεισε τα παραθυρόφυλλα, το δωμάτιο σκοτεινιάσε. Δεν άναψε το φως. Της άρεσε να ακούει τις σταγόνες να πέφτουν με δύναμη πάνω στους τσίγκους. Άκουε τα λούκια που ξεχείλισαν και τα νερά που έτρεχαν ορμητικά. Άλλαξε τα παπούτσια της, έβαλε το παλτό της και άπλωσε το χέρι στο κομοδίνο να πάρει τα «ατιβάν». Το χέρι της έμεινε μετέωρο. «Καλύτερα όχι», σκέφτηκε. «Μια ιδέα είναι κι αυτά. Θα γίνω πάλι φυτό, και μόλις τελειώσει η επίδραση τους εκεί είναι όλα».

Άνοιξε τη ξώπορτα και θγήκε. Δεν ήταν μακριά η ψησταριά. Οκτώ λεπτά με τα πόδια. Αν βιαστεί λίγο θα είναι στο μαγαζί πολύ πιο γρήγορα. Έφθασε σχεδόν τρέχοντας. Ο Χριστοφής, το αφεντικό της, ήταν εκεί. Στη γωνιά, το κασόνι με τα κοτόπουλα περίμεναν την Μαρούλα να τα πλύνει και να τα περάσει στις σούβλες. Αμέσως ανασκουμπώθηκε στη δουλειά.

Βράχηκες Μαρούλα, της είπε ο Χριστοφής. Έπρεπε να περάσω να σε πάρω από το σπίτι με το αυτοκίνητο. Ήταν λάθος μου που δεν το έκανα.

Δεν είναι μακριά, τούπε κοφτά η Μαρούλα.

Ήξερε πως τη γλυκοκοίταζε. Κι' άλλοι πελάτες τη γλυκοκοίταζαν. Όμως ποτέ δεν έδωσε σημασία σε κανέναν. Ερχόταν και η γυναίκα του Χριστοφή συνήθως στο μαγαζί και δεν ήθελε φασαρίες. Το μεροκάματο την ενδιέφερε. Σήμερα η γυναίκα του δεν ήρθε. Οι πελάτες απόψε με τη βροχή ήταν αραιοί. Καταλάμβαινε πως προσπαθούσε να της ανοίξει κουθέντα, να αστείευτεί λι-

γο μαζί της, να την κάνει να ξανοικτεί κι αυτή. Δεν ήταν πως απέφευγε τους άνδρες η Μαρούλα. Ώρες-ώρες μάλιστα η φαντασία της έπλαθε τέτοιες σκηνές, που όταν αργότερα συνερχόταν, κοκκίνιζε από ντροπή γι' αυτά που έκανε, γι' αυτά που σκεφτόταν. Ήταν όμως ένας τρόπος αυτά τα δεκατρία χρόνια να νοιώσει το κορμί της, να νοιώσει ότι είναι ακόμα ζωντανή, ότι υπάρχει. Κατά τα άλλα, είχε δεχτεί μοιρολατρικά πως δεν έχει πια η ίδια κανένα μέλλον. Σερνόταν κυριολεκτικά από τη μια μέρα στην άλλη χωρίς να περιμένει τίποτα και κανέναν. Ούτε και το Χριστάκη της πια.

Ενώ έκλεινε το ταμείο η Μαρούλα θρήκε τον καιρό να παρατηρήσει το Χριστοφή προσεκτικά. Καμιά σχέση με τον άνδρα της. Αυτός είναι φαλακρός. Έχει κουλιά. Αλλά μήπως κι αυτή έμεινε η ίδια όπως τότε που ήταν είκοσι χρόνων; Και είναι ευγενικός μαζί της. Ποτέ δεν την πρόσβαλε. Δεν της μίλησε άγρια ή απότομα παρόλο που είναι αφεντικό.

Θα κλείσουμε νωρίς Μαρούλα απόψε. Δεν έχει δουλειά. Να σε πάρω στο σπίτι με το αυτοκίνητο;

Η Μαρούλα γύρισε και τον κοίταξε στα μάτια. Έμεινε για μια στιγμή σκεπτική, δάγκωσε τα χείλια της. Κούμπωσε το παλτό της μέχρι το λαιμό να κρύψει την αμηχανία της. Τα πόδια της τα ένοιωθε βαριά, κολλημένα θαρρείς στο έδαφος.

Η βροχή νομιζώ σταμάτησε, τούπε με σταθερή φωνή. Αλλά αύριο... Αν θρέξει και αύριο, θλέπουμε.....

Άνοιξε την πόρτα και θγήκε τρέχοντας.

ΠΩΣ ΝΑ ΚΑΝΕΤΕ ΤΗ ΣΩΣΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ

Μια πρόσφατη έρευνα δείχνει ότι 9 στους 10 Κυπρίους πιστεύουν ότι όλα τα Κυπριακά Κολλέγια είναι περίπου τα ίδια. Και όμως υπάρχουν βασικές διαφορές. Πιο κάτω επιχειρείται μια ανάλυση του τι ακριβώς προσφέρει κάθε Κολλέγιο για να κατατοπιστούν ορθότερα όσοι έχουν να κάνουν τη δύσκολη αυτή επιλογή.

Το πρόβλημα της αναγνώρισης

Είναι γεγονός ότι μέχρι τη στιγμή αυτή η Κυβέρνηση μας δεν αναγνωρίζει κανένα Κυπριακό Κολλέγιο και συνακόλουθα κανένα πτυχίο που εκδίδεται από Κυπριακό Κολλέγιο. Αυτό το γεγονός της μη αναγνώρισης δεν σχετίζεται με το αν τα Κολλέγια είναι καλά ή όχι - σχετίζεται απλώς με την έλλειψη νομοθεσίας για την ανώτερη εκπαίδευση, αφού δεν υπάρχει νομοθεσία δεν υπάρχει αναγνώριση... Για το λόγο αυτό το Υπουργείο Παιδείας Κύπρου αναγνωρίζει μονα τα πτυχία που είναι επίσημα αναγνωρισμένα στη χώρα στην οποία εκδίδονται.

Οι «λύσεις» των Κολλεγίων

Το κάθε Κολλέγιο προσπάθησε να λύσει το πρόβλημα της έλλειψης αναγνώρισης με διαφορετικό τρόπο. Οι «λύσεις» που δοθηκαν μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες:

1. Μερικά Κολλέγια εκδίδουν δικά τους πτυχία που, παρά την έλλειψη επίσημης κυβερνητικής αναγνώρισης, μπορεί να γίνουν δεκτά από ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού για σκοπούς συνέχισης των σπουδών των φοιτητών στο αντίστοιχο επίπεδο.

2. Άλλα Κολλέγια εκδίδουν δικά τους πτυχία που προσπογραφούνται από ξένα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα σαν **ισότιμα ή ισοδύναμα** παρομοίων πτυχίων του εξωτερικού. Και πάλι τα πτυχία αυτά δεν

Πτυχία	Επίσημη Αναγνώριση	Πιθανότητες Μετεγγραφής	Επίπεδα Διδασκαλίας
1. Κυπριακά	Όχι	Περιορισμένες	Ποικίλλουν
2. «Ισότιμα»	Όχι	Περισσότερες	Ποικίλλουν
3. Ξένα	Ναι	Απεριόριστες	Ψηλά

έχουν επίσημη αναγνώριση - έχουν όμως αυξημένο κύρος και πιθανότητες αναγνώρισης από ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα για σκοπούς μετεγγραφής.

3. Τέλος, υπάρχουν Κολλέγια που προετοιμαζουν φοιτητές για να αποκτήσουν τα πτυχία ξένων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων/ πανεπιστημίων που είναι ήδη αναγνωρισμένα από τα αρμόδια ξένα Σώματα Αναγνώρισης Πτυχίων, επομένως και από το Υπουργείο Παιδείας Κύπρου.

Επιπτώσεις των λύσεων

Τα πιο πάνω είναι σημαντικά για πολλούς λόγους. Για παράδειγμα υπάρχουν επιπτώσεις στις πιθανότητες εργοδοσίας: είναι πιθανόν ένας υποψηφίος για διορισμό να αποκλειστεί, εστω και αν κατέχει μεταπτυχιακό ξένου πανεπιστημίου, επειδή το πρώτο του πτυχίο είναι Κυπριακό Κολλέγιο.

Επιπτώσεις υπάρχουν και στα επίπεδα διδασκαλίας: σε ένα Κολλέγιο που προετοιμαζει φοιτητές για εξωτερικές εξετάσεις θα περιμέναμε τα επίπεδα να ήταν πιο ψηλά από ένα άλλο όπου δεν υπάρχει τέτοιος εξωτερικός ελεγχος.

Ο πίνακας πιο πάνω συνοψίζει και επεκτείνει την ανάλυση μας.

Η περίπτωση του Intercollege

Το Intercollege ανήκει βασικά στην τρίτη κατηγορία. Δηλαδή, προετοιμαζει φοιτητές για πτυχία Βρετανικών/Αμερικανικών ιδρυμάτων με παγκόσμιο κύρος, όπως το

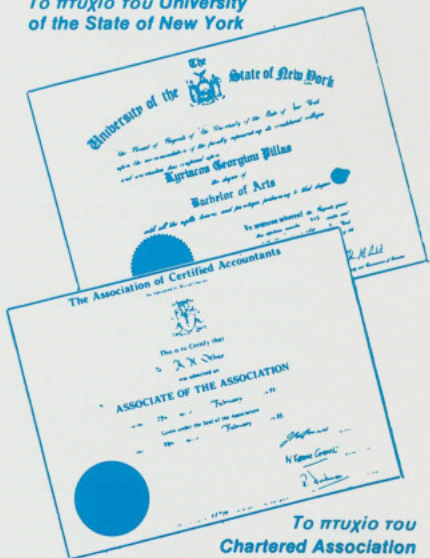
Chartered Association of Certified Accountants, το University of the State of New York και άλλα (στους κλάδους Business, Accounting, Personnel Mgt., Marketing, Public Relations, Advertising, Psychology, Computing, Hotel Mgt., Travel & Tourism Mgt., Secretarial Studies, Graphic/Interior Design).

Τα πτυχία απονεμονται κατευθείαν από τα ιδρύματα αυτά και είναι πλήρως αναγνωρισμένα από τα αρμόδια ξένα Σώματα Αναγνώρισης Πτυχίων και από το Υπουργείο Παιδείας Κύπρου.

Τα πιο πάνω είναι μερικά βασικά στοιχεία

που μπορούν να σας βοηθήσουν για μια σωστή επιλογή. Για περισσότερες λεπτομέρειες θα χαϊρόμαστε να σας βλέπαμε για μια προσωπική συνέντευξη.

Το πτυχίο του University of the State of New York

Το πτυχίο του Chartered Association of Certified Accountants

INTERCOLLEGE

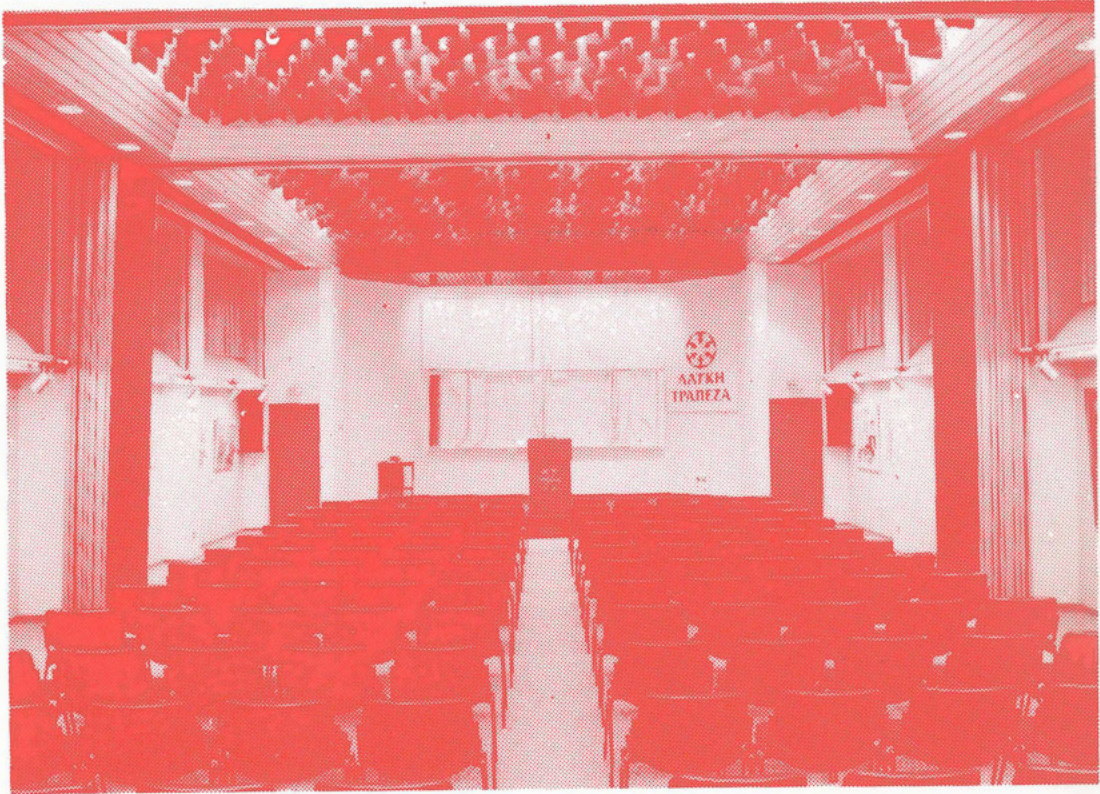
ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΗΡΩΩΝ 17, Τ.Κ. 4005, ΤΗΛ. 02-456892
ΛΕΜΕΣΟΣ: ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΠΑΤΤΙΚΗ, Τ.Κ. 6351, ΤΗΛ. 051-36592

ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Αρχ. Μακαρίου Γ 39, Τ.Κ. 2032, Λευκωσία - Κύπρος, Τηλ: (02)450000, Τέλεξ: 2494

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ και ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το Εκπαιδευτικό και Πολιτιστικό Κέντρο αποτελεί μια ακόμα έκφανση της πολυδιάστατης πολιτικής κοινωνικής υπευθυνότητας της Λαϊκής Τράπεζας.

Το Κέντρο αντανakλά τη φροντίδα και το ενδιαφέρον της Τράπεζας για το προσωπικό της, το μεγάλο αριθμό μετόχων, πελατών, φίλων και του κοινού γενικότερα στον τομέα της πολιτιστικής και εκπαιδευτικής ανάπτυξης.

Το Κέντρο, που άρχισε τη λειτουργία του την Άνοιξη του 1983, έχει δυο κύριες επιδιώξεις:

- την επαγγελματική εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των μελών του προσωπικού όλων των βαθμίδων αλλά και τη συστηματική ενημέρωσή τους πάνω σε θέματα γενικού ενδιαφέροντος, που είναι απαραίτητη για ένα ολοκληρωμένο τραπεζίτη.
- την ευγενή φιλοδοξία να διοργανώνει διαλέξεις και συζητήσεις πάνω σε σημαντικά επίκαιρα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά και συναφή θέματα καθώς επίσης καλλιτεχνικές εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις.